

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Vladimíra Hrušková

Úroveň vědomostí a dovedností dítěte předškolního věku při
zjišťování školní zralosti a připravenosti

Olomouc 2017

vedoucí práce: PhDr. Jitka Petrová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Úroveň vědomostí a dovedností dítěte předškolního věku při zjišťování školní zralosti a připravenosti vypracovala samostatně za použití níže uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 12. 4. 2017

Vladimíra Hrušková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí diplomové práce PhDr. Jitce Petrové, Ph.D. za její odborné vedení a cenné rady. Dále velké díky patří i učitelům mateřské, posléze i základní školy a rodičům dětí, kteří mi v průběhu celého výzkumného šetření projevovali veškerou ochotu spolupráce.

Obsah

ÚVOD	6
1 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	8
1.1 Tělesný vývoj.....	9
1.2 Kognitivní vývoj	11
1.3 Emocionální a sociální vývoj.....	14
2 ŠKOLNÍ ZRALOST A ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	19
2.1 Vymezení pojmů školní zralost a školní připravenost.....	20
2.2 Oblasti školní zralosti	21
2.2.1 Fyzická zralost.....	21
2.2.2 Rozumová zralost.....	25
2.2.3 Citová a sociální zralost	27
2.3 Školní nezralost.....	29
2.4 Diagnostika školní zralosti.....	32
2.5 Úloha pedagogicko-psychologické poradny při posuzování školní zralosti.....	34
3 NÁSTUP JEDINCE DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	37
3.1 Povinná školní docházka a zápis do 1. třídy základní školy.....	37
3.2 Předčasný nástup do 1. třídy	39
3.3 Odklad povinné školní docházky.....	40
3.4 Dodatečný odklad	42
3.5 Přípravné třídy	43
3.6 Možnost podpory školní připravenosti - Edukativně stimulační skupiny	43
4 100 SKUTEČNOSTÍ POTŘEBNÝCH PRO ÚSPĚŠNÉ ZAHÁJENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	45
4.1 Oblast Moje rodina, moji přátelé a já	46
4.2 Oblast Celým tělem, všemi smysly.....	48

4.3	Oblast Samostatně objevovat svět	50
4.4	Oblast Ve světě dospělých.....	52
5	DIAGNOSTIKA ÚROVNĚ VĚDOMOSTÍ A DOVEDNOSTÍ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU PŘI ZJIŠŤOVÁNÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI V PRAXI.....	55
5.1	Cíle výzkumného šetření, jeho charakteristika a popis použitých metod.....	55
5.2	Vymezení výzkumných otázek.....	57
5.3	Charakteristika vzorku výzkumného šetření.....	57
5.4	Případové studie s dílčími závěry	57
5.4.1	Případová studie dítěte A	62
5.4.2	Případová studie dítěte B.....	72
5.4.3	Případová studie dítěte C.....	82
5.4.4	Případová studie dítěte D	91
5.4.5	Případová studie dítěte E.....	101
5.5	Závěr výzkumného šetření.....	110
	ZÁVĚR.....	116
	SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY.....	118
	SEZNAM TABULEK	123
	SEZNAM GRAFŮ.....	125
	SEZNAM PŘÍLOH.....	126
	PŘÍLOHY	
	ANOTACE	

ÚVOD

Školní zralost a školní připravenost je v dnešní době často skloňované téma. Nástup do první třídy základní školy se stává pro jedince, ale i pro rodinu významným přelomem v jejich dosavadním způsobu života. Základní škola dítěti otevírá nové brány poznání. Z předškoláka se stává školák, který se musí adaptovat na nové prostředí, musí si přivyknout všem nárokům školního vyučování. Jedním z hlavních úkolů žáka první třídy je především zvládnout požadavky plynoucí z výuky prvopočátečního čtení a psaní. Z tohoto důvodu by měl být jedinec na školní vyučování dostatečně školsky připravený a z pohledu vývoje přiměřeně zralý.

Tématem diplomové práce je Úroveň vědomostí a dovedností dítěte předškolního věku při zjišťování školní zralosti a připravenosti. Po dlouhém rozmyšlení a hledání se nám do rukou dostala publikace Dr. Birgit Ebbert s názvem *100 věcí, které by měl znát každý předškolák* (2011). Autorka v knize uvádí 100 vědomostí a dovedností potřebných pro nástup do základní školy. Jelikož o běžně používaných diagnostických metodách školní zralosti a připravenosti již bylo napsáno mnoho, rozhodli jsme se propůjčit koncept výše zmiňované autorky k bližšímu prozkoumání a následné aplikaci v českém školním prostředí. Tato skutečnost se stala hlavním důvodem pro zabývání se touto problematikou v diplomové práci.

Předkládaná práce si v teoretické rovině klade za cíl vytvořit základnu informací vypovídající o charakteristice období předškolního věku, o školní zralosti a možnostech její diagnostiky, o povinnosti nástupu jedince do základní školy a v neposlední řadě se snažíme čtenáře blíže seznámit se 100 věcmi, jejichž zvládnutí může jak pedagogům, tak i zákonným zástupcům budoucích žáků orientačně posloužit k diagnostice školní zralosti a připravenosti.

V první kapitole charakterizujeme vývoj dítěte předškolního věku. Úvod kapitoly patří samotnému vymezení pojmu předškolní věk. Poté v jednotlivých podkapitolách vysvětlujeme vývoj jedince z hlediska tělesného, následně kognitivního a posléze i emocionálního a sociálního. Součástí podkapitoly zabývající se emocionálním a sociálním vývojem je i hra a její vliv na rozvoj dítěte předškolního věku.

Druhá kapitola obecně prezentuje školní zralost a školní nezralost. Nejdříve se zaměřujeme na vymezení pojmů školní zralosti a školní připravenosti, posléze blíže specifikujeme jednotlivé oblasti školní zralosti. Nezapomínáme ani na charakteristiku školní nezralosti a její nejčastější příčiny. Také v další podkapitole předkládáme nejdůležitější diagnostické metody pro posuzování školní zralosti. Závěr druhé kapitoly věnujeme pedagogicko-psychologické poradně a její kompetenci v posuzování školní zralosti.

Následující třetí kapitola zaměřuje svoji pozornost na samotný nástup jedince do základní školy. Legislativně ukotvujeme povinnou školní docházku, dále čtenáře seznamujeme se zápisem do základní školy jako takovým. Neopomíjíme možnosti neobvyklého nástupu do základní školy, kterými mohou být předčasný nástup a odklad povinné školní docházky pro děti tělesně a duševně přiměřeně nevyspělé. Následuje podkapitola, ve které se zabýváme přípravnými třídami zaměřenými na eliminaci nedostatků školní zralosti, v podobném duchu představujeme i úlohu Edukativně stimulačních skupin.

V předposlední čtvrté kapitole blíže specifikujeme 100 skutečností potřebných pro úspěšné zahájení povinné školní docházky. Jako inspirace byla využita koncepce z již výše zmiňované knihy. Kapitola je členěna do čtyř podkapitol. Každá podkapitola je orientována na diagnostiku a rozvoj stěžejních oblastí předškoláka důležitých pro nástup do základní školy.

Ve školské praxi se setkáváme s mnoha diagnostickými metodami zjišťujícími školní zralost. Závěrečná kapitola se týká výzkumného šetření kvalitativního rázu. Jádrem výzkumného šetření tvoří jednotlivé případové studie pěti vybraných respondentů. Primárním cílem výzkumné části je provést diagnostiku úrovně vědomostí a dovedností jedince předškolního věku pomocí blíže charakterizované koncepce ve čtvrté kapitole diplomové práce. V poslední podkapitole se snažíme objasnit výsledky našeho bádání a jejich dopad na plnění školních povinností.

1 CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Nejdříve je nutné se zaměřit na samotný pojem „předškolní věk“. Matějček (2013) považuje označení „předškolní věk“ za vsutku matoucí až klamný, který vznikl vlivem silného společenského tlaku. Tlak byl tak mocný, že ustanovil tento úsek života předškolním věkem, a tak ho pojmenoval podle vzdělávací instituce, do které dítě brzy vkročí. Toto pojmenování tedy naznačuje, že se jedná pouze čistě o přípravu na budoucí školu. Matějček nás ale vyvádí z omylu, když tvrdí, že „jsou to úkoly a potřeby zcela svébytné, tomuto období vlastní, které nemají být posunuty, má-li se dítě vyvíjet zdravě a společnosti k užitku.“ (Matějček, 2013, s. 47)

Na předškolní věk můžeme nahlížet ze dvou odlišných hledisek. V širším pojetí vymezujeme předškolní věk jako období, které začíná narozením jedince a končí jeho nástupem do základní školy. Většina psychologů se však přiklání k užšímu pojetí. Za předškolní věk tedy považují dobu mezi třetím až šestým rokem života.

Langmeier a Krejčířová (2006) označují tuto etapu „věkem mateřské školy“. Toto vymezení nelze podle nich však vztahovat ke všem dětem, neboť ne všichni absolvují preprimární vzdělávání. V těchto situacích rodinná výchova zůstává stále základem výchovně-vzdělávacího procesu, na kterém pedagogové v mateřské škole a dále pak na základní škole mohou stavět. Podobně i Vágnerová (2012) se ve své publikaci přiklání k užšímu vymezení předškolního věku. Uvádí, že závěr období nezávisí jen na fyzické zralosti dítěte, ale hlavní úlohu především sehrává sociální zralost a s ní související nástup do základní školy. Dovolme si doplnit myšlenku autorek Jucovičové a Žáčkové (2014), které se touto problematikou rovněž zabývají. V jejich publikaci se můžeme dočíst, že většina dětí zahajuje povinnou školní docházku dovršením šesti let, některé z důvodu školní nezralosti až o rok později, mnohdy však, jak dovoluje zákon č. 561/2004 Sb., děti usednou do školních lavic již v pěti letech. V první třídě se tak objeví děti, které nedosáhly hranici šesti let, a děti, kterým brzy bude již osm let. Závěrem můžeme tedy soudit, že konec tohoto období se u každého jedince značně liší.

V obou případech, tedy v širším i v užším významu, samotnému zahájení povinné školní docházky předchází povinný zápis do první třídy. Jedná se tak o první větší zkoušku v lidském životě.

Etapa předškolního věku je jedna z velmi klíčových a pozoruhodných období v rámci ontogeneze. Dítě vykazuje vysokou tělesnou, ale i duševní aktivitu. Má zájem o okolní svět

a jeho dění. Pro dítě v tomto věku je nesmírně důležité dodržování určitého řádu a rodinných zvyklostí (Raabe, 2012).

Typická je hra, která se stává každodenní činností a prostřednictvím které se může dítě aktivně projevit. Hra sehrává mimořádnou roli v rozvoji budoucích elementárních dovedností, jako je čtení, psaní či počítání. V současné době se děti dostanou do kontaktu s hrou ve velké míře jen v prostředí mateřské školy. Dnešní svět totiž přináší možnost trávení volného času u mobilních telefonů, televize, počítače či tabletu. Některé počítačové či mobilní hry sice rozvíjejí schopnost záměrné koncentrace pozornosti, o rozvoji grafomotorických funkcí, tak potřebných pro nácvik budoucího psaní, nemůže být však zmínky. Mnohdy je tedy dětem v důsledku nevyzrálости percepčně motorických funkcí doporučen odklad školní docházky (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Předškolní věk můžeme považovat za velmi významný, co se změn v oblasti tělesného, kognitivního či emocionálně – sociálního vývoje týká. Značný předěl spatřujeme i v rovině řeči. Pro naše potřeby se tedy na jednotlivé oblasti blíže zaměříme a stručně uvedeme jejich charakteristiku.

1.1 Tělesný vývoj

V předškolním věku se výrazně mění stavba těla. Z období batolete je charakteristická baculatost, která postupně přechází ve štíhlost a vytáhlost. Setkáváme se s nepoměrem růstu dolních a horních končetin, hlavy, ale i trupu. Příznačná je rovněž tzv. „perioda růstu“, díky které můžeme u jedince na konci předškolního věku zaznamenat jistou vytáhlost (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010). Šulová (2005) uvádí, že nárůst výšky se pohybuje kolem 5 – 7 cm a roční váhový přírůstek činí průměrně 2 – 3 kg.

Motorika se váže k celkové pohyblivosti těla. Vymezuje hrubou a jemnou motoriku. Hrubá motorika se realizuje díky velkým svalovým skupinám, jemná motorika vlivem drobných svalových skupin.

V rámci hrubé motoriky dochází k neustálému zdokonalování pohybové koordinace. Setkáváme se s plnou automatizací chůze, která je stejně dokonalá jak po rovném terénu, tak i po terénu hrbolatém. Zdokonaluje se běh, výstup a sestup schodů, rovněž přeskokování různých překážek se zlepšuje (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010). Ve věku od tří do šesti let je tedy vhodné zahájit různé sportovní aktivity, například bruslení, lyžování či jízdu na kole (Raabe,

2012). Pokud chceme, aby naše dítě bylo motoricky obratné, můžeme se nechat inspirovat Kutálkovou (2005), která doporučuje různé výlety do přírody, skákání z výšky či do dálky přes různé překážky, vhodnou volbou mohou být míčové hry.

Před samotným vstupem do základní školy by dítě mělo provést elementární cviky (chůze po lavičce či čáře) na základě imitace či přeskok přes překážku. Obdobně i rytmický pohyb ve spojení s říkankou nebo písničkou, také různé aktivity s míčem by se mu měly stát vlastní (Fasnerová in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013)

Langmeier a Krejčířová (2006) hovoří také o zdokonalování se v rámci sebeobsluhy, dítě „samostatně jí, samo se svléká a obléká, i když ještě potřebuje menší pomoc nebo alespoň vhodnou přípravu části oděvu, obouvá si botičky a zkouší si zavazovat tkaničky. Také při toaletě potřebuje jen malou pomoc. Umí si dobře umýt ruce a může se pod dohledem samo koupat.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 88)

Matějček (2013) doplňuje, že pokud si dítě dostatečně a správně osvojí jednotlivé hygienické návyky (např. umývání rukou před stravou, čištění zubů), je velká šance, že se tyto činnosti pro něj stanou celoživotním návykem. Dále také uvádí, že předškolní věk je velmi vhodné období pro to, aby dítě bylo obeznámeno se základními zásadami životosprávy.

Kolem šestého roku věku dochází k úplné osifikaci kůstek v oblasti zápěstí, což je důležitý moment pro rozvoj jemné motoriky. Ke hře dítě rádo využívá širokou škálu různých materiálů, jako je například modelína, korálky či drobné kamínky. Za velmi důležité považujeme taktéž vývoj mozku, jehož rozvoj je značně rychlejší v porovnávání s ostatními segmenty těla. Je tvořen pravou a levou hemisférou, jejichž funkce se od sebe výrazně liší. Levá hemisféra je především řečově orientovaná, zatímco pravá hemisféra je spíše uměleckého či emocionálního zaměření (Šulová, 2005, Plevová in Šmelová, Petrová, Souralová a kol., 2012). V souvislosti s tím dochází okolo čtvrtého roku života k převaze jedné ruky, což je způsobeno dominancí jedné mozkové hemisféry nad druhou. Pokud však nedojde k převaze jedné hemisféry, setkáváme se s ambidextrií neboli nevyhraněnou lateralitou (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010).

Úroveň jemné motoriky a hrubé motoriky, pohybové koordinace, senzomotorické koordinace a psychiky má vliv na grafomotoriku, do které můžeme zařadit i kresebný projev dítěte (Zelinková, 2001). Tříleté dítě je již schopno vést svislé, vodorovné nebo kruhové čáry a zvládne nakreslit podobu křížku. V dalších letech dovede kresebně ztvárnit geometrické útvary, v pátém roce čtverec a v šestém roce trojúhelník. Na počátku předškolního období jedinec

zhotoví kresbu a až po samotném dokončení výtvar interpretuje. Motiv člověka se pro dítě stává bezesporu nejatraktivnějším. V prvotní fázi je člověk vykreslen velice jednoduše pouze pomocí několika čar. Objevuje se hlava s ústy a očima, bezprostředně na ni navazují končetiny, které směřují směrem dolů a do stran. Mluvíme o období tzv. „hlavonožce“. S přibývajícím věkem se stává výtvarný projev detailnější. Začínají se objevovat i jiné části těla např. trup, nos, uši aj. (Langmeier, Krejčířová, 2006). Jak už bylo zmíněno výše, pokud si jedinec špatně osvojí jednotlivé dovednosti, velmi těžce se pak v pozdějším věku tyto návyky přeučují. To platí i pro správný úchop tužky. V praxi se pak setkáváme s dětmi, které drží tužku dráповitě, křečovitě či jiným nevhodným způsobem. Tento fakt negativně ovlivňuje úspěšnost dítěte na základní škole. Písmo je málo čitelné a neúhledné. Jedinec se často potýká s únavou a s poruchou pozornosti. Deficit pozornosti způsobuje časté gramatické chyby, ale i psaní slohových prací se stává velmi obtížným úkolem (Matějček, 2013).

1.2 Kognitivní vývoj

Kognitivní (poznávací) funkce nabývají taktéž na rozvoji. Mezi poznávací procesy psychologové řadí vnímání, představivost, paměť, pozornost, čítí a myšlení. Blíže se tak zaměříme nejdříve na vnímání, poté na představivost, paměť, pozornost a v neposlední řadě na myšlení dítěte v předškolním věku (Plevová in Šmelová, Petrová, Suralová a kol., 2012).

V psychologickém slovníku Sillamyho (2001) se můžeme dočíst, že vnímání je „složitý psychologický proces, kterým jedinec organizuje svoje počítky a poznává skutečnost.“ (Sillamy, 2001, s. 231). Jedinec v období předškolního věku vnímá okolní svět a jeho dění globálně. Ještě v tomto období neumí určit podstatné části předmětu a vztahy mezi nimi. Reaguje především na podněty, které jsou pro něho zajímavé a přitažlivé. Stejně tak dokáže analyzovat doplňkové barvy a zvuky různého původu. I ostatní smyslové vnímání se zdokonaluje, neboť umí přesněji rozlišit různé chutě jídel a pomocí hmatu a následného verbálního vyjádření určí charakteristické vlastnosti předmětu (Šulová, 2005, Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010). Raabe (2012) dále doplňuje, že vnímání prostoru je zcela nedokonalé. Vyzná se pouze v prostředí pro něho známém. Podobně tomu je i při vnímání časové etapy. Čas se tedy dítěti přirovnává pomocí konkrétních denních činností („Až se po obědě vospinkáš, přijde pro tebe maminka.“). Vágnerová (2012) dodává, že dítě v tomto věku žije především přítomností, mluvíme o tzv. prezentismu. Pojmy jako je minulost či budoucnost nenabývají na významu. Obdobou se stává

přístup dítěte k časové ose. Jedinec nikdy nikam nechvátá, neboť prioritou je neustále současnost. Dobu snídaně či čas každodenní večerní hygieny vnímají pouze v momentu konání.

Pro zrakové vnímání dítěte je příznačné všímání si a vydělování detailu, ovládání pravolevé orientace a odlišování stranově obrácených tvarů. Tyto skutečnosti jsou velmi důležité pro diferenciaci tvarově podobných písmen a číslic. Stejně tak schopnost analýzy a syntézy prostřednictvím zraku mají vliv pro výuku čtení, psaní a počítání. Orientace ve dvojrozměrném i trojrozměrném prostoru je rovněž posílena. Pro sluchové vnímání je typické vymezení hlásek ve slově. Snáze se pro děti jeví určení počáteční hlásky než koncové hlásky ve slově. Sluchová orientace je také rozvinuta, projevuje se určením směru, intenzity i dobou trvání zvuků různého původu (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Nesmíme opomenout ani představivost, kterou lze charakterizovat jako plynulou. Představy fantazijního charakteru předškolák často využívá při svých tvůrčích, hlavně výtvarných činnostech. Fantazijní představy překypují takovou barevností, že jedinec není schopen je diferencovat od skutečnosti. Toto velmi zjednodušené vysvětlení označujeme jako tzv. eidetismus (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010).

Mezi další poznávací procesy řadíme paměť, která se stala již v 19. století centrem zájmu pro Ebbinghause, významného německého psychologa. Díky němuž se zrodila tzv. křivka zapomínání. Průběh paměti postupuje přes stádium vštípení, uchování v paměti až po finální vybavení (Plevová in Šmelová, Petrová, Souralová a kol., 2012). Základním charakterem paměti v etapě předškolního věku je konkrétnost a mimovolnost. Zapamatování se váže na konkrétní situace. Setkáváme se taktéž s převážně krátkodobou pamětí, která může již v pátém roce života přecházet v dlouhodobou paměť. Typickým rysem je také bezděčnost a mechaničnost. Počátek rozvoje záměrné paměti spatřujeme už u pětiletých dětí. Zapamatovat si názvy hub včetně latinského pojmenování nedělá předškolákovi sebemenší problém. Z tohoto důvodu je toho období velmi vhodné pro začátek seznamování se s cizími jazyky (Šulová, 2005).

Co se týká pozornosti, tak ta vykazuje na počátku období jisté známky proměnlivosti. Postupem času se nicméně začíná rozvíjet záměrná pozornost. Rozvoj záměrné, úmyslné pozornosti je však do značné míry kromě věku také determinován typem temperamentu a zájmem k dané aktivitě (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010). V závěru období je dítě schopno se záměrně soustředit po dobu 15 – 20 minut (Fasnerová in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013).

Úroveň myšlení Langmeier a Krejčířová (2006) definují: „Kolem čtyř let se vývoj inteligence dítěte dostává z úrovně „předpojmové“ („symbolické“) na vyšší úroveň „názorového“ (intuitivního) myšlení. V předchozím stadiu předpojmovém užívalo slov nebo jiných symbolů jako podpojmů – napůl ještě vázaných na individuální předměty, napůl již směřujících k obecnosti. Nyní již uvažuje v celostních pojmech, které vznikají na základě vystižení podstatných podobností.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 90). Podobně jako Langmeier a Krejčířová se touto problematikou zabývá i Plevová (in Šimíčková-Čížková a kol., 2010). Podle ní přetrvává v myšlení dítěte předškolního věku egocentrismus, kdy uvědomování mínění ostatních činí jedinci značné potíže. Piaget (in Atkinsonová a kol., 1995) označuje rozmezí mezi druhým až sedmým rokem jako tzv. předoperační stádium vývoje, které není řízeno pomocí konkrétních pravidel či logických operací. Objevují se počáteční předpočetní a početní představy, v rámci kterých jedinec odřiká řadu čísel, není však schopen složitějšího počítání. Existují ale případy, kdy někteří předškoláci bravurně zvládají sčítání a odčítání (Jucovičová, Žáčková, 2014). Stejně tak pojmové myšlení nabývá na významu. Tříleté dítě pojmenuje věci ve svém okolí, není schopno však odhalit vztahy mezi nimi a tudíž nedokáže k nim přisoudit slovo nadřazené. K výraznému pokroku dochází asi ve čtvrtém až šestém roce života (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010).

V předškolním věku dochází k intenzivnímu rozvoji řečových dovedností. Jucovičová a Žáčková (2014) hovoří o tzv. egocentrické řeči, kdy jedinec každou svoji aktivitu opatří slovním komentářem, aniž by čekal něčí odezvu. Tato řeč, příznačná pro předškolní věk, postupně vymizí a stává se tzv. řečí vnitřní.

Postupně se zvyšuje slovní zásoba, která je obohacena přibližně o 2 000 až 2 500 nových slov. V závěru období využívá ke svému dorozumívání až 6 000 výrazů. Výrazné potíže mu nečiní ani časování či skloňování (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010). Věty se stávají mnohem rozsáhlejšími. V mnohých případech se ještě může vyskytovat dětská patlavost (dyslalie). Počet dětí s patlavostí se však s přibývajícím věkem postupně snižuje. Velké obtíže mohou činit hlásky ř, r, č. Tyto řečové problémy by však měly být do zahájení povinné školní docházky zcela vyřešeny. Pokud ale nadále obtíže přetrvávají, je žádoucí vyhledat odbornou logopedickou péči (Raabe, 2012). Vady řeči u dětí školou povinných nebývají ojedinělou záležitostí. Jucovičová společně s Žáčkovou (2014) dokládají, že přibližně 60 % dětí vykazuje výslovnostní vady.

Šulová (2005) hovoří o čtyřech významných složkách řeči.

- komunikativní složka řeči – zaujímá u dítěte předškolního věku dominantní postavení; díky ní se může jedinec začleňovat do dětského kolektivu;
- kognitivní složka řeči – sehrává významnou roli při získávání vědomostí a zkušeností;
- expresivní složka řeči – dává jedinci možnost vyslovit své dojmy;
- regulační složka řeči – má velký vliv na usměrňování projevů chování.

Je důležité zmínit zahájení tzv. druhého ptacího období, pro které je velmi charakteristické slovíčko „proč“. Dítě s horečnou zvědavostí touží odhalit příčinu jevu (Skorunková, 2013).

Plevová (in Šimíčková-Čížková a kol., 2010) vychází z přesvědčení, že v období mezi třetím až šestým rokem života je přítomna jistá nerovnoměrnost mezi řečí a myšlením. V prvním případě může řeč značně zaostávat za myšlením. V této situaci dojde k uskutečnění konkrétní činnosti, ale jedinec není schopen odvedenou aktivitu verbálně pojmenovat. Na druhou stranu může řeč značně předbíhat myšlení, kdy dítě vymýšlí bizarní pojmenování pro předměty a skutečnosti.

1.3 Emocionální a sociální vývoj

Původem emocí se stává aktivita dítěte. Dítě pociťuje uspokojení z bezprostřední činnosti. Rozhořčení či hněv se objevují zřídka, pouze v momentu, kdy se mu něco nedaří. Typický neklid z předchozího období postupně přechází v emociální zklidnění. Nicméně občas se mohou objevit situace, při kterých dojde k prudké emocionální změně. Ještě ve čtvrtém roce života se může vyskytnout obava z cizího prostředí a lidí. Pro předškolní věk je rovněž typický fakt, že dítě již dokáže vysvětlit, co je příčinou jeho smutku a radosti. Mimo jiné je schopen vcítit se do pocitů druhých lidí, rodí se tak počáteční empatie (Plevová in Šimíčková-Čížková a kol., 2010, Vágnerová, 2012).

Plevová (in Šimíčková-Čížková a kol., 2010) specifikuje rozvoj vyšších citů, mezi které řadíme city sociální, intelektuální, estetické a etické.

- city sociální – nejdříve převládají ve vztahu k starší generaci, postupně přecházejí i v potřebu styku se svými vrstevníky, nesmíme také opomenout na rozvoj

citového vztahu k vlastnímu tělu, tento vztah označujeme jednoslovným pojmenováním, jde o tzv. sebecit;

- city intelektuální – prostřednictvím kterých dítě zažívá uspokojení z nového bádání a nevšední činnosti;
- city estetické – dominují při poslechu písně, četbě knihy nebo při tvůrčích činnostech, dítě už dokáže identifikovat věci, které se mu zdají být krásné a které naopak mu přijdou nelibé;
- city etické – můžeme zkráceně označit jako morálku, již v tomto věku je důležité jedince seznamovat se základními zásadami správného chování, které společnost považuje za zcela žádoucí.

„Socializace je celoživotní proces, v jehož průběhu si jedinec osvojuje specificky lidské formy chování a jednání, jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a začleňuje se do společnosti.“ (Průcha, 2013, s. 267). I sociální vývoj nabývá na významu. Dítě si začíná uvědomovat identitu vůči vlastní osobě. Pokud hovoří o sobě samém, užívá osobního zájmena „já“ (Jucovičová, Žáčková, 2014). Zpočátku můžeme u dítěte vyzorovat projev citů především vůči rodinným příslušníkům, později dochází k rozvoji vztahu ať už v pozitivním, či negativním slova smyslu vůči i neznámým lidem. Většina dětí absolvuje preprimární vzdělávání, díky kterému dochází ke každodennímu kontaktu s vrstevníky. Styk s ostatními dětmi je velice důležitý fakt pro harmonický vývoj dítěte. Dítě si začíná hledat kamarády, zažívá pocit štěstí, pokud ho ostatní děti osloví a stane se tak součástí herní činnosti. Dítě ve vztahu k ostatním dětem začíná projevat tzv. prosociální vlastnosti tolerance, obětavosti či soucitu (Matějček, 2013). Dítě přijímá řadu nových sociálních rolí, vedle role „syna/dcery“ či „sourozence“ se objevuje role „žáka“ či „spolužáka“. Jucovičová a Žáčková (2014) uvádí myšlenku Vágnerové, která hovoří o tzv. absenci intimního subteritoria, kdy si dítě ve školce hraje s hračkami, které patří všem dětem, nikoliv jenom jeho vlastní osobě, stává se rovněž součástí sociální skupiny, která vyžaduje toleranci vůči ostatním členům včetně respektování učitele. Dodržování žádoucích norem chování je taktéž na místě.

S procesem socializace úzce souvisí hra. Suchánková (2014) nazývá předškolní věk jako období hry, neboť hra představuje pro dítě předškolního věku nedílnou součást dne. Dítě vlivem herní činnosti získává četné zkušenosti s okolním světem. Hra je pojímána jako základní

vývojová potřeba. „Hra podporuje celkový vývoj dítěte. Umožňuje dítěti rozvíjet tělesný systém, zprostředkovává dítěti učení, socializaci, je prostředkem edukace, vede k sebeutváření jedince.“ (Suchánková, 2014, s. 28). Sám Komenský v díle Informatorium školy mateřské považuje hru za významnou součást života dítěte. Úlohu hry přirovnává k potřebě spánku či výživy. Podle Komenského hra představuje činnost, díky které dítě získává zkušenost nejpřirozeněji (Komenský, 2007).

Koťátková (2005) hovoří o tzv. terapeutickém účinku hry. Hra znamená pro dítě únik od potíží a problémů, které se v jeho blízkosti mohou objevovat. Herní činnost umožňuje dítěti vyjádřit svá přání a současně v ní jedinec může najít východisko pro svoji úzkost. Rovněž hra představuje moment, kdy dítě uplatňuje svoji energii a získává ji.

Suchánková (2014) popisuje hlavní oblasti, které jsou prostřednictvím hry rozvíjeny.

- hrubá motorika – jedinec si osvojuje chůzi, běh, přeskoky přes překážky, manipulaci s míčem, jízdu na kole či základní gymnastické prvky;
- jemná motorika – jedinec se učí zacházet s drobným materiálem, navlékat korálky, stavět ze stavebnice, zavazovat tkaničky, zapínat knoflíky nebo zhotovovat předměty z modelíny;
- grafomotorika a kresba – jedinec si osvojuje správný úchop psacího náčiní, kresba a malba se stává detailnější a přibližuje se realitě;
- myšlení – hra podporuje u jedince způsob uvažování, při hře využívá předměty, u kterých postupně dokáže vymezit vlastnosti a jejich vzájemné vztahy, v rámci myšlení nadále převažuje názornost, nelogičnost a egocentrismus;
- zrakové vnímání – jedinec dokáže rozpoznávat a přiřazovat barvy a jejich odstíny, rozlišovat totožné a odlišné předměty, zdokonaluje svoji paměť, syntézu i analýzu;
- sluchové vnímání – jedinec je schopen určit původ zvuků, vyslechnout si krátký příběh, trénuje svoji sluchovou paměť reprodukcí věty, zdokonaluje sluchovou analýzu a syntézu, rytmicky rozdělí slova na slabiky, vymezí počáteční a s přibývajícími zkušenostmi i koncovou hlásku u slov;
- prostorové vnímání – jedinec vykazuje lepší orientaci v prostoru, pojmy prostorové orientace (např. nahoře, dole, vpravo, vlevo, první, poslední, nad, pod, před, vedle) se stávají mu vlastní;

- vnímání času – jedinec se učí orientovat v čase a časových posloupnostech, dokáže rozlišit jednotlivé fáze dne a určí dny v týdnu;
- metakognice – jedinec se zdokonaluje v uvědomování se sebe samého, určí, jaké má vlastnosti, silné a slabé stránky, zlepšuje svoje organizační činnosti a je schopen zhodnotit se;
- řeč a komunikace – řeč a komunikace se rozvíjí v několika úzce souvisejících rovinách, v rámci foneticko-fonologické sluchově určí hlásky a následně je správně vysloví, v rámci morfologicko-syntaktické je schopen hovořit v souvislých větách za použití slovních druhů, orientuje se v jednotném a množném čísle, ve správném skloňování a časování aj., v rámci lexikálně-sémantické nazývá věci správnými jmény a plně rozumí významu slov, je schopen vhodně položit otázku, odpovědět na otázku, v rámci pragmatické řeč uplatňuje ve svém praktickém životě, prostřednictvím řeči sdělí své dojmy, emoce i úmysly;
- matematické představy – jedinec se skrze hru učí základní geometrické útvary, vymezí počet, rozlišuje předměty dle velikosti, barvy i tvaru;
- sebeobsluha a samostatnost – jedinec si osvojí pomocí hry základní hygienické návyky, například mytí rukou či používání WC, stejně tak při oblékání i stolování nevyžaduje asistenci druhých;
- sociální dovednosti, emoce – herní činnost napomáhá jedinci spolupracovat v kolektivu svých vrstevníků a upevňuje normy společenského chování, hra učí vnímat a respektovat potřeby druhých;
- psychická odolnost – jedinec získává psychickou odolnost vůči stresovým situacím.

Plevová (in Šimíčková-Čížková a kol., 2010) uvádí tři druhy oblíbených her v období předškolního věku.

První kategorii tvoří hry tematické, které mohou rovněž nést název „námětové“ či hry „na něco“. Dítě usiluje o nápodobu činnosti dospělého jedince, hraje si tak na paní prodavačku, na doktora, na řidiče konkrétního dopravního prostředku, centrem jeho zájmu se stávají i jiná povolání. Touto problematikou se zabývá i sám Učitel národů. Dovolme si citovat myšlenku Komenského. „Kdykoli tedy děti, od jiných něco vidouc, téhož dělati se pokoušejí, přáti jim

toho.“ (Komenský, 2007, s. 57). Zároveň však Komenský upozorňuje na nebezpečnost pramenící z manipulace s konkrétními předměty. „Příhodné bude místo pravého nádobí přistrojené pro ně titěrky míti: nože olověné neb sic tupé, sekery a kordy dřevěné, knížky staré, nepotřebné, bubny, trubky, koně etc. dřevěné, pluhy, vozíčky, sáně, mlýny, domy etc. malé a cokoli podobného: s těmi věcmi nech třeba vždycky hrají, a tím sobě tělo k zdraví, mysl k jemnosti, oudy těla k hbitosti a potočivosti cvičí.“ (Komenský, 2007, s. 57 – 58).

Při hrách konstrukčních se uplatňuje hlavně kreativita, myšlení, ale i pohybové schopnosti. Výsledným produktem se tak stávají výtvořky zhotovené z papíru, modelovací plastelíny či ze stavebnice.

Poslední oblast tvoří hry pohybové. Díky pohybovým hrám se děti lépe orientují v prostoru. Suchánková (2014) dále hovoří o oblíbenosti her slovních, velký zájem u dětí tvoří různé hádanky, jazykolamy, vtipné příběhy aj. Uvádí, že jsou populární i hudební hry, například hry zaměřené na rozvoj rytmických dovedností s využitím nástrojů Orffova instrumentáře.

2 ŠKOLNÍ ZRALOST A ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Počátek povinné školní docházky můžeme považovat za výrazný moment, který mění dosavadní způsob života dítěte, ale i jeho rodičů. Vstupem do základní školy se uzavírá období předškolního věku a nastupuje další vývojová etapa, etapa mladšího školního věku. Školní docházkou se mění sociální role dítěte. Z předškoláka se stává žák, od kterého se očekává plnění mnoha školních povinností. Pro zvládnání veškerých školních povinností bez větších obtíží je tedy důležité, aby dítě bylo na školní činnost dostačujícím způsobem připraveno a jeho školní zralost odpovídala normě.

Škola vnáší do života dítěte řadu požadavků. Hrová činnost spontánního charakteru typická pro předškolní období by měla přejít v záměrně vedené učení, které usiluje o dosažení konkrétního výukového cíle. Podobně i spontánní pozornost se mění na vědomé soustředění. Dítě se musí naučit podrobit kolektivním činnostem, kooperace s ostatními spolužáky se mu musí rovněž stát vlastní. Školák by neměl mít ani problémy s dlouhodobým odloučením od rodinných příslušníků. Kontrola citových projevů je také při nástupu do první třídy žádoucí (Dittrich, 1993).

Ve školním prostředí je nutné dodržovat školní řád a právě respektování pravidel může některým dětem činit velké problémy. Děti mají tendenci se svévolně v průběhu vyučovací hodiny pohybovat ve třídě, vykazují jistý sklon uspokojit potřebu jídla či pití bez svolení učitele (Mertin, 2004).

Petrová (in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013) blíže hovoří o tzv. adaptační době, která přibližně trvá dva měsíce a která může do značné míry ovlivnit úspěšné zahájení povinné školní docházky. Děti nastupující do první třídy se liší nejen úrovní rozumových schopností, ale můžeme u nich nacházet i patrné rozdíly ve způsobu adaptace na školní prostředí. Mnohé děti se přizpůsobí školnímu dění velmi brzy, některé se vyrovnávají se školní zátěží hůře a s delším časovým úsekem. Zde sehrává nejdůležitější roli činnost učitele, která by měla svým charakterem pozitivně působit na žákovu psychiku. U dětí, u kterých se projevuje zhoršená adaptace na školní práci, se mohou vyskytnout projevy únavy, poruchy spánku, nejistota, podrážděnost, hněv, brek či úzkost. Rodina by proto měla usilovat o to, aby dítě cítilo veškerou její podporu a důvěru. Pokud nebudeme věnovat dítěti v tomto jeho nelehkém období dostatečnou pozornost a péči, může se u žáka projevit demotivace k učení a s ní související snížená úspěšnost ve školní práci.

2.1 Vymezení pojmů školní zralost a školní připravenost

Otázkou školní zralosti se zabíral již v šestnáctém století Jan Amos Komenský, který považoval šestý rok života dítěte za velmi vhodný pro nástup do základní školy.

Komenský zároveň také uvádí, že vývoj každého dítěte prochází individuální tempem, a tudíž dosažení šestého roku není jediným ukazatelem pro to, aby dítě úspěšně zvládalo veškeré požadavky kladené školou (Komenský, 2007).

Současné odborné koncepce se opírají o pojmy školní zralost a školní připravenost.

Dittrich (1993), a následně pak i Langmeier a Krejčířová (2006), užívají pojem školní zralost komplexně.

„Školní zralostí rozumíme takovou fyzickou a psychickou připravenost dítěte na školu, která mu umožňuje optimální zapojení do vyučovacího procesu bez nebezpečí ohrožení fyzického a duševního zdraví při školní zátěži. Je výsledkem biologického procesu zrání nervového systému a celé dosavadní zkušenosti jedince.“ (Dittrich, 1993, s. 19)

„Za školní zralost budeme považovat takový stav somato – psycho – sociálního vývoje dítěte, který: 1. je výsledkem úspěšně dovršeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství, 2. je vyznačen přiměřenými fyzickými a psychickými dispozicemi pro požadovaný výkon ve škole a je doprovázen pocitem štěstí dítěte, 3. je současně dobrým předpokladem budoucího úspěšného školního výkonu a sociálního zařazení.“ (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 106 – 107)

Průcha (2006) a Vágnerová (2012) však striktně odlišují pojem školní zralost od školní připravenosti.

Průcha (2016) například vysvětluje, že stupeň školní zralosti úzce souvisí s biologickým zráním nervového systému, ve kterém se odráží složka tělesná, psychická, ale i emočně – sociální. Školní zralost je tedy podle něj známkou genetických dispozic, a proto zásah ze strany dospělých jedinců nemá na její úroveň velký význam. Naproti tomu školní připravenost definuje jako soubor kompetencí, které si dítě může osvojit vlivem účelného působení rodinných příslušníků, jiných dospělých jedinců a díky vzdělávací činnosti mateřské školy.

Podobně i Vágnerová (2012) vidí značný rozdíl mezi školní zralostí a školní připraveností. Školní zralost je podle ní determinována biologickým zráním dítěte, zatímco školní připravenost představuje kompetenci, která je ovlivněna okolním prostředím a učením jedince. V rámci školní zralosti zmiňuje způsobilost jedince záměrně udržet pozornost, podobně je třeba být emočně stabilní, vykazovat jistou odolnost v případě zátěže a schopnost logického uvažování. Hovoří také o schopnosti motorické a senzomotorické koordinace nebo manuální zručnosti. Školní připravenost považuje za zájem o školní práci či způsobilost odlišit různé role a zvolit odpovídající chování pro danou situaci.

V závěru lze tedy vyvodit, že školní zralost spíše vystihuje biologický vývoj jedince, kdežto školní připravenost je charakterizována hlavně výchovným působením, učením a účinkem sociálního prostředí.

2.2 Oblasti školní zralosti

V předešlé podkapitole jsme byli svědky toho, že se v odborné literatuře můžeme setkat se značnými rozdíly při vymezení pojmu školní zralost a školní připravenost. Většina odborníků však souhlasí s tím, že školní zralost zahrnuje hned několik oblastí. První oblast se týká fyzické zralosti dítěte, druhá oblast vystihuje rozumovou zralost a poslední oblast charakterizuje citovou a sociální zralost jedince. Tyto oblasti si blíže nastíníme v následujících řádcích.

2.2.1 Fyzická zralost

Posouzení stupně fyzické zralosti přísluší pediatrovi, v mnoha případech se podílí i odborný lékař, jako je dětský neurolog nebo imunolog. Poradenský psycholog či speciální pedagog mohou doplnit celkový posudek fyzické zralosti (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Váha a výška dítěte dle různých odborných studií by měla být zhruba 20 kg a 120 cm. Jedním dechem ale dodáváme, že tyto parametry nejsou hlavními kritérii při určování školní zralosti. Často se používá tzv. filipínská míra, v rámci které se dítě snaží dotknout pravou rukou přes hlavu levého ucha. Dalším signálem fyzické zralosti je rovněž výměna mléčných zubů za

stálý chrup. Tyto metody jsou v současnosti pouze nápomocné a orientační (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Fyzické proporce jedince nejsou hlavní zárukou nástupu do základní školy, ale zároveň nesmí unikat naší pozornosti, neboť fyzicky slabší jedinci se mohou potýkat s rychlejší unavitelností, v silnějším kolektivu dětí se může jedinec cítit být ohrožen. U dětí, u kterých se objevily komplikace již v průběhu těhotenství, během porodu či v poporodním období, by měl být zvážěn nástup do první třídy, neboť například v důsledku nižší porodní váhy se mohou vyskytovat potíže spojené s motorikou, mluvením, aktivitou, pozorností a následnými poruchami učení (Bednářová, Šmardová, 2011).

Značná rizika mohou představovat často se objevující nemoci a s nimi související snížená obranyschopnost organismu, která má negativní vliv na úspěchy ve škole. Jedinec, který je často sužován různými nemocemi, zaostává oproti svým spolužákům v probíraném učivu a při zpětném dodělávání veškerých úkolů často trpí fyzickou a psychickou únavu. Stejně tak jeho dlouhodobá nepřítomnost může negativně ovlivnit kamarádství s ostatními dětmi. (Jucovičová, Žáčková, 2014).

V rámci věku se může stát důležitým kritériem dosažení šestého roku života do 1. září příslušného roku. Mnoho odborníků ovšem poukazuje, že dovršením tohoto věku jedinec nemusí vykazovat patřičnou fyzickou zralost. Současně však, jak dovoluje zákon č. 561/2004 Sb., do školní lavice může usednout na žádost zákonného zástupce i dítě, které dosáhne věkovou hranici šesti let až v období od září do konce června příslušného školního roku a které je dostatečně fyzicky a duševně zralé. „Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, které k žádosti přiloží zákonný zástupce.“ (§ 36 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání /školský zákon/)

Ve třídě učitele elementaristy jsou tak děti, které jsou sotva šestileté, mnohdy však sedmileté a někdy i starší. Může tedy nastat situace, kdy dítě, i přestože se u něho objevovaly známky zralosti, vykazuje v prvních měsících školní docházky výkony spíše podprůměrného

rázu. Tyto patrné rozdíly mezi dětmi se postupem času stírají, až úplně vymizí. Tento počáteční neúspěch může dítě pociťovat jako svoji vlastní prohru, která se může, avšak zákonitě nemusí, nepříznivě odrazit v jeho budoucí školní práci (Spáčilová, 2009).

Dalším znakem fyzické zralosti může být úroveň centrální nervové soustavy, která do značné míry ovlivňuje efektivnost psychických funkcí. Vyspělý jedinec se projevuje jako klidný, rozvážný, schopný pracovat po delší dobu (Spáčilová, 2009).

Centrální nervová soustava ovlivňuje i preferenci jedné ruky, odborně označujeme tento jev jako lateralitu. Lateralita je ovlivněna převahou jedné mozkové hemisféry nad druhou. Před nástupem do základní školy bychom měli s přesností vědět, jestli dítě bude psát pravou, nebo levou rukou, jaký typ laterality se u dítěte vyskytuje.

Bednářová a Šmardová (2011, s. 39) člení lateralitu na následující typy:

„ A. Podle stupně:

- vyhraněná, výrazná pravorukost;
- méně vyhraněná pravorukost;
- lateralita nevyhraněná, neurčitá (ambidextrie);
- méně nevyhraněná levorukost;
- vyhraněná, výrazná levorukost.

B. Podle vztahu mezi lateralitou ruky a oka:

- lateralita souhlasná (dominance pravé ruky a pravého oka);
- lateralita neurčitá (různé varianty vyhraněné a nevyhraněné dominance ruky či oka);
- lateralita zkřížená (zkřížená dominance pravé ruky a levého oka, levé ruky a pravého oka).“

Pro kompletní přehled musíme ještě dodat, že lateralita se může vyskytovat v podobě genotypické nebo fenotypické. V rámci genotypu se nesetkáváme s žádnými odchylkami od vrozené dominance, kdežto u fenotypu se objevily výrazné změny na základě působení prostředí. V tento moment se nabízí zmínit o přeučování leváků na praváky. Taktéž můžeme hovořit o tzv.

lateralitě z nutnosti, která se stala důsledkem úrazu či amputace končetiny. Původně vedoucí orgán ztrácí svoji úlohu. Úkolu se ujímá orgán pomocný. Další je lateralita, která nese označení patologická. Lateralita patologická vzniká tehdy, když dominantní hemisféra není schopna plnit svůj úděl, a tak hemisféra pomocná přebírá na sebe její funkci (Otevřelová, 2016).

Dnes leváctví už není žádnou výjimkou a ani není považováno za překážku. Za žádných okolností bychom neměli násilným způsobem přecvičovat leváka na praváka, jak tomu například docházelo ještě v druhé polovině minulého století. Neboť pokud budeme usilovat o to, aby se z leváka stal pravák, může to přinést řadu nežádoucích důsledků. Jako příklad můžeme uvést poruchy řeči (koktání, neschopnost najít vhodný výraz), učení, obtíže spojené s psaním a kreslením (příliš silný přítlak na psaní náčiní, nevhodný sklon písma), poruchy chování, neurotické obtíže, bolesti hlavy a břicha či zvracení (Fasnerová, 2014).

Pokud zákonný zástupce dítěte nedokáže se stoprocentní jistotou říci, zda dítě je pravoruké nebo levoruké, může požádat o pomoc příslušné poradenské zařízení, které ze souboru informací získaných prostřednictvím anamnézy, pozorováním dítěte při jeho samovolných činnostech nebo účelně řízených aktivitách, z kresebného projevu a ze zkoušek lateralit, zachytí lateralitu dítěte. Hojně užívanou metodou v poradenském zařízení se stává Zkouška lateralit Matějčka a Žlaba, která se skládá z deseti či dvanácti aktivit, které se snaží postihnout lateralitu horních končetin, dále pak dvě činnosti pro zachycení lateralit očí. To vše uzavírají ještě čtyři aktivity pro zjištění lateralit dolních končetin a jedna zkouška pro posouzení lateralit uší. Veškeré zkoušky věrně kopírují činnosti, se kterými se dítě běžně může setkat ve svém životě. Jde například o odemykání zámku pro zjištění lateralit horní končetiny, lateralita očí se dá zjistit jednoduchou technikou, kdy dítě necháme nahlédnout do kukátka. Další technikou pro určení lateralit dolní končetiny je kopání do míče, ušní lateralita se dá vyzkoumat pomocí naslouchání tikotu hodinek. Ze závěrečných výsledků testovaných orgánů při určování lateralit lze snadno vyvodit, že dominantní orgán provádí požadovaný úkon a druhý z dvojice orgánů se stává pouze nápomocným. (Bednářová, Šmardová, 2011)

V oblasti tělesné zralosti je nutné se též zaměřit na zdokonalování vývoje hrubé motoriky, v rámci které by si dítě mělo osvojit základní hygienické návyky a samostatnost při oblékání.

Fyzická zralost je jednou z dílčích podmínek školní úspěšnosti. Je nutné brát v potaz další předpoklady školního prospěchu, jako jsou například faktory kognitivního, emocionálního a sociálního charakteru.

2.2.2 Rozumová zralost

Pokud chceme posoudit u dítěte úroveň školní zralosti, je zapotřebí zaměřit se na zralost i po stránce rozumové. Rozumová zralost napomáhá žákovi základní školy ve snazším plnění nároků, které vyžaduje školní výuka.

Dittrich (1993) v oblasti rozumové zralosti má za důležité: diferencované vnímání (percepční zralost), záměrnou koncentraci pozornosti, logické zapamatování, analytické myšlení, racionální přístup ke skutečnosti, zájem o zaměstnání s cílem, zájem o nové poznatky, ovládání odposlouchané řeči, schopnost chápání a užívání symbolů, rozvinutí jemné motoriky ruky, vizuomotorická koordinace (oko – ruka).

Bednářová a Šmardová (2011) se touto problematikou rovněž zabírají a hlouběji vysvětlují, že pro to, aby se jedinec úspěšně naučil v první třídě číst, psát a počítat, je nutné, aby jeho rozumová vybavenost dosahovala pro školní práci přijatelné úrovně. Autorky zastávají názor, že pro zvládnutí trivia je potřebné, aby jedinec disponoval patřičnými schopnostmi v oblasti vizuomotoriky a grafomotoriky, řeči, základních matematických představ, sluchové a zrakové percepce, vnímání prostoru a času.

Co si máme pod slovem vizuomotorika představit? Samotný pojem vizuomotorika nám už ledacos napoví. „Vizuo“ označuje to, co jsme schopni zaznamenat pomocí zraku, a „motorika“ vypovídá o pohybu jako takovém. Jedná se tedy o kooperaci zrakové percepce a pohybu. Zatímco grafomotorika se týká psychických a motorických činností, které představují nezbytnost při psaní, kresbě či malbě (Otevřelová, 2016).

Dostatečná rozvinutost v oblasti vizuomotoriky a grafomotoriky se stává nutným předpokladem pro psaní. Vývoj grafomotoriky jedince předškolního věku je ovlivněn jednak duševní vyspělostí dítěte, jednak zrakovou a prostorovou percepcí, ale i lateralita, pozornost, paměť nebo úroveň jemné a hrubé motoriky mohou mít významný dopad na tento rozvoj (Otevřelová, 2016).

„Dětská kresba je ukazatelem jak grafomotorických schopností a vizuomotorické koordinace, tak i citového vnímání světa kolem sebe. Kresby dětí předškolního věku velice nápadně odrážejí rodinné prostředí, citové zázemí nebo frustraci psychických potřeb u dětí vyrůstajících v narušené rodině nebo bez rodiny.“ (Kňourková in Lisá, 1986, s. 180).

V kresbě dítěte neustále přibývá kvalitativních znaků, jednoduchost pozvolna přechází k zachycení drobnějších detailů. Na obličejích jsou vyobrazeny všechny části (oči, nos, ústa), na ruce se objevuje pět prstů. V kresbě dítěte v pěti letech se nachází dvojdimenzionální obrysové ztvárnění, šestiletý jedinec dokáže ztvárnit figuru z profilu. V kresbě odlišuje difference mužského a ženského pohlaví. Můžeme zaznamenat základní znárodnění oděvu a pasu. Populární barvy dítěte předškolního věku představují červená, žlutá, modrá či zelená. Dětská kresba velmi věrně odráží svět, do kterého je dítě začleněno (Kňourková in Lisá, 1986).

Jedním z hlavních poznávacích procesů u předškoláka je proces vnímání. Než jedinec usedne do školní lavice, dochází u něho v oblasti vnímání k důležitým změnám, které mají kvantitativní, ale zejména kvalitativní charakter. Celistvé vnímání pozvolna u jedince přechází k analytickému vnímání. Předškolní dítě si začíná všimnout drobností a detailů, které dříve stály na pozadí jeho vnímání. Zrakovému vnímání doposud vévodila barva, nyní její místo zaujal tvar. Ohledně sluchového vnímání jedinec dokáže poznávat hlásky, určovat kterými hláskami slovo začíná a končí, na hlásky rozděluje jednodušší slova. Slabikování a opakování jednoduchého rytmu by dítěti nemělo činit větší potíže (Petrová in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013.).

Řeč je u dítěte rozvíjena na základě jeho zvědavosti. Nastává éra, kdy dítě rodiče zahlcuje neustálými dotazy. Slovní zásoba předškolního dítěte činí cirká 2 000 slov. Dítě si pamatuje jména svých rodičů. Dokáže uvést svoji adresu. Rádo vstupuje do konverzací dospělých (Kňourková in Lisá, 1986).

Dítěti by neměla činit větší problém správná výslovnost. Při špatné výslovnosti některé hlásky je nebezpečí, že se chyba objeví i v jeho psaném projevu. Jakmile se objeví tyto problémy, je na místě logopedická péče. Dítě školsky zralé by mělo mít dostatečně zafixována slova k vyjádření pozdravu, poděkování a prosby. Dítěti by nemělo dělat potíže rozlišovat formální a neformální konverzaci. Vykání ze strany dítěte by se mělo objevovat při rozhovoru s učitelem

a s jinými dospělými lidmi, kteří nejsou s ním v příbuzenském nebo blízkém vztahu (Beníšková, 2007).

Soustředěnost předškoláka by na konkrétní úkol měla činit 15 – 20 minut. Udržení soustředěnosti dosahuje stejných kvalit jak při činnosti zvolené jedincem, tak i při činnosti vybrané druhou osobou (Otevřelová, 2016).

Z hlediska paměti si dítě osvojí větší množství požadované látky. Předškolák plně ovládá příběhy známých pohádek, písniček a básniček. Dokáže je dramaticky znázornit a umí i slovně popsat pohádkové postavy. Fantazie je neustále aktivní. V rámci fantazie se objevuje kritičnost a dovednost rozeznat realitu od fantazie (Petrová in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013.).

Co se týče znalostí předškoláka, jedinec by měl znát své jméno a příjmení, stejně tak jména a příjmení obou rodičů, ale i adresu trvalého bydliště. Měl by zvládat pojmenování základních geometrických tvarů. Názvy základních rostlin, zvířat, věcí každodenní potřeby by měly být součástí znalostí školsky zralého jedince. Další pojmy, které by měl mít dostatečně osvojeny, jsou například pojmy sloužící k porovnávání: lehčí/těžší, větší/menší, první/poslední. Dále by se měl umět orientovat v časové a prostorové dimenzi, chápat pojmy nahoře a dole, vpředu, vzadu a uprostřed, včera, dnes a zítra. Měl by ovládat číselnou řadu alespoň do pěti (Beníšková, 2007).

2.2.3 Citová a sociální zralost

Pro úplné, komplexní posouzení školní zralosti nám mnoho vypoví i zralost citová a sociální.

Velkým ukazatelem může být skutečnost, že u dítěte předškolního věku zaznamenáváme zjevnou chuť učit se novým věcem, zájem poznávat význam psaného, stejně tak se u jedince mohou objevit první počtářské pokusy. Předškolní dítě by mělo být schopné delšího odpoutání se od svých rodičů. V tomto smyslu nehovoříme jen o izolaci tělesné, ale máme na mysli i izolaci myšlenkovou. Dítě by se nemělo neustále ptát, kdy se jeho rodiče vrátí, kdy si ho přijdou vyzvednout apod. Přínosnou indicií může být způsob dorozumívání jedince. Od budoucího školáka se očekává, že v případě potřeby požádá o pomoc, chápe difference při komunikaci s dětmi a s osobami dospělého věku, dokáže vyslovit svoji myšlenku, ale zároveň je schopen respektovat a tolerovat stanovisko ostatních osob. Oblast sociální vyžaduje od dítěte před

zahájením povinné školní docházky například pomoc druhým lidem či práce schopnost ve skupině dětí (Otevřelová, 2016).

Nástup do školy pro dítě znamená navazování kontaktů s ostatními dětmi. Doposud jedinec vyrůstal ve společnosti převážně dospělých osob. Do svých činností začíná s ochotou začleňovat své vrstevníky. Dítě, které před nástupem do základní školy, trávilo málo času s ostatními dětmi, může vykazovat známky problémového začlenění se do kolektivu. Jedinec může být apatický, často se objevuje neaktivnost v plnění zadaného úkolu, některým žákům dělá problém skupinová práce. Vlivem těchto projevů se tak dítě mnohdy ocitá na okraji kolektivu dětí. Snahou dítěte je především udělat rodiče šťastnými či získat si kamarády na svoji stranu i v případě, že si jedinec prožije určité negativní zkušenosti (Petrová in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013).

Bednářová a Šmardová (2011) v této souvislosti poukazují na nutnost přítomnosti přiměřené sebedůvěry, jejichž kořeny vycházejí již z dřívějších vývojových období. Autorky sebedůvěru charakterizují jako proces, který probíhá již od narození a ve kterém je podstatné projevat dítěti svoji lásku, věnovat mu dostatečnou pozornost, respektovat jeho potřeby a stejně tak mu ponechávat, ale současně i vymezovat hranice.

Školsky zralé je dítě, které je emocionálně stabilní. V této souvislosti by měl jedinec ovládat své emoce a chování tak, aby se vyhnul případnému školnímu neúspěchu a kázeňským prohřeškům. U emocionálně zralého jedince postupně mizí egocentrismus. Školák by neměl za každou cenu vyžadovat splnění svých aktuálních potřeb a přání (Šimíčková, 2008).

K emocionálním projevům můžeme také zařadit i odolnost vůči stresu a dovednost adekvátním způsobem reagovat na případný školský nezdár. Známky úzkosti a napětí mohou v negativním slova smyslu snadno ovlivnit způsob a kvalitu práce školáka (Říčan, Krejčířová a kol., 1997).

Žák první třídy základní školy se setkává s nelehkým úkolem, který souvisí se základním systémem pravidel sociálního chování. Jedinec na počátku školní docházky by měl mít v přiměřené míře jasno, co je ve společnosti žádoucí a naopak nežádoucí. Pokud školák nemá dostatečně osvojena pravidla chování, může dojít k momentu, při kterém nebude schopen přijímat nové hodnoty chování, které se nabízí v prostředí školy. V této oblasti je patřičné se

zmínit o tzv. sociokulturním handicapu. Sociokulturní handicap se může objevit u dětí, u kterých výchova v rodině směřovala diametrálně odlišným směrem, a z tohoto důvodu nejsou schopny požadavky školy akceptovat (Vašutová, 2005).

Petrová (in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013) blíže promlouvá o základních normách slušného společenského chování. Jako vhodné se podle ní jeví pozdravit druhé, požádat o něco, umět poděkovat nebo vhodným způsobem si počínat při jídle.

Shodou okolností se citovou a sociální zralostí zabývá i Jucovičová a Žáčková (2014). Autorky považují za přínosné, pokud dítě akceptuje veškeré požadavky, které vyžaduje řízená školní činnost. Jestliže dítě navštěvovalo mateřskou školu, setkalo se především s činností, která byla pojata spíše hravou nenásilnou formou. Avšak na základní škole se objevují hlavně aktivity učebního a pracovního charakteru, které vyžadují žákovu úmyslné soustředění. A proto je důležité, aby byl jedinec na tento způsob výuky dostatečně připraven. Pokud projeví nezáměr a aktivitu na určitý čas přeruší, měl by být schopen se zpět navrátit a dodělat započatou práci, i přestože se mu jeví aktivita jako fádni.

2.3 Školní nezralost

Za nediskutabilní můžeme považovat úzký vztah mezi školní zralostí dítěte a jeho nástupem do první třídy. Je velmi důležité, aby školní zralost jedince šla ruku v ruce s jeho zahájením povinné školní docházky. Neboť pokud nebude dítě dostatečně školsky zralé, může se tento jeho deficit negativně promítnout do školního úspěchu. Stejně tak to může mít velký dopad na jeho tělesné a duševní zdraví. Dítě ztrácí motivaci k učení a zájem poznávat nové věci (Petrová in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013).

Hojně užívaný termín školní nezralost vysvětluje Tomášová (2012) jako vývojový proces, který se v důsledku určitých příčin zpomalil, nebo se dokonce na určitou dobu úplně pozastavil. Jedním z důvodů tohoto jevu může být fakt, že dítě prodělalo určitou chorobu. V této situaci proto jedinec nedosáhne takového stupně, aby mohl úspěšně reagovat na požadavky školy.

Za obvyklé příčiny školní nezralosti Jirásek a Tichá (1968) považují:

- problémy spjaté se somatickým zráním a zdravotním stavem;

- opožděnost v mentálním vývoji, podprůměrný intelekt;
- nestejný vývoj, poruchy schopností a funkcí;
- znaky neuroticismu projevující se v povaze;
- nevhodné výchovné působení.

Dopady školní nezralosti mohou mít různý charakter. První sféru mohou představovat problémy, které se projevují v rámci vyučování. Jedinci může činit značné obtíže řízená činnost nebo skupinová práce. Školák v důsledku školní nezralosti rovněž není schopen koncentrace pozornosti nebo vykazuje známky duševní nerovnováhy a hravosti. Může působit dětinsky, příliš lítostivě, může zažívat pocit úzkosti. Školní nezralost může postihnout i oblast řeči. Druhou oblast reprezentují potíže spjaté se zdravím dítěte. Bolesti břicha, hlavy, poruchy spánku, enuréza nebo nechuť k jídlu mohou být typickými důsledky školní nezralosti (Petrová in Šmelová, Fasnerová, Petrová a kol., 2013).

Nedostatky percepčně motorických schopností mohou způsobit zrod specifických poruch učení. Porucha čtení (dyslexie) často vzniká v důsledku závažných mezer v oblasti zrakového vnímání, porucha pravopisu (dysortografie) následkem problémů v oblasti sluchového vnímání. Porucha psaní (dysgrafie) nebo porucha výtvarných schopností (dyspinxie) úzce souvisí s nedostatky týkající se jemné a hrubé motoriky, grafomotoriky, motorické koordinace, lateralizace nebo vizuomotorických schopností. Základem poruchy praktických činností se často stávají obtíže v hrubé a jemné motorice. U jedinců, u kterých se objevuje nerovnoměrný vývoj nebo opožděný vývoj, může být dříve či později diagnostikován syndrom poruchy pozornosti (ADD) nebo syndrom poruchy pozornosti obohacen ještě o hyperaktivitu (ADHD). Děti sice často disponují nadprůměrnými výsledky v kognitivní oblasti, ale hlavně mívají problém s koncentrací pozornosti. Jedinci bývají příliš aktivní, objevuje se u nich tzv. psychomotorický neklid. Vlivem školní práce se u nich rychle dostavuje únava. Existence emoční labilité nebo vad řeči nebývá u těchto dětí taktéž výjimkou. Velmi důležitou kategorií tvoří jedinci, kteří mají opožděný vývoj řeči. Jsou to převážně ty děti, které zahájily proces mluvení mnohdy až po třetím roku jejich života. Další sféru vystihují jedinci, u kterých byla diagnostikována vývojová dysfázie. Jedná se o poruchu, která postihuje pojmovou stránku řeči. Oba případy týkající se pásma řeči mohou mít vliv na vznik některých specifických poruch učení. Velkou opatrnost musíme vynakládat u dětí s poruchami chování, které ve škole nebudou schopny vnímat učitele

jako autoritu, pracovat ve skupině svých vrstevníků nebo se u nich mnohdy objevují až agresivní reakce. Děti vykazující známky sociálního zanedbání musíme brát také v potaz. Některé tyto děti neabsolvovaly předškolní vzdělávání nebo prostředí, ve kterém vyrůstaly, jim nevěnovalo dostatečnou péči, a z toho důvodu nejsou vybaveny patřičnými znalostmi a dovednostmi odpovídajícími normě. Samostatnou sféru tvoří děti, u nichž byla zaznamenána porucha autistického spektra. Tato diagnóza může úzce souviset s hyperaktivitou nebo se vznikem specifických poruch učení (Jucovičová, Žáčková, 2014).

Odklad povinné školní docházky u těchto výše popsaných dětí stojí za zvážení, neboť vhodně zvolená péče může mít blahodárný vliv v předcházení některých obtíží či poruch spojených se školní výukou.

Na předešlých několika stranách jsme si ve zkratce objasnili pojmy školní zralost a školní připravenost. Nápodobně jsme se zaobírali znaky školní zralosti a pro úplnost jsme vymezili i pojem školní nezralost a názorně jsme si vysvětlili nejčastější příčiny a z nich vyplývající důsledky školní nezralosti. Je však nutné na tomto místě podotknout, že ne vždy bychom měli při rozhodování, zda dítě je pro školu zralé či nikoliv, přihlížet pouze k pravidlům či poučkám, ale zároveň bychom měli také vycházet ze svých zkušeností a měli bychom například přihlížet k situaci, ve které se dítě momentálně ocitá.

Jak uvádějí Bednářová a Šmardová (2011) u jedince se nemusí objevit žádné projevy nepřipravenosti, ale může prožívat tíživou situaci (například rozvod rodičů, ztráta blízkého člověka), která neblaze ovlivní jeho psychický stav. V jiných případech je dítě školsky zralé, nezažívá žádnou tíživou situaci, a přesto zákonní zástupci dítěte usilují o odložení školní docházky. Rodiče obhajují dítě, že je ještě příliš malé a infantilní, že nástupem do první třídy skončí jeho bezstarostné dětství apod. V této situaci jde spíše o „školní nezralost rodičů“. Důvodů může být mnoho. Zákonní zástupci nedokážou zkrátka přijmout to, že jejich dítě se brzy stane školákem, že s nástupem do první třídy vzniknou povinnosti, které se budou týkat dítěte, ale i samotných rodičů. Na druhé straně může příčina pramenit z nedůvěry ve své vlastní dítě. Rodiče se strachují, aby jejich dítě bylo ve škole úspěšné a nezažívalo zklamání.

Druhým protipólem mohou být děti, které nejsou školsky zralé a v dostatečné míře na školu připravené, ale jejich rodiče neuposlechnou doporučení mateřské školy nebo jiných odborných

pracovišť a pošlou dítě do základní školy. Nebo existují rodiče, kteří přeceňují možnosti dítěte a žádají o předčasný nástup do první třídy (Bednářová, Šmardová, 2011).

Na závěr můžeme vyvodit, že sledujeme za přínosné, když školsky zralé dítě nastoupí v řádném termínu do první třídy a naopak u školsky nezralých jedinců vynaložíme úsilí pro odklad povinné školní docházky. Většina dětí, u kterých zaznamenáváme projevy nezralosti, potřebuje mnohem více času, aby u nich došlo k přirozenému vyvrání. V některých případech je nutná pomoc, která je zaměřená na rozvoj dosud nevyzrálých nebo oslabených oblastí. V této situaci sehrává významnou roli rodina, mateřská škola, kterou jedinec navštěvuje, pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické centrum nebo vhodnou alternativou může být přípravný ročník organizovaný základní školou nebo základní školou speciální.

2.4 Diagnostika školní zralosti

Posuzování školní zralosti nebylo dříve samozřejmostí. Ještě v 50. letech 20. století se lidé při rozhodování o vstupu dítěte do základní školy opírali především o svůj vlastní zdravý rozum a cit. V současné době se ve školské praxi objevuje hned několik diagnostických metod.

Za diagnostickou metodu s dlouholetou tradicí posuzující školní zralost můžeme bezesporu označit Jiráskův Orientační test školní zralosti, který byl vytvořen v 60. letech minulého století. Tento test napomáhá především psychologům při diagnostice školní zralosti. Odborník při tvorbě vyšel z testu s názvem Grundleistungstest, jehož autorem je Kern. Kern vytvořil tento test již v roce 1951. Obsahem Kernova testu je šest dílčích úkolů.

Dovolme si tyto úkoly jednotlivě popsat tak, jak je uvádí Dittrich (1993, s. 20):

„1. Dítě „píše“ psaníčko: čmárání se liší podle temperamentu dítěte, podle stupně rozvinutí jeho vizuomotorické koordinace a podle schopnosti vyvinout cílevědomou aktivitu.

2. Obkreslení krátké věty napsané psacím písmem. Zjišťujeme schopnost analýzy bohatě členěného tvaru, úsilí o zvládnutí namáhavého úkolu, úmyslnou koncentraci pozornosti, vizuálně motorickou koordinaci.

3. Nakreslení dětské postavy jako projev obecné inteligence, dosažení přiměřeného stupně tvarové představivosti a vizuálně – motorické koordinace. (kresba podle předlohy.)

4. Obkreslení skupiny teček k posouzení schopnosti analýzy a syntézy, schopnosti vyvinout úsilí při práci na úkolu.

5. Vzít z rozhozených kostek požadovaný počet (simultánní postižení počtu do pěti).

6. Určit na ukázané kartičce počet bodů (opět simultánní postižení počtu do pěti).“

Jiráskova modifikace obsahuje tři úkoly. První úkol je zacílen na kresbu postavy mužského pohlaví. Inspirací tohoto úkolu se stal test Goodenoughové, ve kterém se nachází kresba postavy na základě vlastní představy. V druhém úkolu se diagnostikovaný snaží napodobit psací písmo, běžně se jedná o větu “Eva je tu“, ale můžeme se setkat i s dalšími čtyřmi obměnami. Poslední třetí úkol se týká obkreslení skupiny deseti teček podle daného vzoru. Při uspořádání skupiny teček Jirásek vycházel z Kernova testu, avšak množství teček v Jiráskově testu dosahuje dvojnásobku. Hodnotící škála (v případě Jiráskova testu) je pětistupňová, shodná s klasifikací, která se využívá v prostředí školy. Nejlepší výkon je ohodnocen známkou 1, nejhorší výkon známkou 5. Výsledný soud, který vypovídá o školní zralosti dítěte, se skládá ze součtu známek dílčích úkolů. Pokud součet známek se u jedince pohybuje v rozmezí 3 – 5, úroveň školní zralosti vykazuje značný nadprůměr, jestliže suma známek dosahuje čísla 6, dítě se vyskytuje v pásmu nadprůměru. Pokud sečteme jednotlivé známky a dostaneme se na úroveň 7 – 9, předškolák vykazuje známky průměrnosti, co se školní zralosti týče. Hodnota 10 – 11 charakterizuje slabší průměr, součet známek dosahující známky 12 vystihuje stupeň podprůměru a rozmezí mezi 13 – 15 určuje velmi slabou úroveň školní zralosti (Dittrich, 1993).

Jiráskův test postihuje řadu faktorů, které mají vliv na budoucí školní úspěšnost dítěte, co mu ale uniká pozornosti, je způsob verbálního projevu dítěte. Z tohoto důvodu se v nadcházejících letech objevil subtest verbálního myšlení, který se stal součástí výše popsaného testu (Dittrich, 1993).

Dále Dvořáková (1999) zmiňuje Edfeldtův Reverzní test, který se snaží odhalit, zda se u jedince vyskytuje reverzní tendence. Reverzní tendenci můžeme chápat jako jistý sklon jedince zaměňovat zrcadlově obrácené tvary. Podobně i hovoří o tzv. Vývojovém testu zrakového

vnímání, jehož autorkou je Frostigová. Ten může posloužit dětem věku od čtyř do osmi let k postihnutí jedincových percepčních schopností (zrakově motorická koordinace, vnímání prostoru – pozadí, konstantnost tvaru, poloha v prostoru, prostorové vztahy). O výsledném stavu percepčních schopností vypovídá percepční kvocient. V podobném duchu autorka popisuje Winelandskou škálu sociální zralosti. Tvůrcem je Doll, úprav se zhostil Kožený. Jedná se o baterii 36 položek, která se zaměřuje na projevy dětského chování. Pod drobnohled se dostává sociální chování týkající se celkové soběstačnosti, soběstačnosti při jídle a oblékání, samostatnosti, zaměstnání, způsobu komunikace, oblasti motoriky a v neposlední řadě i sociálního začlenění.

Pro doplnění se musíme ještě zmínit o Testu rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky. Tento test se může stát vhodnou pomůckou pro včasné odhalení nedostatků v percepční a motorické oblasti. Tento test mohou upotřebit jednak učitelé základních a mateřských škol, jednak psychologové, speciální pedagogové nebo jiní poradenští odborníci. Celkový test se skládá ze 13 subtestů, k jeho plnění se vyžaduje 30 minut času (Křováčková, 2014).

Jako další alternativou se stává metoda s názvem Předcházíme poruchám učení, autorkou je Brigitte Sindelarová. Diagnostický materiál se skládá z 19 úkolů, které svým zaměřením zjišťují stav paměti, zrakovou a sluchovou diferenciaci, motoriku, orientaci v prostoru nebo vnímání vlastního těla. Zda dítě vykonalo úkol úspěšně či neúspěšně, zaznamenáme pomocí symboliky stromu (Křováčková, 2014).

2.5 Úloha pedagogicko-psychologické poradny při posuzování školní zralosti

Pedagogicko-psychologické poradny se kromě jiných činností zaměřují také na diagnostiku školní zralosti a připravenosti. Jejich úkol nespočívá pouze v tom, aby určili, zda dítě je pro školu způsobilé či nikoliv, ale zároveň by měly poskytnout radu, jak posílit oslabené oblasti vývoje dítěte. K vyšetření dochází pouze na základě žádání zákonného zástupce dítěte. Běžně jsou v pedagogicko-psychologických poradnách užívány standardizované testy, ale i klinické metody, metoda rozhovoru či pozorování tak, aby došlo co nejobjektivnějšímu posouzení dítěte. Pro úplnost mohou posloužit i zprávy lékařů či učitele mateřských škol. Doba

vyšetření zpravidla dosahuje 40 – 50 minut. Je mnohem lepší, když rodič není součástí vlastního vyšetření (Křováčková, 2014).

Vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně probíhá hned v několika fázích. Nejdříve, ještě před samotným vyšetřením, dochází k rozhovoru s rodiči. Otázky směřují na to, aby odborníci, většinou z řad psychologů nebo speciálních pedagogů, zjistili, z jakého důvodu se rodiče rozhodli podstoupit vyšetření školní zralosti. Součástí úvodního rozhovoru je i zaznamenání anamnestických údajů o jedinci. Velkou roli sehrávají informace o rodině a o dítěti samotném. Záměrem je získat patřičné údaje například o průběhu těhotenství matky a poporodním stavu dítěte, dále se poradna zajímá o motorický vývoj a zdravotní stav jedince (včetně udání všech prodělaných nemocí) nebo se otázky týkají způsobu vycházení dítěte se svými sourozenci, prarodiči či vrstevníky (Beníšková, 2007).

Na tento moment navazuje vlastní vyšetření. Je důležité vytvořit dostatečně příjemné prostředí tak, aby se jedinec cítil uvolněně a došlo k vytvoření přátelského vztahu mezi zkoumaným a odborníkem. Na samém začátku se tedy může dítě setkat s dotazy, které jsou zaměřeny na zjištění jeho oblíbené hračky, hry či kamaráda. Již první projevy dítěte mohou vypovídat o jeho sociální zralosti. Za velmi přínosné se dále jeví, aby se kresba stala první aktivitou v rámci samotného vyšetření. Jedná se totiž o činnost, kterou předškolní dítě důvěrně zná, není pro něj příliš obtížná a zároveň může mít i motivační charakter. Používanou metodou se stává Kern – Jiráskův test školní zralost, který mimo jiné obsahuje i kresbu lidské postavy. Kresba postavy se sleduje po stránce obsahové i formální. Za obsah můžeme považovat realistické vyobrazení postavy, dále pak výskyt dvojdimenzionálnosti či detailů v obličejové části. Po stránce formální se zaměřujeme na to, jak dítě drží psací náčiní, jaký tlak vynakládá na tužku či jaká je síla čar. Pro diagnostiku rozumových předpokladů se hojně využívají testy, zejména Wechslerovy škály nebo testy Stanford – Binet. Zaměřují se na vybavenost slovní zásoby, úroveň krátkodobé paměti nebo v centru pozornosti stojí početní představy jedince. Stav zrakové percepce se lehce zjišťuje pomocí Edfeldtova Reverzního testu. Úkolem zkoumaného je rozlišit dvojici shodných či neshodných obrázků. Matějčkovy zkoušky se stávají vhodné pro zjištění schopnosti sluchové diferenciacce, analýzy i syntézy. V rámci vyšetření se odborníci snaží diagnostikovat i způsob chování dítěte. Metoda pozorování se stává zdrojem informací. Projevy emocí, vytváření vztahu s druhými lidmi nebo problematika související s psychomotorickým

tempem nám ledascos napoví o diagnostikovaném. Úroveň řeči z hlediska formálního (správná výslovnost všech hlásek, případně s výjimkou hlásky *r* a *ř*, existence vady řeči, zadržávání, huhňavost, balbuties, artikulační obratnost) i obsahového (schopnost správně gramaticky spojovat věty a slova) se posuzuje stejně tak. Pokud si rodič není dostatečně jistý, zda jeho dítě je pravoruké nebo levoruké, diagnostika laterality pomocí testu laterality autorů Matějčka a Žlaba je také na místě (Křováčková, 2014).

Závěr vyšetření patří opět rozhovoru s rodiči, při kterém se zákonný zástupce dítěte dozví výsledky. Odborník by měl zároveň přítomné seznámit s možnými opatřeními, měl by jasně rodičům vysvětlit, jaký postup v rámci další péče o dítě doporučuje. Pedagogicko- psychologická poradna je povinna vyhotovit a předat rodičům psychologickou zprávu (Beníšková, 2007).

3 NÁSTUP JEDINCE DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Nástup do základní školy představuje významný mezník v životě dítěte. Končí bezstarostné dětství plné neutuchající touhy si hrát. Dítě usedá do školní lavice, setkává se s řadou povinností a střetává se s novou sociální rolí, s rolí žáka základní školy. Průběh celé povinné školní docházky může ovlivnit jedince na celý jeho život.

3.1 Povinná školní docházka a zápis do 1. třídy základní školy

U zrodu zavedení povinné školní docházky stála již v roce 1774 Marie Terezie, která stanovila délku školní docházky na šest let. Povinná školní docházka se však nevztahovala na letní měsíce, kdy děti byly nápomocny při pracích na polích. Povinná školní docházka za první republiky byla navýšena o dva roky. V průběhu šedesátých let dvacátého století byla docházka upravena na devět let (Křováčková, 2014).

V současnosti v České republice je povinná školní docházka stanovena od šestého roku věku dítěte. Jedinec je povinen školní docházku absolvovat v rozsahu devíti školních roků, avšak nejvyšší dosažený věk žáka nesmí překročit sedmnáctý rok života. Dle ustanovení § 36 zákona č. 561/2004 Sb.: „Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, kterou k žádosti přiloží zákonný zástupce.“ (§ 36 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání /školský zákon/)

K 1. 1. 2017 proběhla novelizace školského zákona č. 561/2004 Sb., v rámci které se upravila doba zápisu k povinné školní docházce. Zápisy do první třídy probíhají během celého měsíce dubna kalendářního roku (tedy od 1. do 30. dubna), ve kterém by měl jedinec započít

plnění povinné školní docházky. Žák zpravidla vykonává povinnou školní docházku v tzv. spádové škole. Spádová škola je škola zřízená obcí či svazkem obcí a přísluší školskému obvodu, ve kterém má dítě trvalé bydliště. Zákonný zástupce dítěte má možnost volby jiné než spádové školy. Pokud tato změna nastane, je povinen ředitel vybrané školy uvést změnu řediteli spádové školy do konce května kalendářního roku, v němž má jedinec začít plnit devítiletou povinnou školní docházku. (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)

Bednářová a Šmardová (2011) uvádějí, že zápis plní depistážní úlohu. Depistáž má za úkol zjistit způsobilost jedince k nástupu do základní školy a odhalit ty děti, které vykazují známky nepřipravenosti a nezralosti. Další posláním zápisu je prevence, která zvyšuje informovanost rodičů o stavu školní připravenosti a zralosti jejich potomka a také přichází s možnými východisky. Na základě výsledku ze zápisu mohou učitelé poskytnout zákonným zástupcům dětí kontakt na pedagogicko-psychologickou poradnu, speciálně-pedagogické centrum či logopedického specialisty. Současně mohou učitelé prvního stupně informovat rodiče o možnosti umístění dítěte do logopedické třídy, do přípravné třídy nebo do edukativně stimulační skupiny v rámci základní školy nebo mateřské školy.

Ředitel základní školy určí termín a místo zápisu. Učitelé prvního stupně základní školy mají plně v kompetenci samotnou organizaci zápisu do první třídy. Zápis do první třídy je prvotním momentem, při kterém dochází k posouzení školní zralosti. Rovněž dochází k prvnímu navázání kontaktu mezi učitelem a budoucím prvňákem. Vedení dané školy se rozhodne, zda jejich zápis do první třídy bude směřovat tradičním či netradičním směrem. V současné době převládá většina škol organizuje zápis netradiční formou. Hlavním záměrem je navození příjemného prostředí, které si klade za cíl potlačit u dítěte pocit strachu a obav z neznámého prostředí. Častou formou se stává pohádka, v rámci které vystupuje jedinec jako její protagonista. Dítě za přítomnosti učitele plní jednotlivé úkoly, které jsou pojaty v pohádkovém duchu. V porovnání s tradičním zápisem je nachystání netradičního zápisu poněkud náročnější (Fasnerová, 2014).

Některé základní školy během samotného zápisu kooperují s různými specialisty. To znamená, že se během zápisu může objevit učitel mateřské školy či odborník pedagogicko-psychologické poradny, kteří se tak mohou podílet na hodnocení řešení konkrétních úkolů

vypracovaných dítětem. Zápis do první třídy se stává pro budoucího žáka základní školy okázalou akcí, po absolvování zápisu dítě v mnoha případech dostává pamětní list a bývá obdarován dárky (Opravilová, 2016).

3.2 Předčasný nástup do 1. třídy

Jak už jsme uvedli výše, platná legislativa umožňuje dětem začít plnit svůj první rok povinné školní docházky v době, kdy jedinec dovrší šestého roku věku až po zahájení školního roku. Abychom byli přesní, je nutné zmínit skutečnost, že dítě, které oslaví své šesté narozeniny v době od začátku září do konce prosince, je přijato na základní školu na základě vyjádření školského poradenského zařízení. Školský zákon č. 561/2004 Sb. vyžaduje vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře v případě, kdy se dítě stane šestiletým až v době od začátku ledna do konce června.

Když v roce 2011 vyšla v platnost možnost předčasného nástupu do první třídy, setkali jsme se s názory, že tato eventualita se stala významnou příležitostí pro „nadané děti“. Musíme ale opět zmínit, že do základní školy by měly nastupovat po všech oblastech školsky zralé a připravené děti, nikoliv děti, kteří dosahují nadprůměrných výsledků například jen v oblasti rozumové. Avšak statistické údaje za posledních let poukazují, že v posledních pěti letech usedlo do školní lavice přibližně jedno procento nešestiletých dětí (Kropáčková in Opravilová, 2016).

Při nástupu do první třídy bude dítě srovnáváno s ostatními, mnohdy i o několik let staršími spolužáky a jeho doposud velmi nadprůměrné výkony se mohou snížit na průměrnou, ne-li podprůměrnou úroveň. Pokud sociální chování jedince dlouhodobě stagnuje na nižším stupni, než je úroveň kognitivní, může se stát, že dítě bude mít výrazné problémy při navazování kontaktů se svými spolužáky. Dítě společně s rodinou může pociťovat zklamání a stejně tak se může v negativním slova smyslu výrazně změnit jeho hladina sebehodnocení, motivace a zájem o další učení (Šulová, Havlíková in Šulová a kol., 2014).

Je tedy nutné, pokud uvažujeme o předčasném nástupu dítěte do první třídy, si uvědomit veškeré potřeby a možnosti dítěte, a tedy s velkou opatrností a uvážlivostí přistupovat k této variantě.

3.3 Odklad povinné školní docházky

Jak určuje školský zákon č. 561/2004 Sb. „Není-li dítě tělesně nebo duševně přiměřeně vyspělé a požádal o to písemně zákonný zástupce dítěte v době zápisu dítěte k povinné školní docházce, odloží ředitel školy začátek povinné školní docházky o jeden školní rok, pokud je žádost doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa. Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku.“ (§ 37 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání /školský zákon/)

O využití možnosti odkladu povinné školní docházky poskytne základní škola zákonnému zástupci dítěte patřičné informace.

V mnoha situacích vedení školy potřebuje náležitě vyjádření odborných pracovišť. Ke školní zralosti dítěte se vyjadřuje pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně-pedagogické centrum. Obě školská poradenská zařízení se snaží odhalit celkový stav vývoje dítěte, ale zároveň se snaží na základě zjištěných informací předpovědět, zda dítě bude ve škole úspěšné či spíše neúspěšné. Další aktér, který může zjistit nedostatky především v oblasti somatické, je dětský lékař. Za velmi přínosné se jeví prohlídka u pediatra, kterou by měl jedinec absolvovat v pěti letech. Pediatr může rovněž doporučit rodičům dítěte zvážení možnosti odkladu povinné školní docházky na základě diagnostiky onemocnění, které se u dítěte předškolního věku objevuje. Na místě se jeví i informace o dítěti pramenící od učitele mateřské školy. Poslední slovo má však samotný zákonný zástupce dítěte, který v samotném závěru rozhodne, zda dítě do základní školy nastoupí či nikoliv (Fasnerová, 2014).

Berčíková (in Berčíková, Šmelová, Stolinská a kol., 2014) varuje před skutečností, kdy se častokrát posuzování uskutečňuje v prostorách a s lidmi, které jsou pro diagnostikovaného zcela neznámé. Dítě se může cítit ve stresu a jeho chování můžeme považovat za nepřírozené. Proto je tedy vhodné, když na základě dohody mezi zákonným zástupcem žáka a školským – poradenským řízením probíhá diagnostika v přirozeném prostředí mateřské školy.

V minulosti byl odklad považován za velmi negativní záležitost. Rodiče dětí odmítali udělování odkladu povinné školní docházky, neboť odklad vnímali jako jistý ukazatel selhání

jejich potomka. Podobně si možnost odložení školní docházky vysvětlovali jako deficit v oblasti jejich výchovného působení. V sedmdesátých letech minulého století se v první třídě základní školy objevovalo jen nepatrné procento dětí, kterým byl udělen odklad povinné školní docházky (Kropáčková in Opravilová, 2016).

V současnosti je odklad chápán jako zcela přirozená věc. Ba naopak některé rodiny jsou přesvědčeny, že odklad povinné školní docházky se pro předškolní dítě stává velkým přínosem. Opírají se o názor, že až dítě nastoupí na základní školu, bude již starší a mnohem lépe připraveno na školní práci (Kropáčková in Opravilová, 2016).

V tento moment považujeme za žádoucí zmínit, jak už jsme ale uvedli i v předchozí kapitole, že bychom neměli promeškat okamžik, kdy je dítě připravené na školní práci. Když promarníme tento stav, může dítě ztratit veškerý svůj zájem o učení, ve škole se bude nudit a možná i zlobit. Dovolme si citovat myšlenku Šulové a Havlíkové (2014), která vystihuje jeden z možných důsledků neodůvodněného odkladu školní docházky. „Hůře postřehnutelné riziko odkladu je to, že dítě prakticky opustí své vrstevníky a roky dospívání prožije se skupinou mladších dětí. Jeho chování v dospívání se tedy může po několik let hodnotit jako „jiné“ a vymykající se normě.“ (Šulová, Havlíková in Šulová a kol., 2014, s. 101)

Velmi důležité a aktuální informace nám poskytuje poslední výroční zpráva České školní inspekce (2016), která uvádí, že se v roce 2016 dostavilo k zápisu do první třídy 150 100 dětí, z toho 17 013 jedinců žádalo o odklad povinné školní docházky.

Pokud je jedinci umožněn odklad povinné školní docházky o jeden rok, je nutné, aby následující rok znovu zákonný zástupce zažádal o přijetí k plnění školní docházky. V tomto případě mají rodiče možnost zvolit zcela jinou základní školu, než tu kterou si vybrali předchozí rok (Otevřelová, 2016).

Stejně tak je důležité zmínit, aby rok odkladu nebyl promarněn, ale spíše orientován na rozvoj oblastí dítěte, ve kterých jedinec vykazuje jisté nedostatky. Péče může být zaměřena na rozvíjení jemné a hrubé motoriky, sluchové a zrakové percepce, vztahů mezi vrstevníky či spolupráce. Stejně tak rozvoj pracovního chování nebo posílení odolnosti vůči zatížení se může stát středem naší pozornosti (Šulová, Havlíková in Šulová a kol., 2014).

3.4 Dodatečný odklad

Může nastat situace, že se u dítěte po nástupu do prvního ročníku základní školy objevují nedostatky v oblasti tělesného a duševního zdraví. V tomto případě má ředitel školy pravomoc se souhlasem zákonného zástupce žáka udělit dodatečný odklad, a to v době do konce prvního pololetí příslušného školního roku (Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání).

Jak se můžeme dočíst v článku (Jedlička, 2002) pojednávajícím o dodatečném odkladu, mnoho školsky nezralých žáků první třídy působí velmi živě, roztěkaně, mají tendenci se svévolně pohybovat po třídě, neustále vykřikují, v případě zatížení se u nich objevuje nežádoucí projev hněvu či naopak rychle se projevující unavitelnost. Velmi často odmítají plnit vyžadované úkoly. V případě neúspěchu se projevují hrubě, agresivně. Za signál nezralosti můžeme také považovat často se objevující se pláč. Mnohdy jedinci vyžadují neustálou pozornost ze strany učitele či nerespektují vykáni dospělým osobám.

Příčinou těchto nežádoucích projevů chování často bývá zanedbání v oblasti výchovy, stejně tak důvodem vzniku projevů může být existence lehké mozkové dysfunkce, specifické poruchy chování či poruchy koncentrace pozornosti. V těchto případech je vhodné obrátit se na pedagogicko-psychologickou poradnu nebo na jinou odbornou veřejnost (Jedlička, 2002).

Jedinci, u kterých je povolen dodatečný odklad, jsou navraceni zpět do mateřské školy, nebo jim je nabídnuta možnost vzdělávat se v přípravném ročníku.

Tento čin by měl být velmi zvažován. Přestože školsky nezralému jedinci činila školní práce značnou přítěž, může dítě, které znovu začne navštěvovat mateřskou školu, pociťovat selhání, může se u něj objevit snížené sebevědomí apod. Tato zkušenost může u jedince zanechat takovou negativní stopu, která se může neblaze promítat, avšak zákonitě nemusí, v jeho soukromí. Z tohoto hlediska je tedy více přínosné začlenit dítě do přípravné třídy (Jucovičová, Žáčková, 2014).

3.5 Přípravné třídy

Za velmi přínosné se nám jeví existence přípravných tříd. Přípravné třídy jsou zřizovány na území České republiky již od roku 1997 a jsou primárně určeny pro jedince pocházející ze sociálně znevýhodněného prostředí, kteří mají před sebou poslední rok, než usednou do školních lavic. V současné době však mohou přípravné třídy také poskytovat péči dětem, kterým byl udělen odklad povinné školní docházky. Děti navštěvují přípravnou třídu na základě žádosti zákonného zástupce dítěte a písemného doporučení školského poradenského zařízení. Počet dětí zařazených v přípravné třídě dosahuje maximálního počtu patnácti dětí. Vzdělávání v přípravné třídě se uskutečňuje na základě Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Počet vyučovacích hodin vymezuje však Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Jedná se o 18 – 22 vyučovacích hodin (Průcha, 2016).

Problematikou přípravných tříd se zabývá Smolíková (2007), která poukazuje na mnohé rozdíly vzdělávání jedince v přípravné třídě oproti vzdělávání dítěte v mateřské škole. Uveďme si proto jen ty stěžejní.

Podle Smolíkové (2007) je tedy vzdělávání v přípravné třídě zacíleno hlavně na odstranění nedokonalostí v rozvoji jedince. Zároveň autorka vysvětluje, že v přípravných třídách jsou vzdělávání jedinci, u kterých je potřeba důsledně respektovat jejich specifické vzdělávací potřeby. V přípravné třídě jedinci nemají možnost setkat se s tak velkým množstvím hraček, jak tomu bývá například v mateřské škole. Obdobně není samozřejmostí, že pobyt na čerstvém vzduchu bývá součástí každodenního programu. S dětmi může pracovat pedagog erudovaný v oblasti předškolního či základního vzdělávání. V případě nutnosti může být i zapotřebí speciálně pedagogická péče. Na konci této roční přípravy učitel musí vyhotovit zprávu, která pojednává o průběhu vzdělávání v daném školním roce.

3.6 Možnost podpory školní připravenosti - Edukativně stimulační skupiny

V 90. letech minulého století se zrodil pod záštitou Pedagogicko-psychologické poradny Brno program, který nese označení Edukativně stimulační skupiny. Hlavním posláním tohoto programu je poskytnout dostatečnou péči a pomoc dětem před zahájením školní docházky, ale

program se i zaměřuje na podporu dětí, u kterých je velký předpoklad, že se budou na základní škole potýkat s problémem školní neúspěšnosti. Může se jednat o děti s ADHD, ADD (LMD), dále pak mohou absolvovat program i ty děti, u kterých byl udělen odklad školní docházky nebo děti, u kterých se odklad jeví jako vhodné řešení. Účastníky programu bývají také jedinci, kteří nenavštěvovali mateřskou školu nebo děti se známkami nezralosti v oblasti sociální aj. Velký přínos spatřujeme v tom, že tento program je realizován za přítomnosti zákonných zástupců dětí tak, aby rodiče získali jasnou představu o tom, jaké má jejich potomek potřeby a možnosti, ale zároveň se program stává jistou radou a podnětem, jak s dítětem vhodně pracovat (Bednářová, Šmardová in Greger, Simonová, Straková, 2015).

Postupem let docházelo k jistým změnám a úpravám programu, které pružně reagovaly na poptávku veřejnosti. Došlo i k výraznému nárůstu dětí, které se potýkají s problémy v oblasti grafomotoriky, komunikačních schopností či se u nich objevují jisté nedostatky v jemné motorice. Z tohoto důvodu bylo nutné obohatit program o nové aktivity. Při současných podmínkách se program realizuje v Pedagogicko-psychologické poradně Brno, ale zároveň se s ním můžeme setkat na základě proškolení pedagogů i v prostředí mateřských a základních škol. Časová dotace činí deset skupinových lekcí (Bednářová, Šmardová in Greger, Simonová, Straková, 2015).

V minulých letech vznikl akreditovaný program pro pedagogickou veřejnost s názvem Diagnostika dítěte předškolního věku, na základě kterého vznikla v roce 2007 stejnojmenná publikace (Bednářová & Šmardová, 2007). Podobně se na knižním trhu objevila velká škála pracovních listů, které se cíleně orientují na podporu rozvoje konkrétních oblastí. Novinkou se stal projekt Diagnosticko-intervenční nástroje jako prevence školní neúspěšnosti a podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (Bednářová, Šmardová in Greger, Simonová, Straková, 2015).

4 100 SKUTEČNOSTÍ POTŘEBNÝCH PRO ÚSPĚŠNÉ ZAHÁJENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

„Říká se, že každý začátek je těžký ... Nemusí tomu tak být docela, když se na něj dobře připravíte.“ (Vysloužilová, 2011, doslov)

S těmito slovy se můžeme seznámit v publikaci s názvem *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*, kterou pro české prostředí přeložila a provedla korekturu PhDr. Jana Vysloužilová, která nyní působí v Pedagogicko-psychologické poradně v Ostravě jako odborná poradkyně v oblasti výukových a výchovných problémů a psychosomatických obtíží. Dále je její práce zacílena na diagnostiku dětí, které navštěvují prostředí školy, zabývá se i psychoterapeutickým vedením rodin (Ebbert, 2011).

Autorkou původního díla je významná pedagožka Dr. Birgit Ebbert. Výše zmíněná odbornice v oblasti vzdělávání v současné době působí v Německu ve vedoucí pozici centra, které se orientuje na pedagogické poradenství a asistenci. Kromě této činnosti současně erudovaná pedagožka pořádá různé odborné konference a přednášky, kde pedagogické i nepedagogické veřejnosti předává mnoho svých za 20 let získaných zkušeností a rad. Zároveň je autorkou mnoha knih a internetového blogu, který se věnuje problematice vzdělávání (Ebbert, 2011)

Knihy je členěna do čtyř oblastí. První oblast *Moje rodina, moji přátelé a já* obsahuje 25 položek a je zaměřena především na rozvoj přirozeného sebevědomí tak, aby jedinec byl schopen se adekvátním způsobem realizovat ve společnosti lidí. Druhý okruh se 30 položkami nese název *Celým tělem, všemi smysly* a může být příručkou, jak vhodně u dítěte podněcovat rozvoj v oblasti ovládnutí vlastního těla a smyslů za účelem zvládnutí požadavků kladených vyučováním. Předposlední oblast s 24 položkami je pojmenována jako *Samostatně objevovat svět* a závěrečná oblast s 22 položkami jako *Ve světě dospělých*. Obě sféry společně směřují k získání takových schopností, aby jedinec byl způsobilý se lépe začlenit do světa dospělých lidí (Ebbert, 2011).

Nyní se pojďme s danými oblastmi a jejich položkami blíže seznámit.

4.1 Oblast Moje rodina, moji přátelé a já

Položky této oblasti jsou zaměřeny na podporu jedince při vytváření a upevňování sebevědomí.

1. Znat své jméno a adresu – je zapotřebí, aby dítě znalo celé své jméno a adresu svého bydliště. Znalost nacionalů mu přináší odlišení se od ostatních a jedinec má tak potřebné informace, které mu umožňují podnikat různé výpravy do okolí. K zafixování této schopnosti lze využít vlastnoruční výrobu vizitky za asistence dospělého.
2. Mluvit o sobě „já“ – jedinec by se měl v konverzaci odprostit od vyjadřování se ve 3. osobě a měl by začít používat tzv. ich – formu. Rodič k tomuto pokroku přispívá tím, že když o sobě mluví, používá také 1. osobu.
3. Pokládat se za skvělého – dítě by mělo mít přiměřenou sebedůvěru, díky které bude lépe absorbovat různé nezdary a pády. Proto je důležité, aby rodiče své potomky za dobře odvedenou práci chválili. Je nezbytné, aby dítě mělo možnost se zapojit do rozhodovacího procesu rodiny.
4. Strávit více hodin bez rodičů – jedinec by měl zvládnout vydržet několik hodin bez rodičů v pro něj neznámém prostředí. Pokud tato skutečnost nebude činit dítěti sebemenší potíže, bude pro něj snazší strávit vyučovací dobu bez přítomnosti rodičů.
5. Pojmenovat obavy a umět s nimi zacházet – pro budoucí život je důležité svému dítěti dávat najevo dostatek důvěry a být mu nápomocen při překonávání jakýchkoli obav.
6. Umět se sám zabavit – s přibývajícím věkem by si měl jedinec dokázat najít činnost, u které sám sebe zaměstná a nepotřebuje u ní asistenci dospělé osoby.
7. Slavit svoje narozeniny – je nevhodné přehlížet tak významný den, jako jsou narozeniny dítěte. Je na místě dítěti uspořádat narozeninovou oslavu, na kterou jedinec bude moci pozvat své příbuzné, vrstevníky a kamarády.
8. Umět říct ne – naučení se vyslovování slůvka „ne“ má významný vliv v předcházení patologických jevů. Pokud rodiče používají slovo „ne“, je důležité doplnit důvod jejich rozhodnutí a dodržet jeho respektování.
9. Projevit zájem – za klíčové považujeme respekt při projevování zvědavosti dítěte a plné podporování při objevování nových věcí kolem sebe.
10. Mazlit se – okolí dítěte by mělo vytvářet dostatek prostoru pro pomazlení se, nesmíme se ani bránit skutečnosti, kdy plyšová hračka u jedince přejímá roli náhradníka v mazlení.

11. Dodržovat pravidla – jedinec by si měl osvojit základní pravidla společenského života, protože to vyžaduje morální a etický kodex.
12. Rozlišovat potřeby a přání – je důležité, aby se dítě naučilo odlišovat potřeby od přání a taky aby se naučilo účelně používat slova „chci“ a „potřebuji“.
13. Vyjádřit svá přání – dítě může mít splnitelná a nesplnitelná přání, je však plně na rodičích, aby dětem význam splnitelnosti/ nesplnitelnosti patřičně vysvětlili. Vhodná aktivita pro vyjádření přání může být výroba dopisu pro „Ježíška“.
14. Prohrát ve hře – získání schopnosti umět prohrát ve hře se stává důležitým předpokladem pro snazší vyrovnání se s neúspěchy v životě. Proto je důležité nenechávat dítě úmyslně vyhrávat.
15. Účastnit se rozhovoru – je žádoucí, aby okolí podporovalo a dovolovalo dítěti účastnit se rozhovoru s dospělým. Díky tomu si jedinec osvojí základní pravidla verbální i neverbální komunikace.
16. Hovořit o svých pocitech – když je dítě malé, dává své pocity spontánně najevo, s přibývajícím věkem však tato spontánnost opadá a vytváří se tak určité zábrany. Z tohoto důvodu je důležité o pocitech s dítětem hovořit.
17. Přenocovat sám mimo domov – je zapotřebí, aby dítě poznalo i jiný režim než ten, který panuje v jeho vlastní rodině. Přenocování mimo domov je zcela jistě dobrou příležitostí k poznání nových zvyklostí a návyků.
18. Rozloučit se – loučení není pro nikoho snadné, je dobré při loučení s dítětem kombinovat prvky verbální i neverbální komunikace či zavést jistý rituál, který bude loučící se osoby spojovat.
19. Přiblížit se druhým lidem – předškolní dítě by mělo být schopno nebát se přiblížit se druhým lidem, z tohoto důvodu je přínosné dítěti zadávat takové úkoly, které vyžadují blízký kontakt s cizími osobami.
20. Rozpoznat pocity druhých – je důležité, aby se dítě naučilo rozpoznávat prvky a význam neverbální komunikace.
21. Přistoupit na mínění druhých – jedinec by měl být ohleduplný vůči mínění ostatních jedinců, ale na druhou stranu by si měl umět prosadit své stanovisko.
22. Brát ohled na ostatní – dítě před nástupem do první třídy by mělo vykazovat známky taktnosti vůči potřebám a přání ostatních dětí a dospělých, v případě narození sourozence by měl být k němu ohleduplný a citlivý.

23. Pomoci druhému – dalším kritériem je ochota pomoci druhým lidem při vykonávání různých činností. Rodiče by neměli odmítat nabízenou pomoc od dítěte a naopak by měli potomka do dané aktivity zapojit.
24. Mít svého nejlepšího kamaráda – rodina musí podporovat kamarádské vztahy svého potomka. Je nesmírně důležité, aby dítě mělo nejlepšího kamaráda, na kterého by se mohlo vždy obrátit a se kterým by si mohlo hrát.
25. Řešit konflikty – děti se potřebují naučit přít a v případě vzniku řešit konflikty. Je na místě, aby rodič dítěti vysvětlil slušná pravidla při řešení konfliktů.

4.2 Oblast Celým tělem, všemi smysly

V této oblasti se zaměřujeme na zdokonalení a procvičení koordinace očí a končetin. Oblast usiluje také o lepší poznání svého těla a svých smyslů. Dále jsou položky zacíleny na zdokonalování orientace v prostoru a v prostředí, která je nezbytná pro celý život.

26. Pojmenovat části těla a ukázat na ně – pokud je jedinec schopen pojmenovat části těla a ukázat na ně, tím se fixuje vztah mezi tělem a myslí, a tak je pro něj snazší ovládat jednotlivé části těla.
27. Balancovat – balancování je dovednost, pro kterou platí „trénink dělá šampiony“. Tato dovednost je potřebná při činnostech každodenního života. Výbornou pomůckou pro zdokonalení se v této dovednosti jsou dětská hřiště, která nabízejí řadu různých náčiní.
28. Chodit pozpátku – chůze pozpátku může představovat důležitou průpravu pro nácvik matematických operací sčítání a odčítání.
29. Stát na jedné noze a skákat po ní – udržení stability při stojí na jedné noze napomáhá k lepší orientaci v prostoru, k procvičení této dovednosti můžeme použít hru „Panák“.
30. Skákat jako natahovací panák – díky této aktivitě si dítě upevňuje pohybovat se do rytmu, ke zdokonalení se v této dovednosti lze využít „skákání panáka“ (jumping jack).
31. Jezdit na koloběžce a na kole – je jistým předpokladem, že jízda na koloběžce zdokonaluje soustředěnost, stabilitu a spolupráci očí, horních a dolních končetin. Dalším stupněm osvojení si stability je jízda na kole.
32. Skákat přes švihadlo – při skákání přes švihadlo se upevňuje smysl pro rytmus, zvládnutí této dovednosti může mít vliv při osvojování čtení a psaní v elementárním ročníku.

33. Plazit se rourou – tato zkušenost může pozvolna odbourávat u dětí pocity strachu a obav z neznámého, tmavého a úzkého prostředí.
34. Plavat – plaváním jedinec vstupuje do nepoznané dimenze, v rámci které se tělo chová jinak než na souši, pohyby těla jsou pomalejší. Při nástupu do základní školy by dítě mělo mít osvojeno základní pohyby ve vodě a mělo by se udržet samo nad hladinou.
35. Namalovat obrázek osoby – při vyobrazení jiné osoby se uplatňuje představivost dítěte, složitější záležitostí je kresba sebe samého. S dítětem můžeme vyrobit osobní složku, která bude obsahovat autoportréty dítěte.
36. Házet a chytat míč – dítě se dovednost spolupráce očí a rukou musí nejdříve naučit a následně v dostatečné míře procvičit. V tomto jim zcela jistě pomůže házení a chytání míče.
37. Stavět ze stavebnice – tímto úkolem se u dítěte vyvíjí prostorové myšlení.
38. Vymodelovat figurku – při tomto úkolu potřebuje dítě dostatek představivosti a fantazie. Dále se také vyvíjí jemná motorika jedince.
39. Držet tužku špetkový úchopem – tento úchop psací pomůcky vede k plynulému a uvolněnému psaní a měl by být jedincem zvládnutý ještě před nástupem do 1. ročníku.
40. Obkreslit vzor – obkreslování různých vzorů, ať už písmen, čísel či geometrických tvarů by měl mít jedinec před nástupem do školy dostatečně osvojen.
41. Vystřihovat – vystřihování je další důležitou dovedností, která jedince provází po celý život a která uvádí vzájemný soulad spolupráce mezi okem a rukou. Výstřižky mívají často geometrický tvar a tím se dítě nevědomky seznamuje s rovinnými útvary.
42. Postavit hrad z písku – okolí by mělo podporovat dítě v hrách na pískovišti. Díky této aktivitě jedinec poznává nové materiály a jejich vlastnosti, učí se trpělivosti a zručnosti.
43. Vyrobit figurku z oblázků – při výrobě lidské postavy z oblázků by mělo předškolní dítě využívat kamínků různých tvarů a tloušťky. Touto činností si jedinec upevňuje spolupráci očí a rukou a rozvíjí se jeho představivost a kreativita.
44. Sfouknout svíčku – touto činností se dítě učí vhodně dávkovat vzduch, což je velmi důležité při správné výslovnosti jednotlivých hlásek.
45. Rozlišovat zvuky – naslouchání a umění rozlišit různé zvuky je důležité pro budoucí nácvik čtení a psaní. Toto lze procvičit jednoduchou hrou, v rámci které se hráči snaží najít dvojici stejných zvuků.

46. Rozpoznat předmět podle jeho části – dovednost je důležitá pro rozvoj logického myšlení a prostorové představivosti.
47. Něco přesně pozorovat – proces pozorování přináší dítěti komplexní představu o dané věci či činnosti, z tohoto hlediska instalace krmítka pro ptáčky a následné pozorování je pro dítě velkým přínosem.
48. Rozlišovat chutě – při ochutnávání jídel z různých koutků světa získává dítě mnohé zkušenosti, které uplatní v rozlišování chutí.
49. Popsat oblíbené jídlo – při popisu oblíbeného jídla dítě trénuje slovní vyjádření svých dojmů a pocitů.
50. Rozpoznat pachy – budoucí žák by se měl naučit rozlišovat pachy různého původu tak, aby byl schopen odlišit pachy neškodné od pachů nebezpečných.
51. Rozlišovat teplotu – při osvojení citu pro teplotu se dítě naučí volit vhodné oblečení k danému počasí, jedinec se bude cítit venku pohodlně a tím bude předcházet různým chorobám.
52. Pohladit králíka – okolní prostředí by mělo dítěti dávat dostatek příležitosti k osobnímu kontaktu s různými zvířaty. Tímto se vytváří u dítěte smysl pro citlivý přístup ke zvířatům.
53. Tleskat do rytmu – umět tleskat do rytmu dítěti pomáhá při tvoření vět, při dělení slov a při hledání vlastního tempa řeči. K tomu slouží různá říkadla či rytmické písničky, v rámci kterých může dítě vytleskávat rytmus.
54. Chodit se zavázanýma očima – touto dovedností si dítě osvojuje orientaci v prostoru se špatnými světelnými podmínkami. Velmi osvědčenou aktivitu představuje tradiční hra „Slepá bába“.

4.3 Oblast Samostatně objevovat svět

Předposlední oblast se zaměřuje na problematiku v oblasti komunikace a na samostatnost při vykonávání různých činností.

55. Říkat věty správně – předškolní dítě si osvojuje gramatická pravidla českého jazyka prostřednictvím naslouchání a napodobování. Je důležité, aby dítě při řeči mohlo pozorovat pohyby úst ostatních. Čím častěji budeme s jedincem hovořit, tím více si všímá správného slovosledu vět a dalších obrátů.

56. Vymyslet si příběh – umět vymyslet příběh se v budoucí školní docházce promítá při tvorbě slohových pracích. Pomůcku nám mohou činit fotografie z dětství nebo obrázky, ke kterým se snažíme společně vymyslet vyprávění.
57. Popsat obrázek – k rozlišení různých odstínů barev a ke správnému užití různých pojmů vyjadřující umístění věci v prostoru a v rovině napomáhá dítěti popisování situace na obrázku.
58. Vyslovit jazykolam – správné vyslovení jazykolamu vede k rozvoji kvalitního mluvení, paměti a soustředěnosti.
59. Klást otázky a formulovat odpovědi – v tomto věku má dítě mnoho otázek, je velmi zvědavé. Je žádoucí, aby rodiče podporovali jedincovu tvorbu otázek, stejně tak je vhodné, aby se rodiče snažili na položené otázky formulovat odpovědi.
60. Znat pojmy z každodenního života - jedinec by měl ovládat pojmy z běžného života.
61. Přemýšlet o něčem – je důležité neustále stimulovat rozvoj myšlení dítěte, nápomocny nám k tomu mohou být různé hry, karetní hry nebo slovní hry.
62. Popsat průběh dne – dítě by mělo vnímat naplnění a dobu konání jednotlivých částí dne tak, aby bylo schopno průběh dne zpětně popsat.
63. Obléknout se a svléknout – samostatné oblékání a svlékání přináší do života dítěte nezávislost na pomoci druhých lidí.
64. Zavázat si boty – vázání uzlů a tvoření smyček je pro dítě jedno z nejsložitějších věcí, zavazování tkaniček zvyšuje u dítěte jemnou motoriku.
65. Vyčistit si zuby – ústní hygiena je velmi důležitá a čištění zubů mimo jiné u dítěte zlepšuje motoriku ruky.
66. Umýt si ruce – jedním ze základních hygienických návyků je mytí rukou, dítě si neuvědomuje riziko přenosu různých chorob. Proto je na místě na dítě apelovat, aby se mytí rukou stalo nedílnou součástí osobní hygieny.
67. Vyčistit si nos – dalším návykem osobní hygieny je čištění nosu. Časté popotahování obsahu nosu se považuje za nevhodné chování, z tohoto důvodu by měl jedinec před nástupem do školy mít problematiku čištění nosu dostatečně osvojenou.
68. Jít sám na toaletu – před zahájením povinné školní docházky je nutné, aby dítě při vykonávání potřeb nevyžadovalo pomoc druhých.
69. Jít do postele – je důležité dítěti předškolního věku stanovit přesný čas odchodu do postele. Tímto vzniká u jedince pravidelný režim.

70. Samostatně snídat – je nezbytné, aby rodiče nechali dítě namazat si chléb. Tímto se zdokonaluje spolupráce oka a ruky, a to je předpoklad pro psaní a další činnosti každodenního života.
71. Zavírat dveře – zavírání a otevírání dveří jsou základními prvky zdvořilosti. Proto je na místě tento návyk dítěti dostatečně vštípit.
72. Vyznat se ve svém okolí – vyznání se ve známém prostředí je další z průprav do následujícího života. Tuto dovednost bude dítě neustále potřebovat a využívat.
73. Převzít odpovědnost za úkol – dítě by se mělo naučit převzít odpovědnost za úkol tak, aby byl na něho spoleh při plnění zadaných úkolů.
74. Odhadnout trvání činnosti – nutnost získání přibližného odhadu pro trvání činnosti je významným faktorem před usednutím do školní lavice. Tuto dovednost může jedinec později uplatnit při zvládnutí matematických úkolů.
75. Umýt a utřít nádobí – při této činnosti se u dítěte zlepšuje smysl pro šikovnost a opatrnost. Stejně tak si osvojuje dovednost třídít předměty podle jejich užití.
76. Prostrít stůl – činnost je cíleně zaměřená k zafixování si umístění různých předmětů na jídelní tabuli. Podobně se jedinec zdokonaluje v pravolevé orientace a v numerickém počítání.
77. Uklidit si pokoj – uklízení pokoje již v předškolním věku se stává dobrou průpravou pro pořádek ve školní aktovce.
78. Vyhledat si potřebné materiály – rodina by měla dítě vést ke schopnosti vyhledat si potřebné věci před začátkem práce. Tato skutečnost ušetří mnoho času v rámci výchovně-vzdělávacího procesu.

4.4 Oblast Ve světě dospělých

Položky poslední oblasti odhalují požadavky kladené na jedince při jeho začleňování se do kolektivu a do společnosti.

79. Rozpoznat hlásky – je důležité, aby dítě chápalo odlišnost hlásek českého jazyka, v opačném případě nastává situace, při které vlivem záměny hlásek dochází ke změně významu slova.
80. Tvořit rýmy – dítě, kterému tvorba rýmu nedělá větší problém, se snadněji naučí psaní.
81. Chodit v rytmu slabik – okolí dítěte by se mělo podílet na tom, aby jedinec byl schopen rozdělovat slova na slabiky, k čemuž mu může být nápomocna chůze v rytmu slabik. Tato skutečnost sehrává důležitý moment v rámci správného psaní a čtení.

82. Prohlédnout si knížku – v dnešní době má kniha ve společenském životě stále své místo, proto by rodiče měli plně podporovat potomkovu angažovanost v prohlížení si knih.
83. Napsat své jméno – jedním z předpokladů nástupu do základní školy je, aby dítě bylo schopno napsat své jméno. K vyšší motivaci může přispět vlastnoruční výroba blahopřání se svým jménem.
84. Rozpoznat symboly – rozpoznání symboliky představuje pro dítě předstupeň zvládnutí čtení.
85. Rozlišovat množství – zvládnutí porovnávání množství činí nutný předpoklad pro budoucí úspěšné řešení úloh matematického rázu.
86. Počítat do deseti – dopředu i pozpátku – mít osvojenou problematiku počítání do deseti před nástupem do školy je pro dítě kladným přínosem při zvládnutí základních matematických úkonů.
87. Složit papír – při skládání papíru se procvičuje zručnost prstů horních končetin, která má vliv na budoucí čitelné a plynulé psaní. Zároveň zde dochází k prvním zkušenostem s dělením celku.
88. Najít rozdíly a podobnosti – rodinné prostředí by mělo jedince podporovat ve schopnosti umět rozdělovat věci do určitých kategorií. Tento fakt lze procvičit zábavnou formou, například slovními řadami, v rámci kterých musíme určit, které slovo významově do řady slov nepatří.
89. Rozpoznávat a tvořit vzory – budoucí školsky povinné dítě se musí naučit vyhledávat a rozpoznávat vzory pro jeho budoucí život.
90. Hrát si s kostkami – dítě si touto činností vštěpuje do paměti základní počítání.
91. Odměřovat a vážit – proces odměřování a vážení rozvíjí u jedince cit pro množství. Doporučením se stává jedincovo podílení se na přípravě nápoje či jídla.
92. Rozlišovat všechna roční období – dítě před nástupem do školy by mělo vyjmenovat dny v týdnu, rozlišit od sebe a uvést názvy ročních období.
93. Říkat „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“ – tato slova jsou známkou tzv. dobrého vychování a představují nutnou podmínku při začleňování se do kolektivu a cizího prostředí.
94. Jíst nožem a vidličkou – dovednost obratně zacházet s příborem si žádá nutnou koordinaci očí a rukou.
95. Jíst v restauraci – při konzumaci jídla v restauraci jsou na dítě kladeny požadavky slušného stolování, z tohoto důvodu je nezbytné návštěvu restaurace neoddalovat na pozdější dobu.
96. Házet odpadky do koše – úklidem a tříděním odpadků vytváříme u dítěte předpoklady pro ochranu životního prostředí.

97. Telefonovat – dovednost umět telefonovat zvyšuje zručnost prstů a porozumění číselné klávesnici. Je nutné dítě seznámit se základními pravidly vedení rozhovoru po telefonu.
98. Nakupovat – umět nakupovat je pro nastupujícího školáka výhodou v základních početních peněžních obracech, jedinec se učí základům samostatnosti a zvyšuje se u něj také sebedůvěra.
99. Zůstat stát u semaforu – znalost významu barev na semaforu je důležitá dovednost pro celý život. Radou pro rodiče je, aby pěší chůze dítěte se stala hlavním způsobem, jak se dostat do školy.
100. Zhlédnout divadelní představení – divadelní představení představuje pro děti neskutečný zážitek a zároveň jedince učí být neustále koncentrovaný. Stává se průpravou vydržení v tichosti a v soustředěnosti v delším časovém úseku.

Výše popsané položky mohou orientačně posloužit učitelům mateřských, ale i základních škol jako jedna z možností diagnostického materiálu sloužícího k posouzení školní zralosti a připravenosti. Podobně i rodičům předškolních dětí nabízí publikace výčet 100 vědomostí a dovedností, které by měl budoucí žák prvního ročníku ovládat tak, aby jeho zahájení školní docházky mělo co nejhladší průběh a aby mu školní práce činila co největší radost a potěšení. Součástí je i bližší charakteristika a odůvodnění potřeby disponovat jednotlivými vědomostmi a dovednostmi. Stejně tak dílo obsahuje i rady či návody pro činnosti, které se mohou stát vhodnou inspirací pro rodinu i samotné učitele, jak jednotlivé skutečnosti u dětí přirozeně rozvíjet, eventuálně jak dohnat případné nedostatky.

5 DIAGNOSTIKA ÚROVNĚ VĚDOMOSTÍ A DOVEDNOSTÍ DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU PŘI ZJIŠŤOVÁNÍ ŠKOLNÍ ZRALOSTI A PŘIPRAVENOSTI V PRAXI

V následujícím výzkumném šetření se pokusíme o ověření konceptu Dr. Birgit Ebbert v českém školním prostředí. Naší snahou bude v praxi diagnostikovat úroveň vědomostí a dovedností dítěte předškolního věku.

V první podkapitole si vymezíme jednotlivé cíle výzkumného šetření, dále provedeme charakteristiku výzkumného bádání jako takového a posléze si popíšeme metody užití v rámci celého výzkumu. Druhá podkapitola se věnuje stanovení výzkumných otázek, třetí podkapitola vymezuje charakteristiku respondentů, čtvrtá podkapitola obsahuje jednotlivé případové studie s dílčími závěry. V poslední podkapitole se snažíme shrnout závěry výzkumného šetření.

5.1 Cíle výzkumného šetření, jeho charakteristika a popis použitých metod

Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem je diagnostikovat u dítěte předškolního věku úroveň vědomostí a dovedností za pomoci koncepce Dr. Birgit Ebbert. Současně se pokusíme zjistit, které diagnostikované oblasti činí dětem největší problémy a do jaké míry ovlivní zjištěné nedostatky u dětí jejich úspěšný nástup do první třídy. Dílčí cíl spatřujeme v získání objektivních informací o dítěti předškolního věku pro požadavek individuálního přístupu v rámci výchovně-vzdělávacího procesu a efektivního uspokojování potřeb žáka prvního stupně základní školy.

Charakteristika výzkumného šetření

Celé výzkumné šetření má zcela kvalitativní ráz. Hendl (2005) ve své publikaci, věnující se ryze kvalitativnímu výzkumu, uvádí významnou myšlenku metodologa Creswella, který tvrdí, že „kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní,

holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (Hendl, 2005, s. 50)

Výzkumného šetření se zúčastnilo pět respondentů předškolního věku na základě písemného souhlasu zákonného zástupce. Výběr výzkumného vzorku proběhl po dohodě s ředitelem základní a mateřské školy v místě bydliště výzkumníka.

První fáze výzkumu probíhala celé dva týdny v první polovině června roku 2016. Zvolený termín jsme vybrali z důvodu předpokládané školní zralosti a připravenosti dětí pro zahájení povinné školní docházky. Dále jsme se v první polovině listopadu následujícího školního roku zúčastnili výuky již v samotné základní škole, kde jsme znovu zkoumali problematiku v posuzovaných oblastech. Pozornost jsme především zaměřovali na ty položky, ve kterých jedinec vykazoval v období června nejistotu či se u něj objevily značné nedostatky. Společně s paní třídní učitelkou jsme posuzovali, zda se jedinec ve zkoumaných dovednostech a vědomostech zlepšil, nebo zda problémy nadále přetrvávají, případně v čem se jeho nedostatky projevují.

Popis použitých metod

Za klíčové považujeme uvést metodologii výzkumného šetření. Výzkumnou sondou se pro nás stala případová studie, kterou Hendl (2005) přirovnává k mikroskopu. Současně také uvádí, že úkolem případové studie je hloubkové poznávání malého počtu případů.

Pro získání relevantních dat jsme v první fázi výzkumu tudíž zvolili metodu přímého a zúčastněného pozorování, které probíhalo při spontánních herních aktivitách dětí, ať už v přirozeném prostředí mateřské školy, tak i během dopoledních procházek na čerstvém vzduchu a odpoledním pobytu na školní zahradě. Dále se naše pozornost zaměřila na činnosti a reakce dětí při řízených aktivitách, které byly organizovány pedagogickým sborem. Pro vyvození závěrů byla rovněž potřeba analýza výsledků námi připravených aktivit. Výzkumné šetření jsme završili rozhovorem s rodiči k zjištění anamnestických údajů a k doplnění údajů do výzkumu.

V první polovině listopadu, kdy probíhala druhá fáze výzkumu, jsme pro přezkoumání položek, u kterých jedinec potřeboval pomoc, nebo které vůbec nebyl schopen zvládnout, rovněž využili metodu přímého a zúčastněného pozorování. Dále jsme si vymezili prostor pro

zopakování činností, které jedinci činily menší či větší potíže. Tyto metody byly zkombinovány s rozhovorem třídního učitele sledovaných.

5.2 Vymezení výzkumných otázek

Na začátku výzkumu jsme si položili hned několik výzkumných otázek, na které jsme se během celého výzkumného šetření snažili najít odpovědi a následně se pokusili na dotazy odpovědět v samotném závěru výzkumného bádání.

1. U kterých námi zkoumaných oblastí jsme zaznamenali v období června největší úspěšnost?
2. U kterých námi zkoumaných oblastí jsme zaznamenali v období června největší neúspěšnost?
3. Byl při listopadovém přezkoumání zaznamenán stále přetrvávající neúspěch v nezvládnutých položkách zjištěných v červnovém výzkumu? Jak měla námi zjištěná neúspěšnost vliv na školní docházku?
4. Jak spolu korespondují výsledky zjištěné testováním dítěte s údaji vyplývajícími z anamnézy dítěte?

5.3 Charakteristika vzorku výzkumného šetření

Pro výzkumné šetření bylo vybráno pět dětí předškolního, posléze školního věku. Rozhodující faktor pro zařazení dítěte do výzkumu byl souhlas zákonného zástupce. Výzkumu se zúčastnili dva chlapci a tři dívky. Zajímavý případ tvořily dvě dívky, Anežka a Alžběta. Obě dívky jsou sestry, Alžběta je však dítě vlastní a Anežka je dítě adoptované. V průběhu výzkumného šetření jsme měli možnost sledovat rozličné vlastnosti a především v různé kvalitě osvojené vědomosti a dovednosti obou dívek.

5.4 Případové studie s dílčími závěry

Na úvod každé případové studie uvádíme anamnézu, která mapuje podstatné informace o dítěti pro naše bádání. Zelinková (2001) člení anamnézu do tří kategorií – anamnéza osobní,

rodinná, školní. Školní anamnézu v dospělém věku označuje jako sociální. Námí řízený strukturovaný anamnestický rozhovor se tudíž skládal ze čtyř na sebe navazujících částí.

1. V první etapě jsme se pokusili získat informace o průběhu těhotenství matky a samotném porodu, o poporodním stavu novorozence, o vývoji hrubé motoriky a řeči dítěte. Dále se náš zájem obracel k zdravotním obtížím a současnému zdravotnímu stavu zkoumaného. Nesmíme však opomenout ani oblíbené činnosti respondentů, které uvádíme v závěru osobní anamnézy.
2. Druhá fáze si kladla za cíl postihnout způsob rodinné výchovy, vzájemné vztahy mezi sourozenci i s prarodiči.
3. V rámci třetího údobí anamnestického rozvoru jsme se snažili odhalit adaptaci dítěte na prostředí mateřské školy, zapojení do dětského kolektivu, ale i počáteční navázání vztahu s pedagogickým personálem a současný vztah mezi dítětem a učitelem se pro nás staly opodstatněnými faktory.
4. Úplný závěr patřil dotazům, prostřednictvím kterých jsme si mohli doplnit některé zkoumané položky v našem šetření.

Dále v každé případové studii můžeme najít rozbor výsledků zkoumaného. Celou koncepci s názvem *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*, autorkou je Dr. Birgit Ebbert, jsme si rozdělili do čtyř různorodých sfér. Podobně je uvádí německá pedagožka ve své publikaci, jejíž název se shoduje s výše uvedenou koncepcí.

První oblast nese název *Moje rodina, moji přátelé a já*, druhá část se zabývá oblastí *Celým tělem, všemi smysly*, třetí jsme označili jako *Samostatně objevovat svět* a poslední jsme nazvali *Ve světě dospělých*. Charakteristikou jednotlivých oblastí se zaobíráme v předešlé kapitole diplomové práce. Každá oblast se skládá z nestejného počtu dovedností a vědomostí, které při součtu dosahují hodnoty rovné stovky. Jednotlivé výsledky shrnujeme do tabulek (viz příloha č. 1), ke kterým pro přehlednost připojujeme grafické zpracování. Výsledky doplňujeme stručným hodnotícím komentářem a dále pak nad nimi diskutujeme a srovnáváme je v závěru výzkumného šetření. Každá tabulka se skládá z pěti sloupců. První sloupec obsahuje číselné označení vědomosti či dovednosti, druhý nese název zkoumané vědomosti či dovednosti a ve třetím až posledním sloupci zaznamenáváme, zda dítě vědomost či dovednost zvládlo, zvládlo

s dopomocí či nezvládlo. Pro výsledné stanovisko, zda dítě vědomost či dovednost zvládlo, zvládlo s dopomocí nebo nezvládlo, jsme si vymezili následující kritéria.

Zvládlo – bez cizí pomoci dotáhlo činnost do zdárného konce, chování a jednání dítěte odpovídalo požadované věkové úrovni

Zvládlo s dopomocí – pro správné zvládnutí úkolu bylo zapotřebí pomoci dospělého jedince, ve způsobu chování byly patrné zjevné nedostatky

Nezvládlo – ani s pomocí cizí osoby dítě nebylo schopno správně úkol dokončit, v rovině chování se dítě zcela odchylovalo od normy

Přestože jsme díky metodám pozorování a rozhovoru získali o dětech četné informace a ověřili si tak mnohé položky z našeho bádání, bylo rovněž potřeba si některé položky ověřit v praxi. Jednalo se konkrétně o 49 položek. Pro jejich ověření jsme si připravili řadu aktivit. Práce s dětmi probíhala individuálně v dopoledních hodinách v průběhu celého šetření za zcela přirozených podmínek v prostředí mateřské školy, při listopadovém přezkoumání v prostředí základní školy, několik činností z důvodu potřeby venkovních prostor musely být realizovány na školní zahradě.

Jako vodítko nám posloužila řada zdrojů. Mnoho aktivit obsahuje i samotná publikace s názvem *100 věcí, které by měl znát každý předškolák* (Ebbert, 2011). Některými jsme se tudíž inspirovali. Čerpali jsme také z díla Bednářové (2008), která nabízí řadu pracovních listů pro rozvoj sluchového vnímání. Inspiraci nám rovněž poskytoval časopis *Předškolák* (2016) určený pro děti předškolního věku. Kniha obsahující výtvarná díla se zimní tematikou od významného českého malíře Josefa Lady (Lada, Černík, 2012) se pro nás stala také klíčová. V některých aktivitách nám byly nápomocny i naše praktické zkušenosti.

Zde uvádíme tabelární přehled námi řízených aktivit. Jednotlivé aktivity uvádíme vzestupně podle číselného označení ve výzkumném šetření.

Tabulka 1. Výčet a stručný popis námi řízených aktivit

Číslo	Název	Způsob ověření
1	Zná své jméno a adresu	Představení se a udání identifikačních údajů
5	Pojmenuje obavy a umí s nimi zacházet	Verbální vyjádření obav dítěte a způsobu zacházení s nimi
7	Slaví svoje narozeniny	Verbální vyjádření dítěte, zda slaví své narozeniny, s kým a jakým způsobem
13	Vyjadřuje svá přání	Kresba přání k příštím narozeninám
16	Hovoří o svých pocitech	Uvedení, za jakých situací se dítě cítí šťastné, smutné či rozzlobené
24	Má svého nejlepšího kamaráda	Verbální vyjádření dítěte, zda má svého nejlepšího kamaráda či nikoliv, v případě kladné odpovědi popis kamaráda
26	Pojmenuje části těla a ukáže na ně	„Vílí hra“ – určení příslušné části těla se zavázanýma očima (převzato z Ebbert, 2011, s. 46)
27	Balancuje	Využití rovnovážného náradí – chůze po lavičce
28	Chodí pozpátku	Chůze pozpátku
29	Stojí na jedné noze a skáče po ní	Skákání po jedné noze, následná výměna dolních končetin
30	Skáče jako natahovací panák	Skákání panáka (jumping jack)
31	Jezdí na koloběžce a na kole	Jízda na koloběžce a na kole
32	Skáče přes švihadlo	Skákání přes švihadlo snožmo
33	Plazí se rourou	Využití dětského prolézacího tunelu
35	Namaluje obrázek osoby	Kresba libovolné osoby
36	Hází a chytá míč	Házení a chytání míče
37	Staví ze stavebnice	Stavba modelu podle předlohy za využití dřevěných stavebních kostek viz příloha č. 2 (převzato z Ebbert, 2011, s. 57)
38	Vymodeluje figurku	Vymodelování figurky z plastelíny
40	Obkreslí vzor	Obkreslení daného vzoru viz příloha č. 3
41	Vystřihuje	Vystřížení zvoleného motivu (vlastní tvorba) viz příloha č. 4
42	Postaví hrad z písku	Stavba hradu z písku
43	Vyrobí figurku z oblázků	Tvorba postavy za využití oblázků
44	Sfoukne svíčku	Sfouknutí svíčky
45	Rozlišuje zvuky	Rozlišení zvuků – využití sady sluchových dóz
48	Rozlišuje chutě	Rozpoznávání chutí surovin (jahoda, sůl, citron) se zavázanýma očima
49	Popisuje oblíbené jídlo	Vyslovení svého oblíbeného jídla a jeho následný popis
50	Rozpozná pachy	Rozpoznávání pachů surovin (cibule, kopr, káva) se zavázanýma očima
52	Pohladí králíka	Pohlazení králíka

53	Tleská do rytmu	Tleskání do rytmu písně „Prší, prší“
54	Umí chodit se zavazanýma očima	Schopnost chůze se zavazanýma očima při hře „Slepá bába“
56	Vymyslí si příběh	Vymyšlení si krátkého příběhu či situace
57	Popíše obrázek	Verbální popis obrázku z knihy České Vánoce Josefa Lady viz příloha č. 5 (převzato z Lada, Černík, 2012, s. 11)
58	Vysloví jazykolam	Správné zopakování jazykolamu „Strč prst skrz krk“
60	Zná pojmy z každodenního života	Pojmenování předmětů z každodenního života – pracovní list viz příloha č. 6 (převzato z časopisu Předškolák, 4 – 5/2016, s. 16)
61	Přemýšlí o něčem	Vyhledání shodných dvojic v rámci hry pexeso
62	Popíše průběh dne	Popis průběhu předešlého dne
79	Rozpozná hlásky	Rozpoznání počáteční hlásky slov – pracovní list viz příloha č. 6 (převzato z časopisu Předškolák, 4 – 5/2016, s. 16)
80	Tvoří rýmy	Tvorba rýmů – pracovní list viz příloha č. 7 (převzato z Bednářová, 2008, s. 14)
81	Chodí v rytmu slabik	Chůze v rytmu slabik při odříkávání říkanky: „Jedna a dva a tři a čtyři a pět a šest a sedm a osm a devět a deset, klobouk a hůl, chleba a sůl, a dopředu, dozadu, doprava, doleva – stůj!“
82	Prohlédne si knížku	Účelné prohlednutí knihy České Vánoce Josefa Lady (Lada, Černík, 2012)
83	Napíše své jméno	Podpis dítěte
84	Rozpozná symboly	Rozpoznání shodných symbolů – využití pracovního listu viz příloha č. 8 (převzato z časopisu Předškolák, 6 – 7/2016, s. 6)
85	Rozliší množství	Určení počtu dřevěných stavebních kostek u dvou hromádek, následné porovnání množství
86	Počítá do deseti - dopředu a pozpátku	Odříkání řady čísel od jedné do deseti a zpět
87	Složí papír	Poskládání vlaštovky z papíru na základě krátké instruktaže
88	Najde rozdíly a podobnosti	Vymezení nepatřičného slova ve skupinách slov, následné zdůvodnění 1. zelený, bílý, smutný , fialový 2. hlava, tričko , ruka, koleno
89	Rozpozná a tvoří vzory	Navlékání korálek podle vzoru (převzato z Ebbert, 2011, s. 112)
91	Odměřuje a váží	Příprava letního osvěžujícího drinku z 1 litru jablečné šťávy, ½ litru citronové limonády, ½ perlivé limonády (převzato z Ebbert, 2011, s. 113 - 114)

92	Rozlišuje všechna roční období	Určení aktuálního/předešlého/následujícího ročního období a dne v týdnu
----	--------------------------------	---

V rámci řazení jednotlivých případových studií se pro nás stalo rozhodující stáří respondentů. Jako první uvádíme nejstaršího člena ze zkoumaného souboru jedinců a poté postupujeme až k nejmladšímu.

První případová studie s označením Případová studie dítěte A přísluší dívce Anežce, druhá s označením Případová studie dítěte B chlapci Tadeášovi, třetí s označením Případová studie dítěte C dívce Kláře, čtvrtá případová studie s označením Případová studie dítěte D chlapci Josefovi a pátá případová studie s označením Případová studie dítěte E dívce Alžbětě. Pro zachování anonymity zkoumaných uvádíme pouze jejich křestní jména.

5. 4. 1 Případová studie dítěte A

Anamnéza osobní

Anežka se narodila v první polovině března roku 2009 (přesné datum 8. 3. 2009). Biologická matka Anežky již před těhotenstvím byla drogově závislá a žila ve špatných sociálních podmínkách. Od samého začátku těhotenství dítě odmítala. Vzhledem k pokročilému stádiu těhotenství, kdy nebyla možná interrupce, se rozhodla pro adopci dítěte. V průběhu těhotenství se seznámila s ženou (současnou matkou dívky), která projevila zájem o adopci dítěte. Žena doprovázela biologickou matku na pravidelné kontroly. Budoucí náhradní matka byla přítomna i u samotného porodu. Porod pro předčasné odlučování placenty proběhl již ve třicátém týdnu gravidity. Jednalo se o porod spontánní záhlavím. Po porodu byla dívka kříšena pro hypoxii. Z důvodu nižší porodní váhy byla dívka pět dnů v inkubátoru na oddělení jednotky intenzivní péče. Dítě nebylo kojené, umělou výživu tolerovalo dobře. Po vyřízení adopce byla dívka umístěna do úplné rodiny, docházela na pravidelné lékařské kontroly a pravidelná očkování. Samostatně Anežka seděla od devátého měsíce, chodila od čtrnáctého měsíce. Pohybová obratnost v průběhu výzkumného šetření patřila k jejím kladným stránkám. Ráda běhala, tančila, skákala na trampolíně a hrála různé pohybové hry. U Anežky byla potřeba logopedická péče

z důvodu špatné výslovnosti některých hlásek. Navštěvovala logopedickou prevenci v mateřské škole, v rámci které procvičovala a upevňovala hlásky *r* a *ř*. Pamatovala si říkanky, básničky, písně, uměla barvitě vyprávět zážitky. Během předškolní docházky prodělala běžná dětská onemocnění. Alergie se prozatím žádná nevyskytla, během výzkumu byla zdravá a neužívala žádné medikamenty. Trpěla oční vadou. Z důvodu myopie nosila brýle. U Anežky byla zjevná silná citová náklonnost k rodině a blízkým lidem. Často mívala úzkostné stavy z cizích lidí, neznámého prostředí či psů. Po narození dalších dvou sourozenců se u Anežky projevila žárlivost a sobeckost, ve všech činnostech chtěla získat prvenství. Občas dokázala být panovačná a trucovitá. U jídla byla velmi samostatná, měla velký apetit. Po obědě ihned po přečtení pohádky usínala. Mezi její zájmy patřily různé pohybové hry a výtvarné činnosti.

Anamnéza rodinná

V současnosti žije v úplné adoptivní rodině v rodinném domě na vesnici. Biologická matka byla drogově závislá a nezaměstnaná. Pokrevní otec byl neznámý. V současné adoptivní rodině panuje velmi přátelská atmosféra, plná lásky k dětem. Rodiče se dětem velmi věnují, usilují o jejich harmonický vývoj. Matka projevuje silnou náklonnost k výtvarnému umění, v průběhu šetření působila jako pedagog na základní umělecké škole. Otec dívky je voják z povolání. Anežka má mladší sestru Alžbětu (taktéž součástí výzkumného šetření) a ještě mladšího bratra. Dítě bylo vedeno ke správným stravovacím, společenským a hygienickým návykům. Anežka projevovala vůči rodině silné citové sepětí.

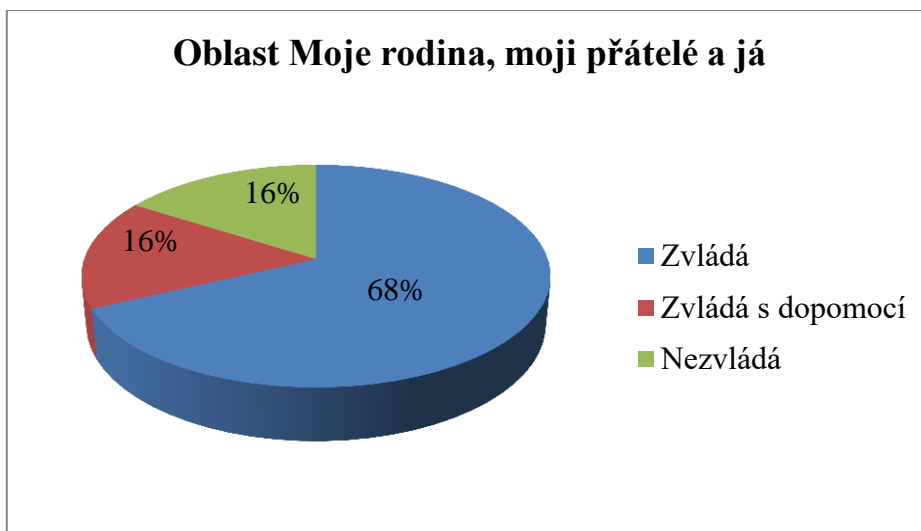
Anamnéza školní

Adaptace na prostředí mateřské školy měla zdlouhavý průběh. U dítěte panovala nedůvěra, strach a úzkost. V červnu však projevovala velmi pozitivní, kladný vztah k učitelům mateřské školy. Všem důvěřovala a komunikovala bez zábran. Anežka v lednu roku 2015 absolvovala zápis k povinné školní docházce. Na základě posouzení z pedagogicko-psychologické poradny byl dívce doporučen odklad povinné školní docházky o jeden rok z důvodu sociální a osobnostní nevyzrálosti. Dítě se do školy těšilo, ale mělo jisté obavy z nového prostředí a lidí.

Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí u dítěte A

Tabulka 2. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte A

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1	Zná své jméno a adresu	✓		
2	Mluví o sobě „já“	✓		
3	Pokládá se za skvělého			✓
4	Stráví více hodin bez rodičů		✓	
5	Pojmenuje obavy a umí s nimi zacházet	✓		
6	Umí se sám zabavit	✓		
7	Slaví svoje narozeniny	✓		
8	Umí říct „ne“	✓		
9	Projeví zájem	✓		
10	Mazlí se	✓		
11	Dodržuje pravidla	✓		
12	Rozlišuje potřeby a přání	✓		
13	Vyjadřuje svá přání	✓		
14	Umí prohrát ve hře		✓	
15	Účastní se rozhovoru	✓		
16	Hovoří o svých pocitech	✓		
17	Přenocuje sám mimo domov			✓
18	Rozloučí se	✓		
19	Dokáže se přiblížit druhým lidem			✓
20	Rozpozná pocity druhých	✓		
21	Přistoupí na mínění druhých		✓	
22	Bere ohled na ostatní		✓	
23	Dokáže pomoci druhému	✓		
24	Má svého nejlepšího kamaráda	✓		
25	Umí řešit konflikty			✓

Graf 1. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte A

Hodnotící komentář

Dívka obstála ve sledované oblasti v sedmnácti položkách, čtyři položky zvládla s dopomocí a čtyři položky nezvládla.

Anežka nám s jistotou uvedla své jméno a adresu. V komunikaci, v případě vyprávění o sobě samé, používala první osobu. Na dotaz, který směřoval k zjištění jejích obav, odpověděla bez váhání. Uvedla psa. Z námi provedeného pozorování bylo patrné, že se dívka umí sama zabavit, umí říct „ne“, dokáže projevit zájem pro danou aktivitu. Při hrách se jí rovněž dodržování pravidel velmi dařilo. Pro ověření položky s číselným označením 13 jsme Anežku požádali, aby nakreslila, co by si přála k příštím narozeninám. Dívka nakreslila do dolního rohu výkresu srdíčko a psa. Následně jsme se dívky doptali, proč zvolila právě srdíčko, stejně tak nás zajímal i nakreslený pes. Na srdíčko nám nebyla schopna odpovědět, zatímco kresbu zvířete odůvodnila tím, že by si přála psa, který nekouše.

Dívka byla schopna zúčastnit se námi vedeného rozhovoru, při vstupu do třídy mateřské školy se rozloučila s matkou, stejně tak dokázala rozpoznat pocity druhých nebo brát ohled na druhého. Její sestra, Alžběta, byla v době červnového šetření její nejlepší kamarádkou, jak jsme se mohli od samotné Anežky dozvědět.

Strávit více hodin bez rodičů, to se dívce v červnu podařilo pouze s dopomocí. Často musela být přítomna její mladší sestra. Podobně i prohrát ve hře či přistoupit na mínění druhých

nebo brát ohled na ostatní se dívce dařilo pouze částečně. Měli jsme možnost vidět, jak v jedné krizové situaci dívka jednala plačtivě. V listopadu dokázala dívka strávit většinu dne bez rodičů, i bez přítomnosti sestry. U ostatních položek učinila dívka velké pokroky. Prohry k životu patří a i ona se je naučila přijímat. Dívka v listopadu brala ohled na ostatní, byla schopna přistoupit na mínění druhých.

Přenocování sám mimo domov bylo pro dívku v předškolním věku nereálné, v listopadu však strávit noc mimo domov dívka zvládala s dopomocí, stejně jako její mladší sestra.

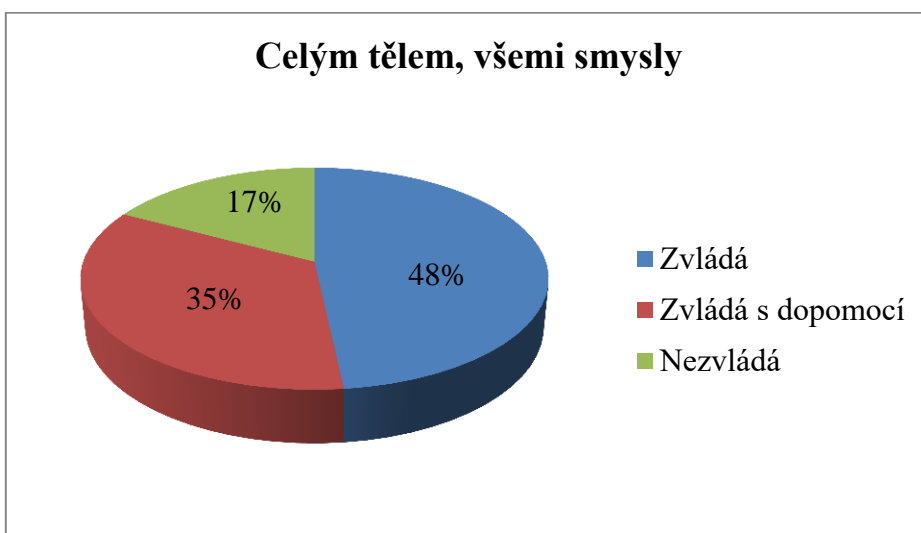
Cestu k druhým lidem či navazování vztahu s cizím člověkem činilo dívce v červnu a nadále i v listopadu stále určité potíže. Třídní učitel nám však sdělil, že dívka v navazování nových vztahů potřebuje jistou dávku času, poté však působí velmi komunikativně a přátelsky.

V červnu jsme rovněž u dívky zaznamenali malé sebevědomí a neschopnost řešit konflikty. Na tyto problémy jsme se tedy zaměřili i v listopadu. Dívka učila značné pokroky, ale přesto bylo patrné, že na těchto skutečnostech ještě musí výrazně zapracovat.

Tabulka 3. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte A

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
26	Pojmenuje části těla a ukáže na ně	✓		
27	Balancuje		✓	
28	Chodí pozpátku	✓		
29	Stojí na jedné noze a skáče po ní	✓		
30	Skáče jako natahovací panák	✓		
31	Jezdí na koloběžce a na kole		✓	
32	Skáče přes švihadlo			✓
33	Plazí se rourou		✓	
34	Plave		✓	
35	Namaluje obrázek osoby	✓		
36	Hází a chytá míč		✓	
37	Staví ze stavebnice	✓		
38	Vymodeluje figurku			✓
39	Drží tužku špetkovým úchopem			✓
40	Obkreslí vzor	✓		

41	Vystřihuje	✓		
42	Staví hrad z písku		✓	
43	Vyrobí figurku z oblázků	✓		
44	Sfoukne svíčku	✓		
45	Rozlišuje zvuky			✓
46	Rozpozná předmět podle jeho části		✓	
47	Něco přesně pozoruje		✓	
48	Rozlišuje chutě	✓		
49	Popisuje oblíbené jídlo	✓		
50	Rozpozná pachy			✓
51	Rozlišuje teplotu	✓		
52	Pohladí králíka		✓	
53	Tleská do rytmu		✓	
54	Umí chodit se zavázanýma očima	✓		

Graf 2. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte A

Hodnotící komentář

Anežka zvládla v červnu čtrnáct položek z dvaceti devíti možných, deset položek zvládla s dopomocí a pět položek nezvládla.

V červnu dívka znala názvy jednotlivých částí těla, chodila pozpátku, dokázala stát na jedné noze a skákat po ní, skákala jako natahovací paní, stejně tak její prostorová orientace dosahovala dobrého stupně. Vyrobila figurku z oblázků, sfoukla svíčku a popsala nám oblíbené

jídlo. Namalovala obrázek osoby, ovšem bez znázornění uší. Bez váhání ihned doplnila, že se uši nacházejí pod vlasy. Při vykreslování byla u ní patrná snaha rychle dokončit započatou práci.

Roční odklad pomohl Anežce ve všech ohledech, nejenže se dívka zdokonalila v koordinaci mezi zrakovou a jemnou i hrubou motorikou, zvládla v listopadu i balancovat, jezdit na koloběžce a na kole, s radostí prolézat rourou (tunelem), či chytat a házet míč z důvodu zařazování různých míčových her do hodin tělesné výchovy. Jediné, co ji nadále činilo velké obtíže, byl přeskok přes švihadlo.

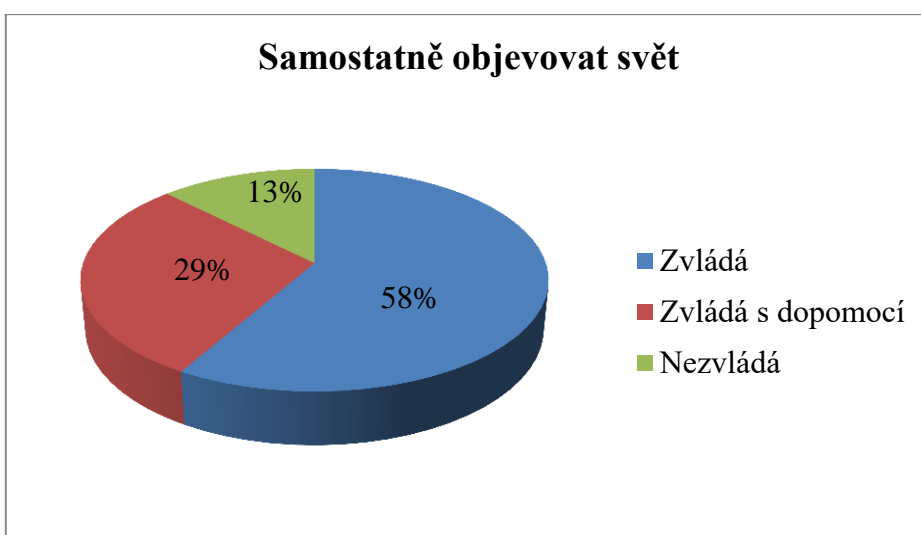
Vlivem častého zařazování aktivit, které jsou spojené s pohybem, s manipulativní činností či díky využívání her, při kterých je potřeba zapojit více smyslů, se Anežce ověření ostatních položek v listopadu zdařilo bez problému na výbornou.

Co však nadále přetrvalo z června, byl nesprávný úchop psacího náčiní. Dívka preferovala nízké křečovitě držení. Písemný projev byl neupravený, dívka psala velmi křečovitě, její výkon vyžadoval mnoho energie a času. Pro navození správného špetkového úchopu učitel vždy před začátkem psaní dívku vhodně motivoval, Anežka využívala i trojhránek, který si nasazovala na tužku.

Tabulka 4. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte A

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
55	Říká věty správně	✓		
56	Vymyslí si příběh		✓	
57	Popíše obrázek	✓		
58	Vysloví jazykolam			✓
59	Klade otázky a formuluje odpovědi	✓		
60	Zná pojmy z každodenního života	✓		
61	Přemýšlí o něčem	✓		
62	Popíše průběh dne		✓	
63	Oblékne se a svlékne se	✓		
64	Zaváže si boty	✓		
65	Vyčistí si zuby	✓		
66	Umyje si ruce	✓		
67	Vyčistí si nos	✓		
68	Jde sám na toaletu	✓		
69	Jde do postele	✓		

70	Samostatně snídá		✓	
71	Zavírá dveře	✓		
72	Vyzná se ve svém okolí		✓	
73	Převezme odpovědnost za úkol			✓
74	Odhadne trvání činnosti			✓
75	Umyje a utře nádobí		✓	
76	Prostře stůl		✓	
77	Uklidí si pokoj		✓	
78	Vyhledá si potřebné materiály	✓		

Graf 3. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte A

Hodnotící komentář

Dívka zvládala v červnu 58 % ze zkoumaných položek. 29 % ze zkoumaných položek zvládala s dopomocí, 13 % ze zkoumaných položek vůbec nezvládla.

Anežka říkala věty správně, v řeči nebyly patrné žádné dysgramatismy, dívka užívala všechny druhy slov. Popis obrázku se jí také velmi zdařil. Dívčina orientace v pojmech z každodenního života byla na vysoké úrovni, podobných kvalit dosahovala v rámci sebeobslužných a hygienických návyků. Dívka častokrát kladla učitelce mateřské školy všetečné otázky, pátrala po zdůvodnění tvrzení či po doplnění informací. Působila jako velmi zvědavé dítě.

Vymyslet si příběh nebo popsat průběh dne dívka v červnu zvládala pouze s dopomocí. Byla nutná jistá dávka návodných otázek. Anežka se však od začátku školního roku každý týden

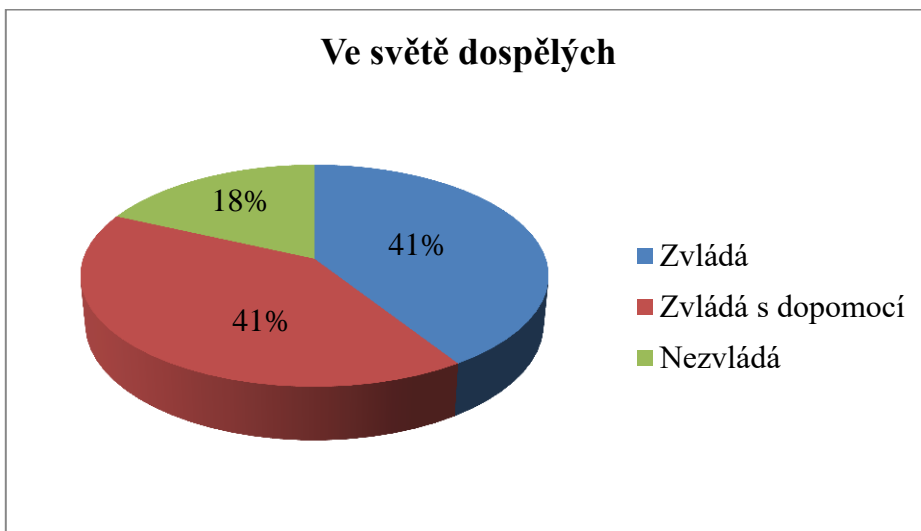
setkávala s logopedickou asistentkou na cvičení z logopedie, kde častými aktivitami byly různé hry se slovy, jazykolamy, dále vyprávění příběhů na danou hlásku podle obrázků nebo pro lepší popis průběhu dne dívka vyjmenovávala činnosti typické pro konkrétní denní dobu. Nad věcmi každodenního života velmi přemýšlela, měla svůj názor, úsudek, proto její oblíbenou aktivitou byla hra Co by se stalo, kdyby... Všechny zmíněné aktivity dívka v listopadu zvládala vcelku dobře.

Z rozhovoru s třídním učitelem jsme v listopadu zjistili, že dívka často absolvuje cestu ze školy k babičce, tudíž je schopna se již vyznat ve svém okolí či převzít odpovědnost za úkol. Podobně i nám bylo řečeno, že se již dívka dokáže samostatně nasnídat. I nadále však potřebovala pomoc při mytí a utírání nádobí, prostírání či úklidu pokoje, i přestože se rodina snaží jí častokrát začleňovat do činností spojených s domácností.

Tabulka 5. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte A

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
79	Rozpozná hlásky	✓		
80	Tvoří rýmy		✓	
81	Chodí v rytmu slabik		✓	
82	Prohlédne si knížku	✓		
83	Napíše své jméno	✓		
84	Rozpozná symboly			✓
85	Rozliší množství		✓	
86	Počítá do deseti-dopředu i pozpátku		✓	
87	Složí papír		✓	
88	Najde rozdíly a podobnosti			✓
89	Rozpozná a tvoří vzory		✓	
90	Hraje si s kostkami	✓		
91	Odměruje a váží			✓
92	Rozlišuje všechna roční období	✓		
93	Říká „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“	✓		
94	Umí jíst nožem a vidličkou	✓		
95	Umí jíst v restauraci		✓	
96	Hází odpadky do koše	✓		
97	Umí telefonovat		✓	
98	Umí nakupovat			✓
99	Zůstane stát u semaforu		✓	
100	Zhlédne divadelní	✓		

	představení			
--	-------------	--	--	--

Graf 4. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte A

Hodnotící komentář

V poslední sledované oblasti dívka obstála ve 41 %. Výsledek přisuzujeme oslabení v oblasti sluchového vnímání a zrakového vnímání, nedostatečnému vnímání rytmu či jistým nedostatkům ve sféře předmatematických představ.

Dívka však bravurně zvládla v období června rozpoznat počáteční hlásku u slova, napsat své jméno, rozlišit všechna roční období či používat v komunikaci s ostatními lidmi slova „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“. Stejně tak byla schopna házet odpadky do koše nebo zhlédnout divadelní představení bez jakýchkoliv problémů.

Jisté mezery jsme u dívky zaznamenali při vyhledávání dvojic rýmujících se slov, chůze v rytmu slabik nebyla rovněž v některých momentech správná. Při dopomoci však dívka aktivity zvládla. Při ověřování položek 85 – 87, 89, 85, 97, 99 potřebovala v červnu dívka rovněž dopomoc druhých lidí. U ověřování položek 85 a 86 jsme zaznamenali u Anežky jistou únavu, ta se mohla stát příčinou dívčina počínání. Při vyhledávání shodných symbolů a vyhledávání slova s odlišným významem ve skupině slov působila bezradně, po chvílce už s námi nechtěla ani dále spolupracovat. Na základě podobného jednání dívky jsme museli položky 91 a 98 označit rovněž za zcela nezvládnuté.

Děti se učí různými způsoby a různou rychlostí. Anežce velice pomohl odklad školní docházky. Na většině činností, které v měsíci červnu zvládala jen částečně nebo vůbec, usilovně ve škole i doma pracovali a neustále pracují. Pro rozvoj sluchového naslouchání hojně Anežce doma i ve škole předčítají různé pohádky, pro rozvoj sluchové analýzy a syntézy volí tvorbu rýmů, určování slov ve větě, slabik ve slově, pro rozvoj sluchové figury a pozadí zařazují vyhledávání předem domluveného slova v příběhu, sluchovou paměť trénují pomocí učení se různých básniček a písniček. Kimovy hry sehrávají významnou roli při dívčině zdokonalení se v oblasti zrakové paměti, skládky různého typu pomáhají Anežce pro rozvoj zrakové analýzy a syntézy, podobně i doma nebo ve škole často využívají různých pracovních listů pro rozvoj zrakové diferenciacce a odlišení figury a pozadí. Můžeme tedy říci, že se sledované položky u Anežky v listopadovém šetření povedly z větší části. Bylo však patrné, že je ještě potřeba zapracovat na získání více dovedností a vědomostí v oblasti finanční gramotnosti (položka číslo 98).

5. 4. 2 Případová studie dítěte B

Anamnéza osobní

Tadeáš přišel na svět v závěru roku 2009, přesněji řečeno 19. 12. 2009. Matka Tadeáše uvádí, že se jednalo o plánované těhotenství. Budoucí matka docházela na řádné zdravotní kontroly. Těhotenství proběhlo bez sebemenších komplikací, odchod ze zaměstnání na mateřskou dovolenou se konal v závěru posledního trimestru. Porod ve čtyřicátém týdnu gravidity se uskutečnil spontánně záhlavím. Křížení dítěte v tomto případě nebylo potřeba. Poporodní váhu 3500 g a výšku 50 cm můžeme považovat za zcela v normě. Dítě prodělalo novorozeneckou žloutenku. Chlapec byl kojen osm měsíců, přechod na běžnou stravu toleroval dobře. Tadeáš držel hlavičku od čtvrtého měsíce. Pro devátý měsíc života bylo typické sezení bez opory a lezení po čtyřech. O samostatné chůzi můžeme uvažovat od jedenáctého měsíce života. V červnu i v listopadu byl Tadeáš velmi obratné, pohyblivé dítě, přestože moc pohybové aktivity nevyhledával. Rád však jezdil na kole či na koloběžce. První slova se objevila na hranici kojeneckého a batolecího období. V průběhu šetření chlapec mluvil velmi srozumitelně, uměl velké množství říkanek a básniček, velkou chloubou byl jeho velmi pěkný a výrazný dramatický

přednes. Ze zdravotního hlediska se u chlapce neobjevila žádná závažná zdravotní onemocnění. Pouze na jaře roku 2015 dítě prodělalo plané neštovice. Pravidelné návštěvy u dětského lékaře matka považuje za zcela bezpodmínečné. Návyky samostatnosti a sebeobsluhy Tadeáš zvládal bez jakýchkoliv problémů. Tadeáš se projevoval velmi nesměle, byl neprůbojný, neuměl se prosadit. Nevěřil si, měl velmi nízké sebevědomí. Rád si prohlížel knihy nebo s oblibou řešil různorodé úkoly na pracovních listech.

Rodinná anamnéza

Chlapec vyrůstá v úplné rodině jako starší ze dvou sourozenců. Matka je třicet čtyři roků stará, má vysokoškolské vzdělání a momentálně pobývá na rodičovské dovolené. Je spolumajitelkou rodinné firmy s kojeneckým a bytovým textilem. Otec je stejného věku jako matka Tadeáše, nyní pracuje jako technik v Jaderné elektrárně Dukovany. Rodina bydlí společně s prarodiči a rodinou sestry matky ve velkém rodinném domě. Velký vliv zde můžeme spatřit ze strany prarodičů. Na chlapce byly a jsou nadále kladeny větší nároky, než je žádoucí, často jsou jeho dovednosti srovnávány se starší sestřenicí.

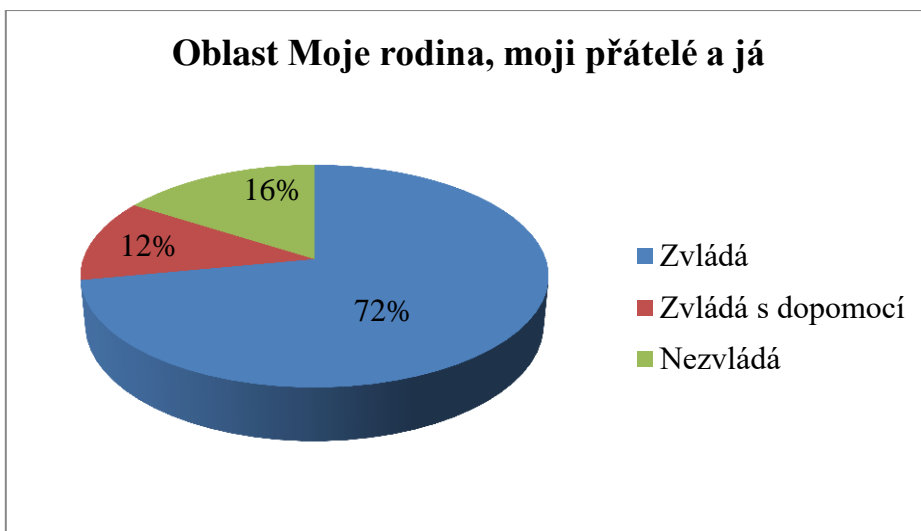
Školní anamnéza

Adaptaci na prostředí mateřské školy zvládl chlapec s nepatrnými obtížemi. Delší loučení a mazlení s maminkou bylo v prvních třech týdnech velmi typické, postupně však tyto projevy vymizely. Velmi dlouho trvalo učitelům mateřské školy, než si získali jeho důvěru. Mnohdy i v předškolním věku pociťovali jistý odstup ze strany samotného chlapce. Pokud to situace nevyžadovala, sám komunikaci s učitelem chlapec nevyhledával. Dítě v mateřské škole nespávalo, ihned po obědě ho vyzvedávala matka. Důvod odpolední nepřítomnosti však nebyl znám. Tadeáš si hrál se všemi dětmi, vztah k dětem byl nekonfliktní, projevoval se s citovou náklonností. Stálého kamaráda však v mateřské škole neměl. Do školy se moc těšil. Měl velmi dobré předpoklady k učení.

Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí u dítěte B

Tabulka 6. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte B

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1	Zná své jméno a adresu	✓		
2	Mluví o sobě „já“	✓		
3	Pokládá se za skvělého			✓
4	Stráví více hodin bez rodičů	✓		
5	Pojmenuje obavy a umí s nimi zacházet	✓		
6	Umí se sám zabavit	✓		
7	Slaví svoje narozeniny	✓		
8	Umí říct „ne“	✓		
9	Projeví zájem	✓		
10	Mazlí se		✓	
11	Dodržuje pravidla	✓		
12	Rozlišuje potřeby a přání	✓		
13	Vyjadřuje svá přání	✓		
14	Umí prohrát ve hře	✓		
15	Účastní se rozhovoru	✓		
16	Hovoří o svých pocitech			✓
17	Přenocuje sám mimo domov			✓
18	Rozloučí se	✓		
19	Dokáže se přiblížit druhým lidem		✓	
20	Rozpozná pocity druhých	✓		
21	Přistoupí na mínění druhých	✓		
22	Bere ohled na ostatní	✓		
23	Dokáže pomoci druhému	✓		
24	Má svého nejlepšího kamaráda			✓
25	Umí řešit konflikty		✓	

Graf 5. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte B

Hodnotící komentář

Z červnového šetření je patrné, že Tadeáš zvládal 72 % ze zkoumaných položek.

Své jméno i adresu Tadeáš dokonale znal, dokonce uvedl i přesné datum narození. Při rozhovoru s námi užíval ich – formu. Bezpochyby dokázal vymezit obavy, z čeho nebo z koho má strach. Také barvitě popsal průběh oslavy svých narozenin a uvedl i účastníky narozeninové oslavy. Při herních činnostech striktně dodržoval nastavená pravidla. Při názorném zobrazení svých přání jevil známky promyšlenosti a při následné interpretaci pojmenoval nakreslená přání. Rád pomohl při aktivitách ostatním dětem a taktéž na ně bral vždy ohled.

Tadeáš se po sociální stránce projevoval spíše ostýchavě, patřil mezi klidnější a tišší chlapce s nízkým sebevědomím, tudíž měl problém se začleněním do kolektivu v mateřské škole. Přiblížení se k druhým lidem mu dělalo drobné problémy. Z první fáze výzkumu jsme rovněž zjistili, že mu dělá značné potíže hovořit o svých pocitech a přenocovat sám mimo domov. Následně při listopadové návštěvě bylo zjištěno, že všechny výše vyjmenované problémy nadále u chlapce přetrvávají. Adaptace na školní prostředí neměla hladký průběh. Maminka musela chlapce přibližně do začátku října doprovázet do třídy, poté s ním musela ještě do příchodu třídního učitele v místnosti setrvat.

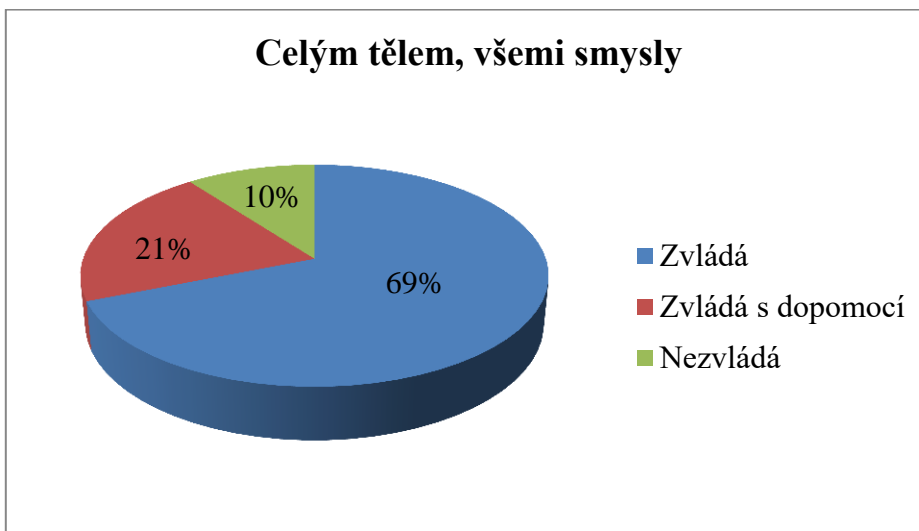
Při dotazu, zdali má nejlepšího kamaráda, dlouho přemýšlel a nebyl schopen někoho konkrétního určit. S největším kamarádem je nutné sdílet tajemství či hrát hry. Tadeáš na základě

našeho listopadového pozorování zjevně nejlepšího kamaráda ještě nepotkal, stále si těžko připouštěl k sobě cizí lidi, stejně tak své vrstevníky. Pokud se dostal do situace, která vyžadovala řešit problémy, čelit překážkám, svá rozhodnutí či postoje si stále neuměl prosadit, raději se přizpůsobil názoru druhých lidí, přestože třídní učitel pro posílení Tadeášova sebevědomí zařazoval do vyučování od začátku školního roku různé aktivity a hry pro schopnost samostatně se rozhodovat, pro pozitivní sebepojetí a pro sociální komunikaci.

Tabulka 7. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte B

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
26	Pojmenuje části těla a ukáže na ně	✓		
27	Balancuje	✓		
28	Chodí pozpátku	✓		
29	Stojí na jedné noze a skáče po ní	✓		
30	Skáče jako natahovací panák	✓		
31	Jezdí na koloběžce a na kole	✓		
32	Skáče přes švihadlo			✓
33	Plazí se rourou	✓		
34	Plave		✓	
35	Namaluje obrázek osoby	✓		
36	Hází a chytá míč	✓		
37	Staví ze stavebnice	✓		
38	Vymodeluje figurku		✓	
39	Drží tužku špetkovým úchopem		✓	
40	Obkreslí vzor	✓		
41	Vystříhuje	✓		
42	Staví hrad z písku	✓		
43	Vyrobí figurku z oblázků	✓		
44	Sfoukne svíčku	✓		
45	Rozlišuje zvuky		✓	
46	Rozpozná předmět podle jeho části	✓		
47	Něco přesně pozoruje	✓		
48	Rozlišuje chutě			✓
49	Popisuje oblíbené jídlo	✓		
50	Rozpozná pachy			✓
51	Rozlišuje teplotu	✓		

52	Pohladí králíka		✓	
53	Tleská do rytmu	✓		
54	Umí chodit se zavázanýma očima		✓	

Graf 6. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte B

Hodnotící komentář

Tadeášova úspěšnost v tomto okruhu činila v červnu 69 %. Položky s číselným označením 26 – 31, 33, 35 – 37, 40 – 44, 46, 47, 49, 51 a 53 ukázkově zvládal. Kolorovaná kresba postavy představovala Tadeášovu matku, na ní byly patrné znaky dvojdimenzionálnosti, v obličejové části se objevovaly oči, nos i ústa, na rukou bylo znázorněno pět prstů, po obvodu hlavy byly vykresleny i vlasy. Jako mezičlánek mezi hlavou a trupem byl vyobrazen krk.

Již v červnu byl u Tadeáše zaznamenán špetkový úchop ovšem s prohnutým ukazovákem. V listopadu během prvopočátečního psaní jsme mohli u chlapce zaznamenat ukázkový špetkový úchop, jeho písemný projev byl velmi upravený.

Tadeášovo červnové přeskokování přes švihadlo bylo neobratné a chlapec nebyl schopen ani jednoho přeskoku. Do hodiny tělesné výchovy v listopadu třídní učitel účelně zařadil skákání přes švihadlo, tudíž bylo zjištěno, že Tadeáš za uplynulý půlrok nedosáhl v dané problematice žádných pokroků.

Chlapcovo plavání vyžadovalo v červnu ještě dopomoc. Během léta plavecké nedostatky zcela vymizely. Tadeáš na podzim ovládal samostatné plavání, a to i pod vodou.

Modeláž figurky z plastelíny u Tadeáše vyžadovala v červnovém šetření dopomoc, byl schopen vymodelovat pouze základní části těla bez jakýchkoliv detailů. V listopadu jsme zjistili, že ve vymodelování figurky učinil značný pokrok a objevily se i detaily v obličejí.

V první fázi výzkumu byl chlapec schopen pouze s dopomocí rozlišit nebo určit dvojici shodných zvuků. Během druhé návštěvy jsme zaregistrovali značné zlepšení v rozlišování zvuků. Hlavní příčinu zlepšení můžeme přisuzovat smyslovým hrám, které třídní učitelka účelně zařazovala od počátku školního roku do výuky. Konkrétně se jednalo o poslouchání zvuků záměrně vytvářených samotnou třídní učitelkou se zavřenýma očima a následnému rozlišení původu zvuků.

Smysly jsou prostředky, pomocí kterých vnímáme své okolí. Chuť je úzce spojena s čichem. Během první poloviny června bylo zjištěno, že chlapec nerozlišil ani jednu z nabízených chutí a pachů, jeho odpověď byla zpravidla „Já nevím“. Při listopadovém přezkoumání Tadeášovi činilo i nadále problém rozpoznávat základní chutě a pachy.

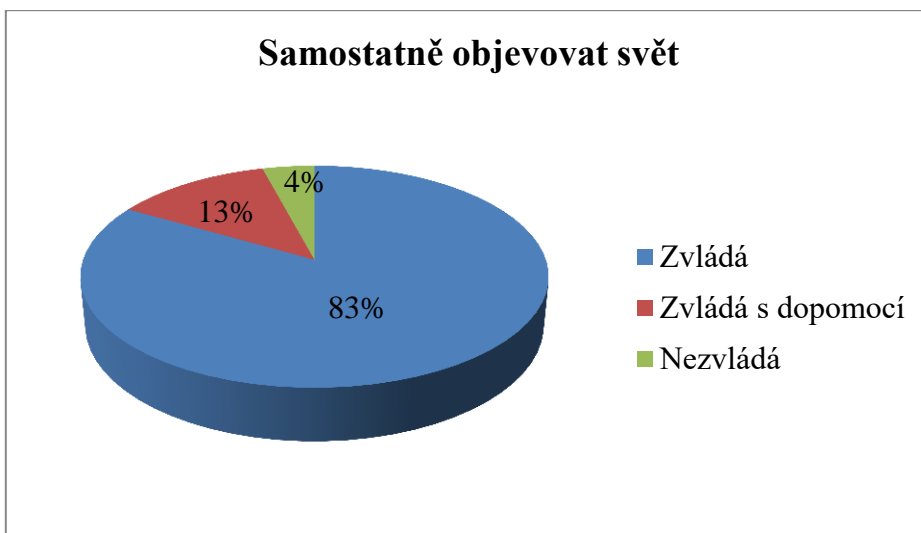
Tadeášovy obavy z živých zvířat a jejich pohlazení byly již úplně odstraněny.

Tadeáš při hře „Slepá bába“ zpočátku odmítal zavázání šátku kolem očí, ale s ujištěním o bezpečnosti nakonec na zavázání očí přistoupil. Avšak jeho herní projev byl doprovázen obavami, při kterých potřeboval dopomoc. Při zavázání očí a při volném pohybu po místnosti vyžadoval chlapec v listopadu rovněž dopomoc.

Tabulka 8. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte B

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
55	Říká věty správně	✓		
56	Vymyslí si příběh			✓
57	Popíše obrázek	✓		
58	Vysloví jazykolam	✓		
59	Klade otázky a formuluje odpovědi	✓		
60	Zná pojmy z každodenního života	✓		
61	Přemýšlí o něčem	✓		

62	Popíše průběh dne		✓	
63	Oblékne se a svlékne se	✓		
64	Zaváže si boty	✓		
65	Vyčistí si zuby	✓		
66	Umyje si ruce	✓		
67	Vyčistí si nos	✓		
68	Jde sám na toaletu	✓		
69	Jde do postele	✓		
70	Samostatně snídá	✓		
71	Zavírá dveře	✓		
72	Vyzná se ve svém okolí	✓		
73	Převezme odpovědnost za úkol	✓		
74	Odhadne trvání činnosti	✓		
75	Umyje a utře nádobí		✓	
76	Prostře stůl		✓	
77	Uklidí si pokoj	✓		
78	Vyhledá si potřebné materiály	✓		

Graf 7. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte B

Hodnotící komentář

Z dvaceti čtyř položek Tadeáš v červnu zvládl dvacet položek, tři položky zvládl s dopomocí a jednu položku nezvládl.

Již v červnu Tadeáš zvládal základy sebeobsluhy, základy osobní hygieny, orientace ve svém okolí mu nečinila sebemenší problém. Během šesti měsíců se v těchto základech ještě zdokonalil.

Jedinec byl schopen mluvit ve větách, spojovat věty a jeho řeč byla gramaticky správná. Značnou kvalitu jsme mohli postřehnout při popisu obrázků, vyslovení jazykolamu či při kladení otázek a formulování odpovědí.

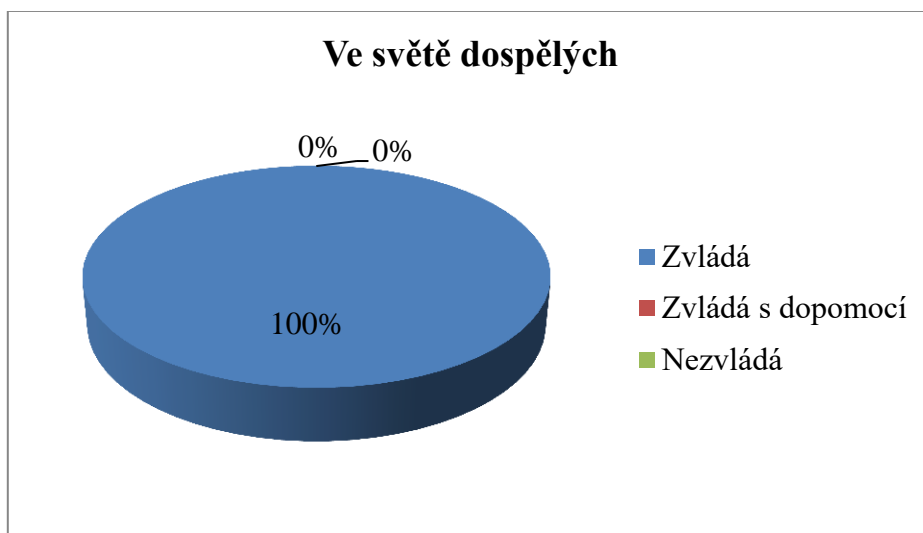
Při mytí a utírání nádobí v červnu chlapec vyžadoval dopomoc, v druhé fázi výzkumu nedostatky nadále přetrvávaly. Stejně tak byl na tom při prostírání stolu.

Při ověřování položky s číselným označením 56 měl Tadeáš značné mezery. Vymyslet krátký příběh se Tadeášovi v listopadu zdařilo. Dle uvedení třídní učitelky byly aktivity zaměřené na tuto problematiku téměř denně od začátku školního roku zařazovány. Během vyprávění hojně užíval pojmy nejdříve či potom, což dokazuje jeho orientaci v časové posloupnosti. Vlivem zdokonalování se v těchto činnostech byl chlapec v listopadovém šetření schopen popsat průběh předešlého dne včetně uvedení detailů.

Tabulka 9. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte B

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
79	Rozpozná hlásky	✓		
80	Tvoří rýmy	✓		
81	Chodí v rytmu slabik	✓		
82	Prohlédne si knížku	✓		
83	Napíše své jméno	✓		
84	Rozpozná symboly	✓		
85	Rozliší množství	✓		
86	Počítá do deseti-dopředu i pozpátku	✓		
87	Složí papír	✓		
88	Najde rozdíly a podobnosti	✓		
89	Rozpozná a tvoří vzory	✓		
90	Hraje si s kostkami	✓		
91	Odměruje a váží	✓		
92	Rozlišuje všechna roční období	✓		
93	Říká „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“	✓		
94	Umí jíst nožem a vidličkou	✓		

95	Umí jíst v restauraci	✓		
96	Hází odpadky do koše	✓		
97	Umí telefonovat	✓		
98	Umí nakupovat	✓		
99	Zůstane stát u semaforu	✓		
100	Zhlédne divadelní představení	✓		

Graf 8. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte B

Hodnotící komentář

Již v červnu zvládal Tadeáš bezchybně kompletní spektrum činností sledované oblasti Ve světě dospělých.

V oblasti sluchového vnímání, sluchové diferenciacie, Tadeáš sluchem bezproblémově rozpoznal hlásky, jimiž slovo začínalo. Při odříkávání námi zvolené říkanky správně chodil v rytmu slabik. Představa o číselné řadě a množství dosahovala dobré úrovně, a to i při odměřování a vážení. Dokázal určit slova odlišného významu v daných slovních řadách. Dále jsme si mohli povšimnout chlapcovy preciznosti při poskládání vlaštovky z papíru.

Co se týče zrakové diferenciacie, chlapec určil dvojici stejných symbolů mezi ostatními, jež se lišily. V listopadu jsme se přesvědčili, že jeho schopnost rozpoznat shodné symboly se pozitivně odráží v bezchybném rozlišování písmen.

Základy stolování mu byly již v červnu vlastní. Podobně i způsob telefonování či nakupování měl chlapec osvojen přiměřeně k jeho věku.

Na základě rozhovoru s učitelem mateřské školy byl Tadeáš schopen zhlédnout i delší divadelní představení bez jakéhokoliv narušování.

5. 4. 3 Případová studie dítěte C

Anamnéza osobní

Klára se narodila 14. února roku 2010 ve čtyřicátém týdnu gravidity. Průběh těhotenství můžeme označit za zcela fyziologický, matka neměla žádné zdravotní problémy, docházela na řádné zdravotní kontroly. Porod proběhl spontánně záhlavím. Porodní váha narozené dívky činila 3600 g a výška dítěte dosahovala 49 cm. Novorozenec nebyl kříšen, poporodní adaptace proběhla dobře. Klára byla kojená šest měsíců a přechod na umělou výživu tolerovala bez obtíží. Bez opory seděla od sedmého měsíce a samostatné krůčky se objevily již v jedenáctém měsíci života. V červnové fázi výzkumu byla dívka schopna bez dopomoci vykonávat různé pohybové aktivity, např. ráda jezdila na kole, kolečkových bruslích, plavání se stalo také její velkou oblibou. Klára je očkovaná dle očkovacího kalendáře. Dívka v průběhu šetření mluvila velmi srozumitelně, bez logopedických chyb, nebyla tedy třeba návštěva logopedického specialisty. Bohatá slovní zásoba byla jí vlastní. Během předškolní docházky prodělala běžná dětská onemocnění. V červnu byl její zdravotní stav velmi dobrý. Žádná alergie se dosud neprojevila a dítě neužívalo žádné medikamenty. Měla zažité stravovací, společenské, ale i hygienické návyky. Byla velmi kamarádká, působila klidným a hodným dojmem. Pomáhala těm, kteří pomoc potřebují. Díky své povaze si dokázala snadno a rychle získat kamarády. Ráda si kreslila nebo modelovala z plastelíny. Její pozornost zaujaly především hry tematické. Často vymýšlela zábavnou činnost pro sebe, tak i pro ostatní děti.

Anamnéza rodinná

Dívka žije v úplné, funkční rodině. Narodila se jako třetí ze tří sourozenců. Společně se svými rodiči a dvěma staršími sourozenci žije na vesnici v rodinném domě. Matka dívky je čtyřicet čtyři

roků stará a momentálně pracuje jako poštovní doručovatelka. Otec Kláry je o jeden rok starší než matka, má střední odborné vzdělání a pracuje jako živnostník. Celá rodina se vyznačuje nekuřáctvím, alkohol pijí jen sporadicky, za zcela výjimečných příležitostí. Na Kláru má velký vliv starší sestra, která momentálně studuje vysokou školu v Brně se zaměřením na speciální pedagogiku. Stejně dobře vychází i s bratrem, studentem prvního ročníku gymnázia. Všechny děti jsou hojně vedeny k domácím pracím, Klára je tudíž velmi manuálně zručná. Volnou chvíli trávila rodina ráda v průběhu června u rodičů otce, kteří často vyzvedávali mladou dívku z mateřské školy.

Anamnéza školní

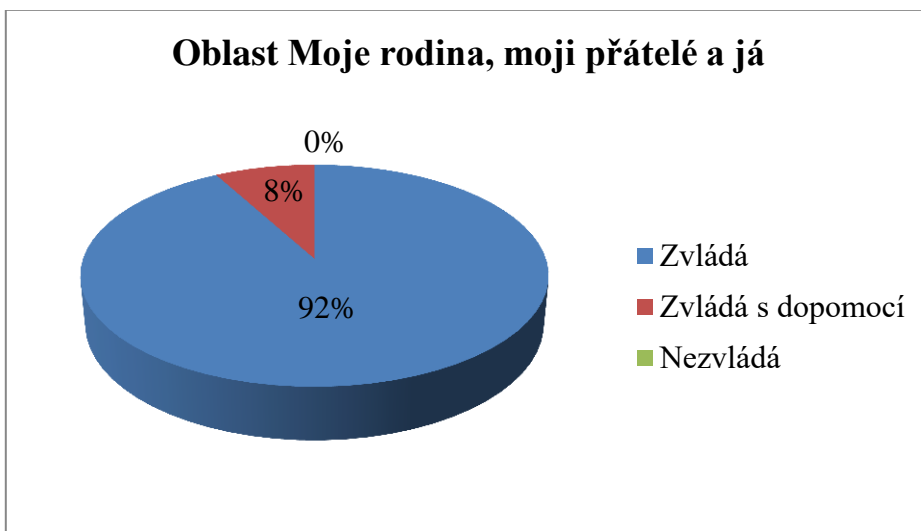
Do mateřské školy Klára nastoupila 1. 9. 2012. Adaptace probíhala bez sebemenších potíží, dívka neměla problém odloučit se od svých rodičů. S učiteli mateřské školy měla bezkonfliktní vztah, dokázala se svěřit se svými pocity, přáními i problémy. Byla velmi společenská a oblíbená v dětském kolektivu.

Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí u dítěte C

Tabulka 10. Vyhodnocení oblastí Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte C

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1	Zná své jméno a adresu	✓		
2	Mluví o sobě „já“	✓		
3	Pokládá se za skvělého		✓	
4	Stráví více hodin bez rodičů	✓		
5	Pojmenuje obavy a umí s nimi zacházet		✓	
6	Umí se sám zabavit	✓		
7	Slaví svoje narozeniny	✓		
8	Umí říct „ne“	✓		
9	Projeví zájem	✓		
10	Mazlí se	✓		
11	Dodržuje pravidla	✓		
12	Rozlišuje potřeby a přání	✓		
13	Vyjadřuje svá přání	✓		
14	Umí prohrát ve hře	✓		

15	Účastní se rozhovoru	✓		
16	Hovoří o svých pocitech	✓		
17	Přenocuje sám mimo domov	✓		
18	Rozloučí se	✓		
19	Dokáže se přiblížit druhým lidem	✓		
20	Rozpozná pocity druhých	✓		
21	Přistoupí na mínění druhých	✓		
22	Bere ohled na ostatní	✓		
23	Dokáže pomoci druhému	✓		
24	Má svého nejlepšího kamaráda	✓		
25	Umí řešit konflikty	✓		

Graf 9. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte C

Hodnotící komentář

Oblast Moje rodina, moji přátelé a já nečinila Kláře v období června sebevětší problémy. Klára měla dostatečně osvojeny potřebné sociální dovednosti, byla schopna vhodně komunikovat s lidmi v jejím okolí, projevovala se jako vřelý, empatický člověk, schopný rozpoznat pocity druhých či přistoupit na mínění ostatních kamarádů či dospělých osob. Za přínosné můžeme považovat Klářinu dobrou adaptaci na nové prostředí. Podle výpovědi zákonných zástupců byla schopna přenocovat bez přítomností rodičů mimo domov. Dívka dodržovala pravidla,

projevovala zájem pro aktuální činnost. Při dotazu na jméno a adresu Klára odpovídala pohotově a s jistotou, uvedla všechny členy rodiny včetně domácích mazlíčků. Podobně laděnou odpověď jsme získali při položení otázky, zda, jak a s kým Klára slaví narozeniny.

Pouze u dvou položek s číselným označením 3 a 5 jsme zaznamenali drobné pochybnosti. Co se týče tvrzení „Pokládá se za skvělého“ se Klára v předškolním věku jevila jako dítě s nižším sebevědomím, tuto skutečnost nám potvrdili i dívčini rodiče. V období druhé fáze výzkumu dívka působila velmi přirozeně, byla sama sebou a její sebedůvěra dosahovala přiměřeného stupně.

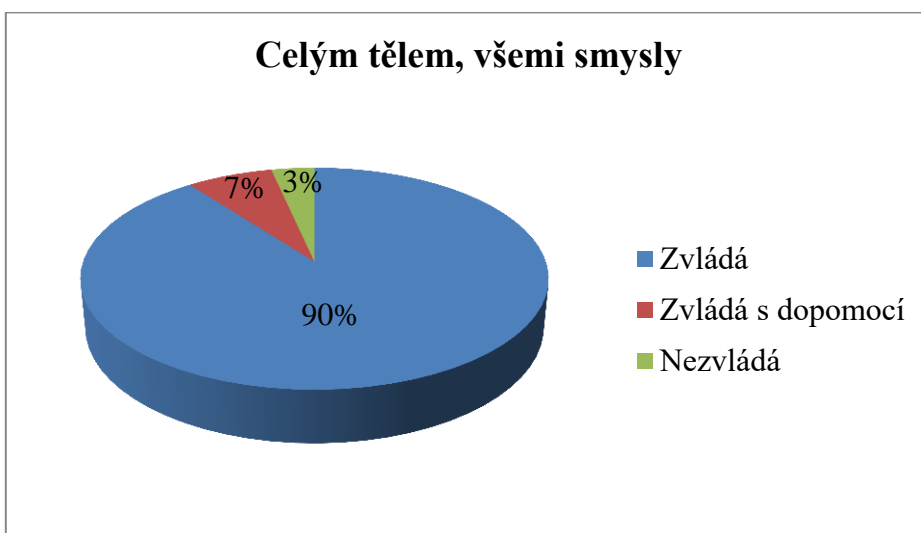
Při pojmenování obav jsme museli dívku v první etapě šetření mírně navést návodnými otázkami. V listopadu byla však dívka schopna uvést veškeré své obavy i zvládnutí těchto nepříjemných obav se Kláře bez výjimky dařilo.

V závěru tohoto hodnotícího komentáře můžeme konstatovat, že dobré zvládnutí těchto položek se bezesporu pro dívku stávají dobrou přípravou pro školní život.

Tabulka 11. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte C

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
26	Pojmenuje části těla a ukáže na ně	✓		
27	Balancuje	✓		
28	Chodí pozpátku	✓		
29	Stojí na jedné noze a skáče po ní	✓		
30	Skáče jako natahovací panák	✓		
31	Jezdí na koloběžce a na kole	✓		
32	Skáče přes švihadlo			✓
33	Plazí se rourou	✓		
34	Plave	✓		
35	Namaluje obrázek osoby	✓		
36	Hází a chytá míč	✓		
37	Staví ze stavebnice		✓	
38	Vymodeluje figurku	✓		
39	Drží tužku špetkovým úchopem	✓		
40	Obkreslí vzor	✓		
41	Vystříhuje	✓		
42	Staví hrad z písku	✓		

43	Vyrobí figurku z oblázků	✓		
44	Sfoukne svíčku	✓		
45	Rozlišuje zvuky	✓		
46	Rozpozná předmět podle jeho části	✓		
47	Něco přesně pozoruje	✓		
48	Rozlišuje chutě	✓		
49	Popisuje oblíbené jídlo	✓		
50	Rozpozná pachy		✓	
51	Rozlišuje teplotu	✓		
52	Pohladí králíka	✓		
53	Tleská do rytmu	✓		
54	Umí chodit se zavázanýma očima	✓		

Graf 10. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte C

Hodnotící komentář

Oblast Celým tělem, všemi smysly dívka v červnu zvládla s 90% úspěšností. Z dvaceti devíti položek dívka dvě dovednosti zvládla s dopomocí a pouze v jediném případě jsme zaznamenali značné nedostatky. Stav motorických dovedností a schopností se odráží ve schopnosti vnímání, ve volbě pohybových činností, stejně tak ovlivňuje kvalitu kresby, stupeň řečových kompetencí, má i značný vliv na prvopočáteční psaní jedince.

Pro většinu dětí jsou pohybové aktivity jednou z možností pro vyplnění volného času, stejně tak i pro Kláru. Během bádání jsme zjistili, že se Kláře v červnu i v listopadu dařilo

zvolené aktivity zvládnout. Při listopadové návštěvě jsme si však mohli povšimnout, že přeskok přes švihadlo Kláře nadále činí potíže jako u většiny zkoumaných. Současná třídní učitelka však velmi často zařazuje tuto činnost do hodin tělesné výchovy, a tak pevně věříme, že dívčiny nedostatky v této oblasti postupem času zcela vymizí.

Při činnosti s číselným označením 37 potřebovala Klára v červnu drobnou dopomoc, z čehož vyplývá, že dívka měla drobné nedostatky v oblasti prostorové představivosti. Konstruktivní činnosti zařazované do hodin pracovních činností Kláře přispěly ke zvládnutí vytváření staveb dle vzoru i vlastní fantazie, to nám dívka prokázala při zopakování činnosti v listopadu.

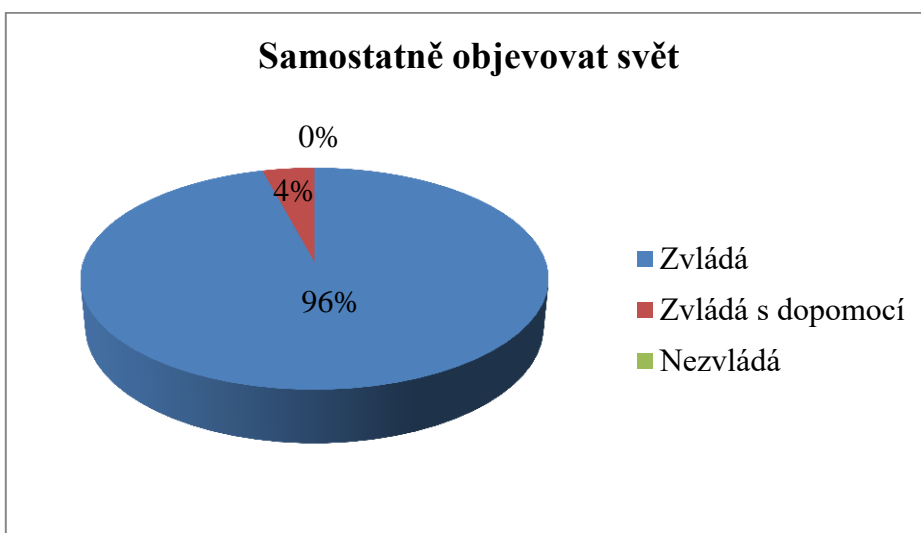
V rámci čichového vnímání dívka nebyla schopna v červnu rozpoznat a pojmenovat jeden ze tří nabízených pachů. V druhé fázi výzkumu při zopakování činnosti Klára nechybovala v žádném případě.

V rámci ověřování oblasti jsme si mohli rovněž povšimnout, že byl již v červnu u dívky navozen špetkový úchop, její ruka byla dostatečně uvolněna, pohyb po papíře vycházel z ramenního a loketního kloubu. Klára byla schopna vyhotovit kresbu postavy včetně vlasů, krku, bot, řas či správného počtu prstů. V kresbě se objevovala dvojdimenzionálnost. Při tvorbě figurky z plastelíny jsme si mohli povšimnout vymodelování očí, nosu, pusy i vlasů. O vnímání rytmu jsme se mohli přesvědčit při zpěvu písně. Podobné kvality jsme zaregistrovali při rozlišování zvuků či chutí.

Tabulka 12. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte C

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
55	Říká věty správně	✓		
56	Vymyslí si příběh	✓		
57	Popíše obrázek	✓		
58	Vysloví jazykolam	✓		
59	Klade otázky a formuluje odpovědi	✓		
60	Zná pojmy z každodenního života	✓		
61	Přemýšlí o něčem	✓		
62	Popíše průběh dne	✓		
63	Oblékne se a svlékne se	✓		
64	Zaváže si boty	✓		

65	Vyčistí si zuby	✓		
66	Umyje si ruce	✓		
67	Vyčistí si nos	✓		
68	Jde sám na toaletu	✓		
69	Jde do postele	✓		
70	Samostatně snídá	✓		
71	Zavírá dveře	✓		
72	Vyzná se ve svém okolí	✓		
73	Převezme odpovědnost za úkol	✓		
74	Odhadne trvání činnosti	✓		
75	Umyje a utře nádobí		✓	
76	Prostře stůl	✓		
77	Uklidí si pokoj	✓		
78	Vyhledá si potřebné materiály	✓		

Graf 11. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte C

Hodnotící komentář

Ze zkoumaných položek Klára prospěla v červnu ve dvaceti třech položkách. V jedné situaci dívka zvládala činnost pouze s dopomocí.

Při sledování prvních osmi položek v této oblasti jsme zjistili, že se u dívky v řeči neobjevují žádné dysgramatismy. Klára byla v komunikaci s lidmi velmi aktivní, disponovala bohatou slovní zásobou, odpovídala na otázky vždy pohotově a obratně. Velkou výhodu

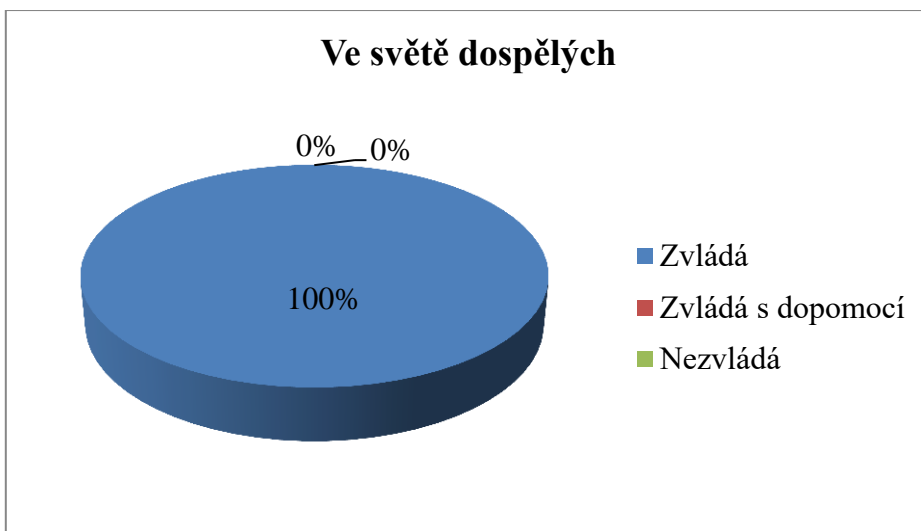
spatřujeme ve schopnosti vymyslet si příběh na jakémkoliv téma. Popsání obrázku včetně detailů či vylíčení průběhu dne se dívce rovněž velmi zdařilo.

Dívka byla nadmíru samostatná v rámci sebeobsluhy. Veškeré hygienické návyky zvládala bez jakéhokoliv dohledu ze strany dospělých osob. Dvakrát denně prováděla ústní hygienu, chodila sama na toaletu, po toaletě či před jídlem si vždy umyla ruce.

Další činnosti s číselným označením 63 – 64, 69 – 74, 76 – 78 nečinily Kláře taktéž žádné problémy. Snad malou nejistotu jsme mohli vypožorovat při ověřování položky s číselným označením 75. Tato drobná nedokonalost v této sledované oblasti byla však překonána, v listopadové fázi byla dívka schopna samostatně umýt a utřít nádobí.

Tabulka 13. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte C

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
79	Rozpozná hlásky	✓		
80	Tvoří rýmy	✓		
81	Chodí v rytmu slabik	✓		
82	Prohlédne si knížku	✓		
83	Napíše své jméno	✓		
84	Rozpozná symboly	✓		
85	Rozliší množství	✓		
86	Počítá do deseti-dopředu i pozpátku	✓		
87	Složí papír	✓		
88	Najde rozdíly a podobnosti	✓		
89	Rozpozná a tvoří vzory	✓		
90	Hraje si s kostkami	✓		
91	Odměruje a váží	✓		
92	Rozlišuje všechna roční období	✓		
93	Říká „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“	✓		
94	Umí jíst nožem a vidličkou	✓		
95	Umí jíst v restauraci	✓		
96	Hází odpadky do koše	✓		
97	Umí telefonovat	✓		
98	Umí nakupovat	✓		
99	Zůstane stát u semaforu	✓		
100	Zhlédne divadelní představení	✓		

Graf 12. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte C

Hodnotící komentář

Potřebné vědomosti a dovednosti, které Klára prokázala v červnu, byly 100%. V listopadu je dívka zvládala ještě s větší samozřejmostí, lehkostí a zručností.

V červnové fázi výzkumu v oblasti sluchového vnímání jevila Klára známky zralosti. Při určení počáteční hlásky slova a při tvorbě rýmů odpovídala náležitě.

Klářiny předčíselné představy dosahovaly v červnu dobré úrovně, dívka bez váhání určila počet dřevěných stavebních kostek u dvou nabízených hromádek a poté bezchybně porovнала jejich množství. Odřikání řady čísel do deseti a zpět Kláře nečinilo také žádné problémy. V listopadu v průběhu vyučování matematiky jsme vyzorovali dívčinu dobrou orientaci v číselné řadě, Klára prováděla správně i základní matematické operace.

Chování při jídle již v červnu odpovídalo společenským normám. Při jídle dívka vhodně používala příbor. Dívka byla schopna vést telefonní rozhovor se svými příbuznými, zvládla dokonce i obstarat jednoduchý nákup. Házení odpadků do koše či zhlédnutí divadelního představení bylo pro ni samozřejmostí.

5. 4. 4 Případová studie dítěte D

Osobní anamnéza

Josef se narodil v květnu roku 2010 z druhého těhotenství. Porod, spontánně záhlavím, proběhl o pět dní dříve, než byl plánovaný termín. Dítě bylo kojeno pouhých čtrnáct dnů, přechod na umělou výživu však tolerovalo dobře. Počátky veškerých motorických dovedností se objevily vždy s předstihem, než udává norma. Chlapec se v první fázi výzkumu jevil jako velmi pohyblivý, obratný, rád jezdil na kole, s chutí zdolával různé překážkové dráhy. První slůvka začal tvořit v závěru prvního roku života. V červnu mluvil srozumitelně a v souvislých větách. V závislosti na věku měl bohatou slovní zásobu. Uměl vyprávět, básničky a říkadla si však pamatoval až po delším osvojování a ani tak si občas nebyl svojí pamětí jistý. Chlapec docházel na pravidelné lékařské kontroly, byl řádně očkován, alergie se u něho žádná neprojevila. Nebýval často nemocný, ale trpěl stálým zahleněním horních cest dýchacích. Tyto obtíže mu vadily při mluvení a často i během pohybových aktivit. Citové projevy kladné i záporné se u něho dokázaly vystřídat v rychlém sledu za sebou během několika minut. Kladné citové projevy prokazoval spíše k menším dětem a ke svému nejlepšímu kamarádovi. Vůči ostatním dokázal být často agresivní, panovačný, rozkazovačný, neústupný, vzteklý a někdy až vulgární. Návyky u jídla měl zautomatizované. Jídla měl oblíbená i neoblíbená. Po obědě byla na něm již zřejmá únava a z tohoto důvodu při odpoledním odpočinku rychle usínal. K jeho oblíbeným hrám patřily různé pohybové činnosti, rád si hrál na pískovišti či stavěl z kostek.

Rodinná anamnéza

Rodina Josefa se skládá ze čtyř členů. Matka má středoškolské vzdělání, je absolventkou střední pedagogické školy obor předškolní a mimoškolní pedagogika. V průběhu šetření pracovala jako učitelka mateřské školy ve vedlejší vesnici. Otec je také středoškolského vzdělání, posledních pět let pracuje jako řidič autobusu. Josef v období června sdílel pokoj společně se svojí starší sestrou, která již navštěvuje místní základní školu. Sourozenci se často spolu hádali, rvačky nebyly rovněž ojedinělou záležitostí. Hlavní slovo v rodině měla především matka. Nápadnosti v chování u chlapce byly zcela zjevné. Josef byl velmi roztěkané a neposedné dítě. Špatně se soustředil, sebemenší rušivý podnět snadno odpoutal jeho pozornost od činnosti.

Školní anamnéza

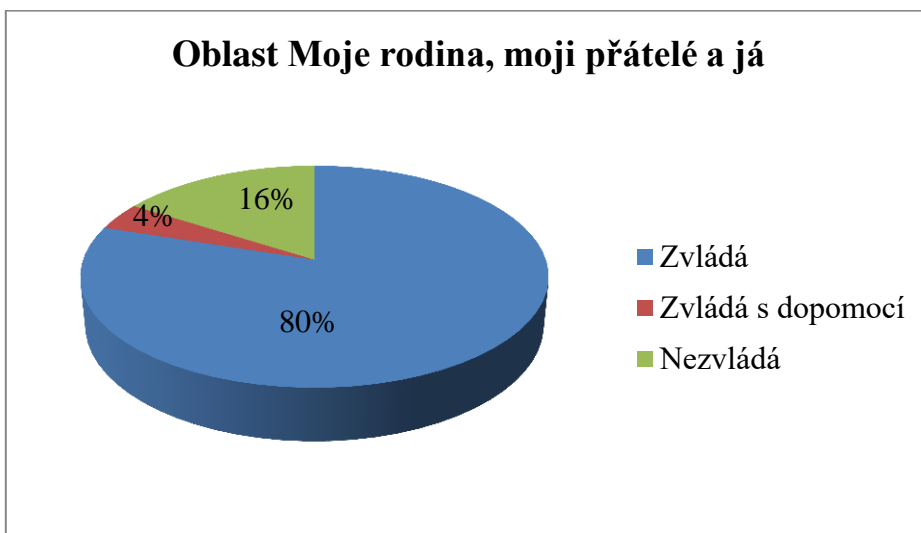
V průběhu adaptačního období na prostřední mateřské školy chlapec nevykazoval žádné projevy strachu či úzkosti. Josef byl velmi komunikativní, ale dokázal být občas drzý, a někdy nebyl dokonce schopen odhadnout hranice slušného chování. Byl rád středem pozornosti v kolektivu dětí. Měl stálého nejlepšího kamaráda, ale rád si hrál i s ostatními dětmi z mateřské školy. Nerad však ustupoval, nedokázal přijímat kompromisy. Ze školy měl jisté obavy. Vnímal ji spíše jako milou změnu.

Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí u dítěte D

Tabulka 14. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte D

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1	Zná své jméno a adresu	✓		
2	Mluví o sobě „já“	✓		
3	Pokládá se za skvělého	✓		
4	Stráví více hodin bez rodičů	✓		
5	Pojmenuje obavy a umí s nimi zacházet		✓	
6	Umí se sám zabavit	✓		
7	Slaví svoje narozeniny	✓		
8	Umí říct „ne“	✓		
9	Projeví zájem	✓		
10	Mazlí se	✓		
11	Dodržuje pravidla	✓		
12	Rozlišuje potřeby a přání	✓		
13	Vyjadřuje svá přání	✓		
14	Umí prohrát ve hře			✓
15	Účastní se rozhovoru	✓		
16	Hovoří o svých pocitech	✓		
17	Přenocuje sám mimo domov			✓
18	Rozloučí se	✓		
19	Dokáže se přiblížit druhým lidem	✓		
20	Rozpozná pocity druhých	✓		
21	Přistoupí na mínění druhých			✓

22	Bere ohled na ostatní			✓
23	Dokáže pomoci druhému	✓		
24	Má svého nejlepšího kamaráda	✓		
25	Umí řešit konflikty	✓		

Graf 13. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte D

Hodnotící komentář

Josef dosáhl v oblasti Moje rodina, moji přátelé a já 80% úspěšnosti. Při dotazu na jméno a adresu Josef pohotově odpovídal. Vypozorovali jsme, že se u chlapce projevovalo vyšší sebevědomí, tato skutečnost nám potvrdila položku s číselným označením 3. Z pozorování bylo rovněž patrné, že je chlapec schopen strávit více hodin bez rodičů a při spontánních herních aktivitách v mateřské škole se umí i sám zabavit. Poté nám také pestře vyličil průběh narozeninové oslavy včetně uvedení veškerých dárků, které dostal v minulých letech. V kresebném projevu znázorňující jeho přání nakreslil auto a pejska. Při bližším zdůvodňování uvedl, že auto chtěl ze sběratelských potřeb a pejska, protože ještě žádného domácího mazlíčka nemá. Při otázce, zda má chlapec nejlepšího kamaráda, uvedl kamaráda Hynka. Chlapci se často navštěvovali ve volných chvílích.

Pojmenovat obavy a zacházet s nimi Josefovi v červnu činilo drobné potíže, během listopadového šetření jsme u chlapce nezaznamenali žádné výrazné zlepšení.

V červnu zcela nezvládal prohru ve hře, mohli jsme u chlapce spatřit pocity agrese, vzteku a zuřivosti. O půl roku později byl Josef již emočně stabilnější, prohra v něm vyvolávala pouze nezájem o další činnost. Vlivem vhodně zvolené motivace ze strany učitele Josefův nezájem postupem času vymizel.

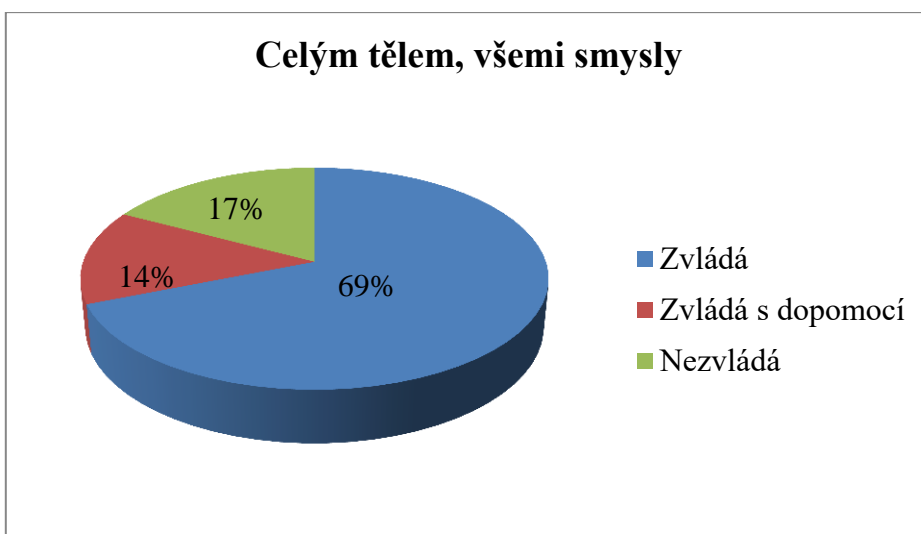
Přenocovat sám mimo domov bylo v červnu pro Josefa ještě nereálné. Při podzimní návštěvě nám bylo sděleno, že chlapec již několikrát přenocoval sám mimo domov, ale noc strávil pouze u rodičů své matky.

Během ranního komunitního kruhu v mateřské škole se Josef se zájmem zapojoval do konverzace, ale nerespektoval vyjadřování a názory ostatních dětí. V listopadu stále nerespektoval názory druhých, snažil se za každou cenu prosadit svoji myšlenku, přestože třídní učitel vedl všechny žáky ke vzájemné toleranci a respektu.

Tabulka 15. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte D

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
26	Pojmenuje části těla a ukáže na ně	✓		
27	Balancuje	✓		
28	Chodí pozpátku	✓		
29	Stojí na jedné noze a skáče po ní	✓		
30	Skáče jako natahovací panák	✓		
31	Jezdí na koloběžce a na kole	✓		
32	Skáče přes švihadlo			✓
33	Plazí se rourou	✓		
34	Plave		✓	
35	Namaluje obrázek osoby			✓
36	Hází a chytá míč	✓		
37	Staví ze stavebnice	✓		
38	Vymodeluje figurku			✓
39	Drží tužku špetkovým úchopem	✓		
40	Obkreslí vzor	✓		
41	Vystřihuje		✓	
42	Staví hrad z písku		✓	
43	Vyrobí figurku z oblázků			✓
44	Sfoukne svíčku	✓		

45	Rozlišuje zvuky	✓		
46	Rozpozná předmět podle jeho části	✓		
47	Něco přesně pozoruje		✓	
48	Rozlišuje chutě			✓
49	Popisuje oblíbené jídlo	✓		
50	Rozpozná pachy	✓		
51	Rozlišuje teplotu	✓		
52	Pohladí králíka	✓		
53	Tleská do rytmu	✓		
54	Umí chodit se zavázanýma očima	✓		

Graf 14. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte D

Hodnotící komentář

Josef, co se týče pohybových aktivit a pohybové koordinace, byl již v červnu na velmi vysoké úrovni a pohyb neustále vyhledával a vyžadoval. V listopadu mu pohyb nadále činil potěšení, a to nejen během hodin tělesné výchovy, ale i v rámci pohybových aktivit zařazovaných do jiných výukových předmětů.

Prostorová představivost byla již v červnu u chlapce na solidní úrovni, Josef bez problému sestavil dle předlohy požadovaný model z dřevěných stavebních kostek. Obkreslení vzoru se Josefovi v červnu zdařilo. V následujícím školním roce byl chlapec v nácvičku psaní písmen velmi úspěšný, neměl žádné obtíže dysgrafického charakteru. Při popisu oblíbeného jídla do detailů

vysvětloval i přípravu samotného pokrmu. Tleskat do rytmu mu již v létě nečinilo žádné problémy. U chlapce byl velký zájem o domácího mazlíčka, tudíž bez jakýchkoli zábran a obav pohladil přineseného králíka.

K plavání Josef v červnu potřeboval plavecké pomůcky pro děti. V listopadu tyto pomůcky i nadále potřeboval, avšak se stále zdokonaloval v samotném plavání. Práce s nůžkami při vystřihování byla u chlapce mírně neobratná, tudíž finální výrobek měl znaky nedokonalosti. Při zopakování činnosti na podzim se chlapcovy dovednosti s nůžkami výrazně zlepšily, z důvodu časté práce s papírem v rámci vzdělávací oblasti Člověk a svět práce.

U položek s číselným označením 42 a 47 jsme u Josefa zpozorovali znaky nekoncentrovanosti a roztěkanosti, chlapec nebyl schopen se ani deset minut soustředit na požadovanou aktivitu. Během výuky v základní škole Josefova pozornost již dosahovala vyšších kvalit. Josef setrval u požadovaných aktivit téměř po celou dobu. Za tímto zlepšením určitě stojí činnost elementaristky, která se snaží v průběhu vyučovacích hodin často střídat aktivity různé povahy.

Švihadlo i jemu v červnu a nadále pak i v listopadu činilo velké obtíže.

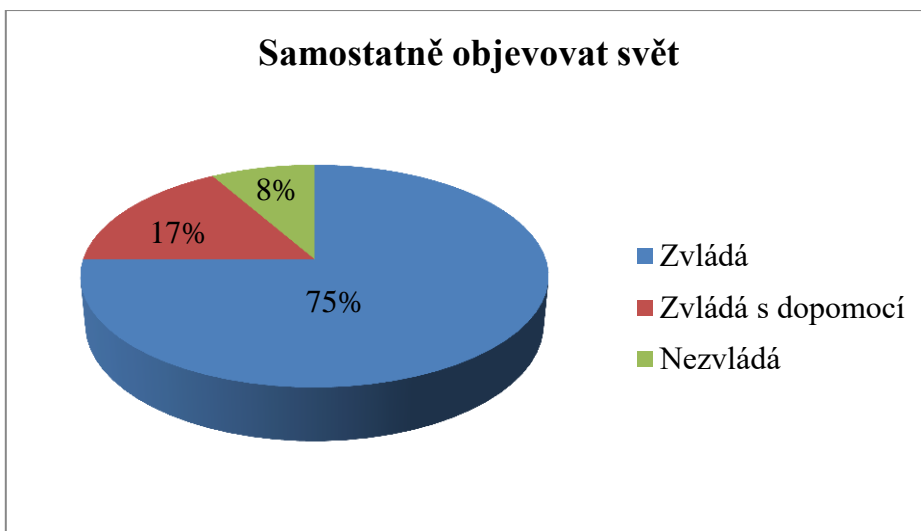
Chlapcův kresebný projev měl v červnu znaky nedokonalosti. Znázornění dolních končetin bylo poněkud nereálné, Josef nám nebyl schopný vysvětlit důvod tohoto ztvárnění. Při modelování figurky z plastelíny Josef zpočátku nechtěl spolupracovat, ale následně vymodeloval pouze hlavu s nereálným umístěním obličejových částí. V listopadu se chlapec pokusil o nakreslení postavy, kresba však nebyla příliš detailní. Stejně tak si počínal i při modelování.

Vyobrazení postavy z oblázků se příliš skutečnosti nepodobalo. Části těla byly nevhodně poskládány a zvolení velikosti oblázků se také realitě nepřibližovalo. V listopadu po zopakování činnosti jsme byli svědky značného zlepšení. Za pokrok u chlapce můžeme bezpochyby vděčit probrání tematického celku Člověk a jeho zdraví v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.

Při ověřování položky s číselným označením 48 chlapec v červnu vůbec nechtěl spolupracovat. V listopadu zájem o činnost u chlapce vzrostla, přesto však nedokázal rozlišit jednu ze tří chutí.

Tabulka 16. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte D

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
55	Říká věty správně	✓		
56	Vymyslí si příběh	✓		
57	Popíše obrázek	✓		
58	Vysloví jazykolam		✓	
59	Klade otázky a formuluje odpovědi	✓		
60	Zná pojmy z každodenního života	✓		
61	Přemýšlí o něčem	✓		
62	Popíše průběh dne			✓
63	Oblékne se a svlékne se	✓		
64	Zaváže si boty	✓		
65	Vyčistí si zuby	✓		
66	Umyje si ruce	✓		
67	Vyčistí si nos	✓		
68	Jde sám na toaletu	✓		
69	Jde do postele	✓		
70	Samostatně snídá	✓		
71	Zavírá dveře	✓		
72	Vyzná se ve svém okolí	✓		
73	Převezme odpovědnost za úkol	✓		
74	Odhadne trvání činnosti		✓	
75	Umyje a utře nádobí		✓	
76	Prostře stůl		✓	
77	Uklidí si pokoj			✓
78	Vyhledá si potřebné materiály	✓		

Graf 15. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte D

Hodnotící komentář

Josef ve zkoumané oblasti v červnu zvládl osmnáct položek, čtyři položky zvládl s dopomocí a dvě nezvládl.

Při popisu obrázku chlapec vhodně skládal slova do vět a věty k sobě. Základní návyky osobní hygieny Josef měl již osvojené a zcela je zvládal. Taktéž mu nečinilo žádný problém oblékání se, svlékání se či obouvání bot.

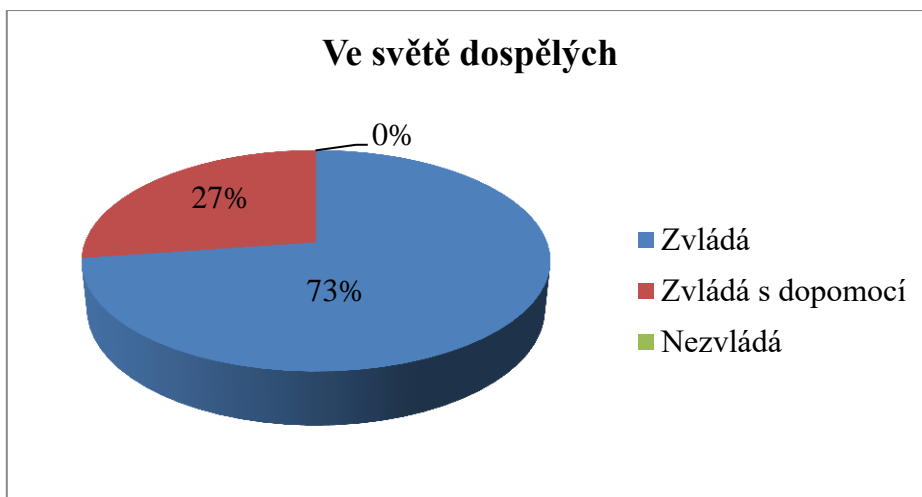
U Josefa jsme nezaznamenali žádné výslovnostní vady, avšak po nástupu do základní školy chlapec pravidelně trávil čas s logopedickou asistentkou. Do logopedické péče byla zařazována různá dechová cvičení, hry se slovy i jazykolamy. Vše zvládal po důkladném procvičení.

V červnu jsme zjistili, že Josef zvládal umývání a utírání nádobí, prostírání stolu pouze s dopomocí, uklidit si pokoj nezvládal ani s dopomocí. V listopadu při rozdělování úkolů, zda umýt či utřít nádobí, volil vždy utírání. To zvládl. Při mytí mu vždy pomáhala sestra Růženka. Společně se sestrou, ne však sám, prostřel stůl a uklidil pokoj.

Chlapec se neuměl orientovat v časové posloupnosti, to se prokázalo při popisu průběhu dne. Po půl roce se Josefova orientace v časové posloupnosti velice zlepšila. Vhodnou činností na lepší vnímání času se pro Josefa stalo vyprávění již prožitých událostí a řazení obrázků podle časové posloupnosti.

Tabulka 17. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte D

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
79	Rozpozná hlásky	✓		
80	Tvoří rýmy	✓		
81	Chodí v rytmu slabik	✓		
82	Prohlédne si knížku	✓		
83	Napíše své jméno	✓		
84	Rozpozná symboly	✓		
85	Rozliší množství	✓		
86	Počítá do deseti-dopředu i pozpátku		✓	
87	Složí papír		✓	
88	Najde rozdíly a podobnosti	✓		
89	Rozpozná a tvoří vzory	✓		
90	Hraje si s kostkami	✓		
91	Odměruje a váží		✓	
92	Rozlišuje všechna roční období		✓	
93	Říká „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“	✓		
94	Umí jíst nožem a vidličkou	✓		
95	Umí jíst v restauraci	✓		
96	Hází odpadky do koše	✓		
97	Umí telefonovat	✓		
98	Umí nakupovat		✓	
99	Zůstane stát u semaforu		✓	
100	Zhlédne divadelní představení	✓		

Graf 16. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte D

Hodnotící komentář

Chlapec ve sledované oblasti zvládl šestnáct položek z dvaceti dvou zkoumaných položek, šest položek zvládl s dopomocí. Rozpoznání počáteční hlásky, tvorba rýmů i chůze v rytmu slabik se v červnu Josefovi dařila bez problémů. O napsání jména jsme se mohli přesvědčit při podepisování pracovních listů. Slova „prosím“, „děkuji“ i „dobrý den“ užíval hojně v komunikaci s ostatními. V obou skupinách slov uvedl nepatřičný pojem, následně byl schopen i svoji volbu zdůvodnit (položka číslo 88). Při navlékání korálků, při manipulaci s nožem i vidličkou nebo při házení odpadků do koše si rovněž vedl úspěšně.

Přestože Josefovi nedělalo žádné obtíže rozlišit množství dřevěných kostek, v počítání do deseti dopředu i pozpátku chlapec v červnu drobně chyboval. Při listopadovém přezkoumání Josef uvedl bezchybně řadu čísel vzestupně i sestupně.

Vlaštovku z papíru složil v červnu s dopomocí se značnými nedokonalostmi, jak se o tom můžeme přesvědčit v přílohách. V listopadu se však v této oblasti zlepšil, rovněž i v ostatních sledovaných oblastech se chlapec zdokonalil, přispěl k tomu značný zájem, častá domácí příprava a setrvání v činnosti i v případě potíží a nezdarů.

5. 4. 5 Případová studie dítěte E

Anamnéza osobní

Dívka se narodila 14. 8. 2010. U matky byl v průběhu těhotenství zjištěn gestační diabetes mellitus. Matka byla pod lékařským dohledem na dietě s pravidelnou kontrolou glykemie. Porod se uskutečnil v třicátém osmém týdnu gravidity císařským řezem z důvodu polohy plodu koncem pánevním. 3850 g, 52 cm byly porodní míry novorozence. Poporodní adaptace byla dobrá. Kojení se uskutečňovalo až do roku a půl života dítěte. Opožděný vývoj můžeme sledovat zejména v oblasti hrubé motoriky a řeči. Dítě začalo chodit v roce a půl. První slova „máma“ a „táta“ mohli rodiče uslyšet až ve druhém roce života. V červnu byla dívka spíše neobratná, pohyby se jevily jako nekoordinované, chodila špičkami k sobě. Pohybové aktivity moc v oblibě neměla, žádné neprosazovala, spíše se jich účastnila s donucením. Mluvila potichu. Neměla ráda, když byla středem pozornosti. Uměla recitovat různé básničky a říkanky. Ráda také zpívala. Žádnou vadu řeči neměla diagnostikovanou. Dítě bylo řádně očkováno dle očkovacího kalendáře. Nepřítomnost v mateřské škole z důvodu nemoci nebyla častá. V jídlu nebyla vybíravá. Po obědě v mateřské škole někdy spala a někdy se u ní vyskytla i nepotřeba odpočinku. Byla velmi neprůbojná, zakřiknutá, nervózní, bezradná osobnost, ve vyhrocených situacích až na rozplakání. Mezi její nejoblíbenější aktivity patřilo kreslení a hraní si s panenkami.

Anamnéza rodinná

Alžběta v současnosti žije společně s rodiči, starší sestrou Anežkou a mladší bratrem na venkově v rodinném domě. Rodina vlastní rovněž dva psy a rozsáhlou zahradu. Rodina je silně věřící, jejich volný čas často naplňuje pobyt v přírodě. Matka dívky je nyní třicet dva let stará a počátkem roku 2016 se po rodičovské dovolené navrátila zpět do zaměstnání. V červnu pracovala jako učitelka základní umělecké školy se zaměřením na výtvarnou výchovu. Otec je vysokoškolského vzdělání a do současnosti pracuje jako voják z povolání. Matka Alžběty uvedla, že často využívají hmotných odměn jako jistý druh motivace.

Anamnéza školní

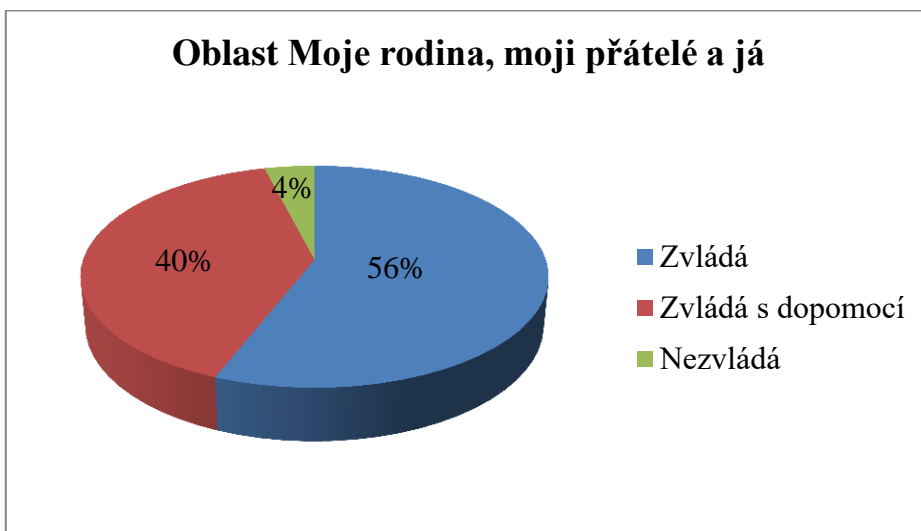
Alžběta adaptaci na prostřední mateřské školy zvládla s menšími projevy nedůvěry a bojácnosti. Postupem času však učitelům v mateřské škole začala důvěřovat, bez problému komunikovala se všemi zaměstnanci mateřské školy. Vycházela se všemi dětmi, nejraději si však hrála sama. Když si s někým hrála, měla ráda nadřazenou, vůdčí roli. V červnu neměla stálého kamaráda. Ze školy měla rozporuplné pocity, možná se u ní vyskytovala skrytá obava ze školního prostředí.

Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí u dítěte E

Tabulka 18. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte E

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1	Zná své jméno a adresu	✓		
2	Mluví o sobě „já“	✓		
3	Pokládá se za skvělého		✓	
4	Stráví více hodin bez rodičů		✓	
5	Pojmenuje obavy a umí s nimi zacházet	✓		
6	Umí se sám zabavit	✓		
7	Slaví svoje narozeniny	✓		
8	Umí říct „ne“		✓	
9	Projeví zájem	✓		
10	Mazlí se	✓		
11	Dodržuje pravidla	✓		
12	Rozlišuje potřeby a přání	✓		
13	Vyjadřuje svá přání	✓		
14	Umí prohrát ve hře		✓	
15	Účastní se rozhovoru	✓		
16	Hovoří o svých pocitech	✓		
17	Přenocuje sám mimo domov		✓	
18	Rozloučí se	✓		
19	Dokáže se přiblížit druhým lidem		✓	
20	Rozpozná pocity druhých	✓		
21	Přistoupí na mínění druhých		✓	
22	Bere ohled na ostatní		✓	

23	Dokáže pomoci druhému		✓	
24	Má svého nejlepšího kamaráda			✓
25	Umí řešit konflikty		✓	

Graf 17. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte E

Hodnotící komentář

V první oblasti obstála Alžběta v 56 %, což odpovídá čtrnácti položkám z dvaceti pěti možných. Při rozhovoru s námi uvedla jméno a příjmení, stejně tak i adresu trvalého bydliště. V komunikaci užívala ich-formu. Při dotazu, zda z něčeho nebo z někoho má obavy, uvedla bouřku. Dívka, však s patrnou nedůvěrou, popsala průběh její oslavy narozenin. Z pozorování bylo patrné, že Alžběta byla v průběhu červnového šetření schopna projevit zájem pro danou činnost, její chuť spolupracovat byla patrná i v průběhu školního vyučování. Dívka při řízených aktivitách dodržovala pravidla, účastnila se rozhovoru a byla schopna rozpoznat pocity druhých.

Dívka v červnu působila mírně nesebevědomě, v listopadovém šetření jsme nárůst sebedůvěry však nezaznamenali.

Ne vždy se všechno povede a bude mnoho dětí, které budou vždy o krůček vpřed. Alžběta nebyla ani v listopadu ještě zcela zralá na to, že nemusí být ve všem nejlepší, často by však chtěla. Stále hůře nesla prohru. S ostatními se ještě úplně neuměla domluvit na věcech, byla stále uzavřena do sebe. Svého nejlepšího kamaráda si ještě nenašla. Do konfliktů se nepouštěla,

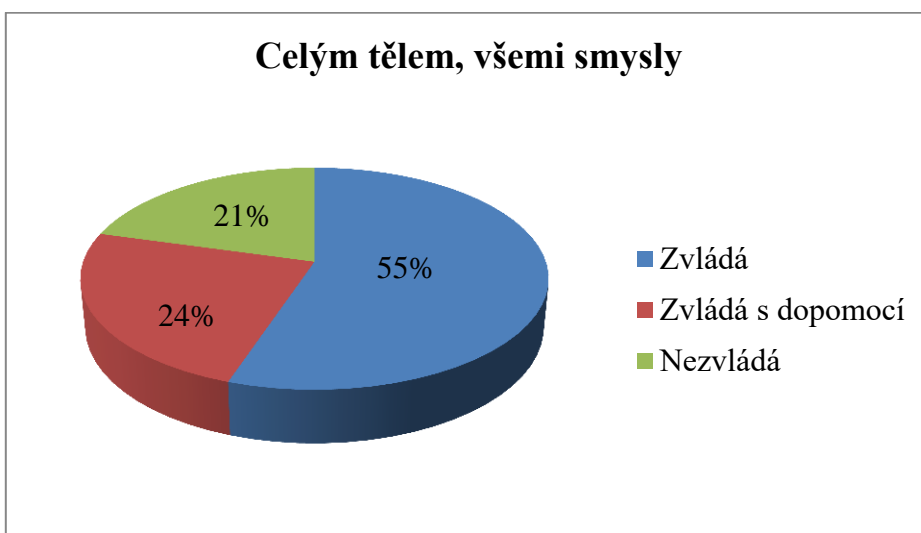
neuměla se zcela prosadit, raději vždy ustoupila do ústraní a zažívala proto občas pocity zklamání. Třídní učitel dívky si byl plně vědom, v čem dívka zaostává, tudíž usilovně zařazoval do výchovně-vzdělávacího procesu hry směřované k podpoře zdravého sebepečení, komunikačních schopností a dobré spolupráce s ostatními dětmi.

Posun u Bětky jsme sledovali v ochotně pomoci nejen dospělým, ale i svým vrstevníkům. Dále v tom, že dokázala strávit většinu dne bez rodičů. Přenocovat sama mimo domov zvládala dívka stále ale s dopomocí.

Tabulka 19. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte E

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
26	Pojmenuje části těla a ukáže na ně	✓		
27	Balancuje			✓
28	Chodí pozpátku		✓	
29	Stojí na jedné noze a skáče po ní			✓
30	Skáče jako natahovací panák		✓	
31	Jezdí na koloběžce a na kole		✓	
32	Skáče přes švihadlo			✓
33	Plazí se rourou		✓	
34	Plave		✓	
35	Namaluje obrázek osoby	✓		
36	Hází a chytá míč		✓	
37	Staví ze stavebnice	✓		
38	Vymodeluje figurku	✓		
39	Drží tužku špetkovým úchopem			✓
40	Obkreslí vzor	✓		
41	Vystřihuje	✓		
42	Staví hrad z písku	✓		
43	Vyrobí figurku z oblázků			✓
44	Sfoukne svíčku	✓		
45	Rozlišuje zvuky	✓		
46	Rozpozná předmět podle jeho části	✓		
47	Něco přesně pozoruje	✓		
48	Rozlišuje chutě	✓		
49	Popisuje oblíbené jídlo	✓		

50	Rozpozná pachy	✓		
51	Rozlišuje teplotu	✓		
52	Pohládí králíka	✓		
53	Tleská do rytmu			✓
54	Umí chodit se zavázanýma očima		✓	

Graf 18. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte E

Hodnotící komentář

Dívka rozeznávala a následně pojmenovala všechny části těla během námi řízené aktivity s názvem „Vilí hra“. Dokázala nakreslit postavu matky včetně vlasů, očí, pusy, krku, bot a šatů. Správný počet prstů na horních končetinách však nenakreslila. Byla schopna vymodelovat figurku z plastelíny. Dívka v červnu držela psací náčiní hrstičkovým úchopem, pro správné držení tužky byly dívce v předškolním věku na doporučení učitele mateřské školy pořízeny trojhranné psací potřeby. Díky této skutečnosti preferovala dívka v listopadovém šetření špetkový úchop, dívčin písarský výkon nevyžadoval neúměrně mnoho energie a času, její písemný projev byl v první třídě velmi úhledný. Při poznávání zvuků sluchových dóz dívka ani jednou nezachybovala, podobných výsledků dosáhla při rozlišování chutí a pachů.

Při pohledu na tabulku, která mapuje dívčinu úspěšnost či neúspěšnost ve zkoumané oblasti, můžeme vypořizovat značné nedostatky v oblasti hrubé motoriky. V červnu, na rozdíl od ostatních dětí, dívka vůbec nebyla schopna přejít přes lavičku, neudržela rovnováhu. Odmítala

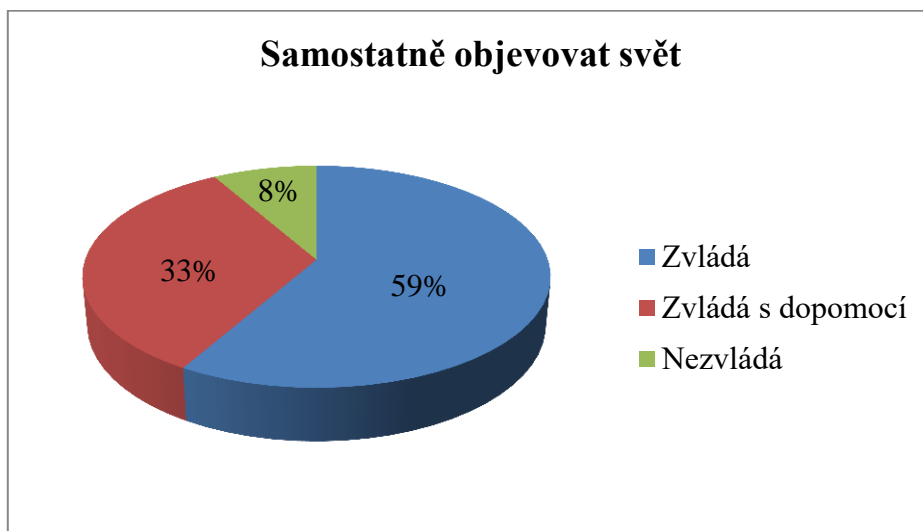
jakoukoliv naši pomoc. Podobné jednání se u dívky vyskytlo při skákání po jedné noze nebo při přeskočení přes švihadlo. Při chůzi pozpátku jsme zaznamenali nejistotu a strach a při ověřování položek 30, 31, 33, 34, 36 a 54 si dívka počínala nekoordinovaně. Patrná neobratnost byla příčinou dívčiny nespokojenosti a přerušování činností. Při listopadovém šetření se z motorických dovedností a schopností Alžbětě podařila zcela zvládnout chůze pozpátku, jízda na koloběžce a prolézání. Na ostatních, podpořených vhodnou motivací či povzbuzením, rovněž dívka zapracovala. Zcela samostatně je však ještě nezvládala.

Další problémy dívka zažívala při ověřování položek s číselnými označeními 43 a 53. Při výrobě figurky z obléžků dívka vůbec nepochopila zadání a sama si vytvořila z obléžků dům. V listopadu byla Alžběta schopna postavičku z obléžků vytvořit, to však s naší pomocí. Vytleskání rytmu se v červnu dívce vůbec nezdařilo, vlivem zařazování rytmických cvičení od začátku školního roku si dívka v listopadu činila se značným pokrokem.

Tabulka 20. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte E

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s pomocí	Nezvládá
55	Říká věty správně	✓		
56	Vymyslí si příběh		✓	
57	Popíše obrázek		✓	
58	Vysloví jazykolam		✓	
59	Klade otázky a formuluje odpovědi	✓		
60	Zná pojmy z každodenního života	✓		
61	Přemýšlí o něčem	✓		
62	Popíše průběh dne		✓	
63	Oblékne se a svlékne se	✓		
64	Zaváže si boty	✓		
65	Vyčistí si zuby	✓		
66	Umyje si ruce	✓		
67	Vyčistí si nos	✓		
68	Jde sám na toaletu	✓		
69	Jde do postele	✓		
70	Samostatně snídá	✓		
71	Zavírá dveře	✓		
72	Vyzná se ve svém okolí	✓		
73	Převezme odpovědnost za úkol			✓
74	Odhadne trvání činnosti			✓

75	Umyje a utře nádobí		✓	
76	Prostře stůl		✓	
77	Uklidí si pokoj		✓	
78	Vyhledá si potřebné materiály		✓	

Graf 19. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte E

Hodnotící komentář

Dívce byla naměřena 59% úspěšnost, ve 33 % dívka zvládala aktivity s dopomocí, v 8 % nezvládala činnosti vůbec.

Ve foneticko-fonologické rovině ani v morfológicko-syntaktické rovině řeči jsme u dívky nezaznamenali v červnu žádné nedostatky. Při hře, která nám poskytla posouzení položky s číselným označením 61, dívka jevila nadšení a toužila za každou cenu vyhrát. A to se jí také nakonec podařilo. Při přípravě na vycházku se dívka bez pomoci dokázala obléct, posléze i svléct, rovněž si správně zavázala boty, před konzumací svačiny a oběda si umyla za pomoci mýdla ruce a před odpoledním odpočinkem v mateřské škole vhodně použila zubní pastu a kartáček pro ústní hygienu. Používání toalety či zavírání dveří můžeme v červnu považovat taktéž za zcela zvládnuté.

Při ověřování položek s číselným označením 56, 57, 58 a 62 byla Alžběta schopna pouze s dopomocí se vyjadřovat v souvislých větách, sama uváděla pouze jednotlivá slova či slovní spojení. Tuto skutečnost však můžeme také přisuzovat i dívčině ostýchavosti komunikovat v této

souvislosti s námi. Za zcela zvládnuté jsme u dívky mohli v listopadu považovat položky 56 – 58, 62 a 78. Každodenní vhodnou činností zařazovanou do hodin českého jazyka (doplňování vět či příběhů, popis obrázku, popis průběhu dne na základě obrazové podpory, vyprávění příběhů a pohádek podle časové posloupnosti, různé jazykolamy, slovní hříčky) a její velký zájem o vzdělávání k tomu ještě přispěl.

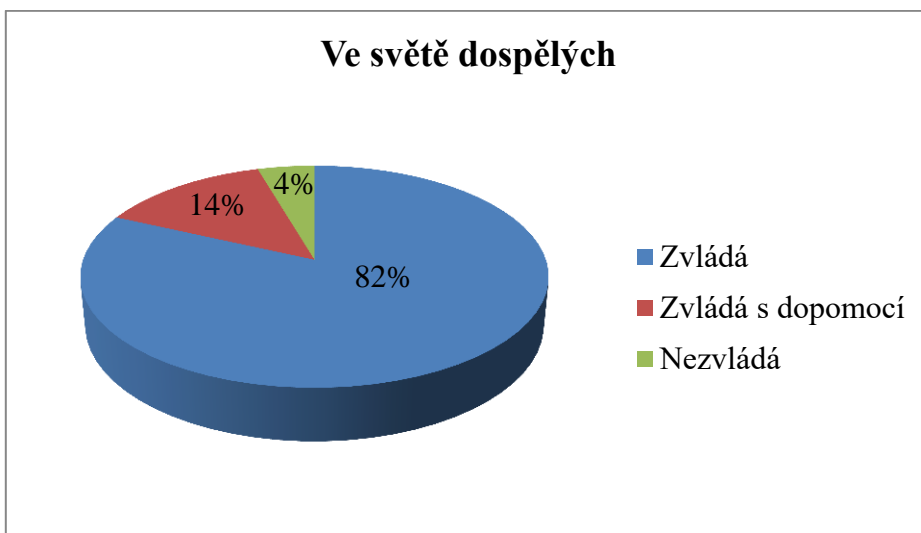
Po rozmluvě s matkou potřebovala Alžběta jak v červnu, tak i v listopadu značnou dopomoc u položek 75 – 77, přestože se rodina snažila dívku začleňovat do každodenních činností v domácnosti.

Převzít odpovědnost za úkol nebo odhadnout trvání činnosti bylo pro dívku ještě v červnu nereálné, jak bylo patrné z námi provedeného pozorování. Během půlroku dívka učinila značný pokrok, byla schopna sama si například udělat domácí úkoly. Odhad trvání dané činnosti se dívce však stále nedařilo zvládnout, přestože se třídní učitel snaží pro lepší představu trvání časových úseků zařazovat různorodé aktivity do vyučování (například přiřazování konkrétních činností pro jednotlivé úseky dne).

Tabulka 21. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte D

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
79	Rozpozná hlásky	✓		
80	Tvoří rýmy	✓		
81	Chodí v rytmu slabik			✓
82	Prohlédne si knížku	✓		
83	Napíše své jméno	✓		
84	Rozpozná symboly	✓		
85	Rozliší množství	✓		
86	Počítá do deseti-dopředu i pozpátku	✓		
87	Složí papír	✓		
88	Najde rozdíly a podobnosti	✓		
89	Rozpozná a tvoří vzory	✓		
90	Hraje si s kostkami	✓		
91	Odměruje a váží		✓	
92	Rozlišuje všechna roční období	✓		
93	Říká „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“	✓		
94	Umí jíst nožem a vidličkou	✓		
95	Umí jíst v restauraci	✓		

96	Hází odpadky do koše	✓		
97	Umí telefonovat	✓		
98	Umí nakupovat		✓	
99	Zůstane stát u semaforu		✓	
100	Zhlédne divadelní představení	✓		

Graf 20. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte E

Hodnotící komentář

Při sečtení položek, které dívka zvládla v průběhu první poloviny června bez jakékoli pomoci, jsme získali celkovou sumu dosahující hodnoty osmnácti. Ve třech položkách dívka potřebovala pomoc, jednu položku, konkrétně chůzi v rytmu slabik, vůbec nezvládala.

Úroveň fonematického uvědomování výraznou měrou ovlivňuje rozvoj čtenářských dovedností. V rámci sluchové analýzy byla dívka schopna v červnu rozpoznat počáteční hlásku slova, podobně se jí dařilo při tvorbě rýmů. Tento průkazný jev u dívky lze přisoudit častému zařazování aktivit pro rozvoj sluchového vnímání do předškolního vzdělávání (například hledání a vymyšlení rýmů či odlišování slov lišící se počáteční hláskou). V důsledku neoslabení sluchové percepce v této oblasti dívka během školního vyučování nepřekonávala žádné překážky v rámci prvopočátečního čtení.

Na základě předčíselných představ se vytvářejí číselné představy, Alžběta dokázala v červnovém šetření bez obtíží určit množství dřevěných kostek i následné porovnání množství jí

ničilo problém. Dívka rozlišila všechna roční období. Chování při jídle a způsob zacházení s příborem odpovídalo normě.

Dívka společně s ostatními dětmi z mateřské školy pravidelně navštěvovala divadelní představení, její počínání během představení bylo v souladu se společenskými normami. Alžběta byla vždy schopna udržet pozornost po celou dobu představení.

V průběhu června nebyla dívka vůbec schopna chůze v rytmu slabik. Výrazného zlepšení v listopadu došlo u dívky v rozpoznání rytmu, jeho vytleskání či chůzi v rytmu slabik. Tato dovednost byla podpořena častým zařazováním básní a písni spojených s pohybem.

Témata Cesta do školy či U nás doma v hodinách Prvouky na základní škole a s tím spojené činnosti přispěly k zvládnutí všech dalších sledovaných položek.

5.5 Závěr výzkumného šetření

Během celého výzkumného šetření jsme byli svědky skutečnosti, že každé dítě je individuální a tudíž při námi zvolené diagnostice vytvořené na podkladě výše zmíněné koncepce jedinci vykazovali různou kvalitu, co se jejich vědomostí a dovedností týče. Jen zřídka jsme se setkali ze strany zkoumaných s neochotou s námi spolupracovat, ve většině případů se respondenti projevovali se zájmem.

Na počátku výzkumu vyvstalo hned několik výzkumných otázek, na které se nyní budeme snažit na základě výsledků z celého bádání najít patřičné odpovědi.

U prvních dvou položených otázek přikládáme výsledkové grafy úspěšnosti či neúspěšnosti. Data ve výsledkovém grafu úspěšnosti či neúspěšnosti jsou vypůjčena z výše uvedených grafů jednotlivých respondentů. V případě první výzkumné otázky jsou použita data, která prokazují červnové zvládnutí jednotlivých položek. Naopak v případě druhé výzkumné otázky jsou použita data, která prokazují nezvládnutí jednotlivých položek během červnového šetření.

1. U kterých námi zkoumaných oblastí jsme zaznamenali v období června největší úspěšnost?

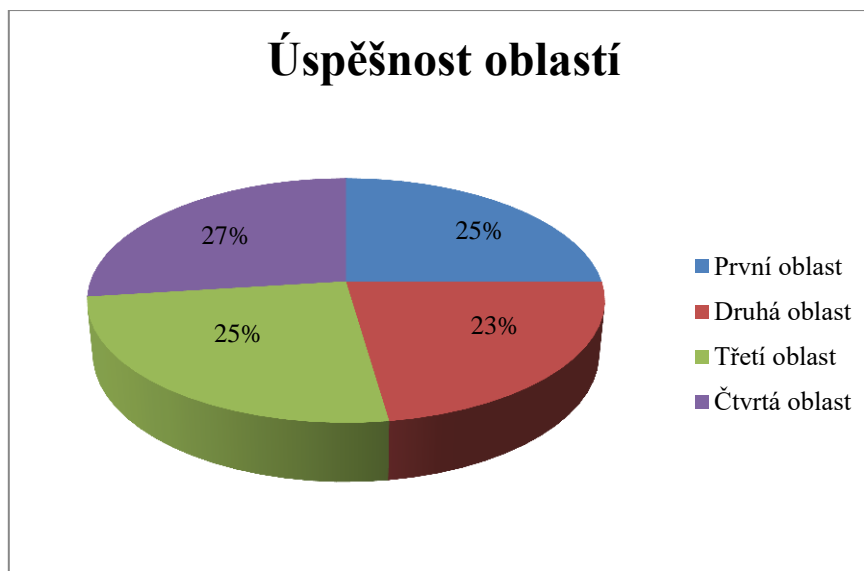
Můžeme říci, že výsledky ze zkoumaných oblastí byly vyrovnané, přesto však jsme zaznamenali vyšší úspěšnost ve čtvrté oblasti s názvem Ve světě dospělých. Dva z pěti respondentů měli v této oblasti 100% úspěšnost, další dva zvládli oblast s 73% a 82% úspěšností, u jednoho respondenta jsme zaznamenali pouze 41% úspěšnost.

Většina zkoumaných byla schopna správně rozpoznat hlásky, vytvořit rýmy a chodit v rytmu slabik, což prokazuje dobrou úroveň sluchové percepce. Všichni zkoumaní byli schopni prohlédnout si knížku, stejně tak se uměli podepsat. Dobrá úroveň zrakové percepce byla naměřena u čtyř z pěti zkoumaných. Předčíselné představy nečinily některým sebemenší problémy, konkrétně Tadeášovi a Kláře. Tři předškoláci plně zvládli techniku složení vlaštovky z papíru. Vymezení odlišného slova podle významu ve skupině a navlékání korálků podle vzoru zvládli čtyři zkoumaní. Všichni respondenti ovládali hraní si s kostkami. Rozlišit a pojmenovat všechna roční období zvládly čtyři děti. Užívání slov „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“ v komunikaci s ostatními lidmi nechybělo ani u jednoho z respondentů. Správnou manipulaci s nožem a vidličkou taktéž měli osvojenou všichni zkoumaní. Čtyři děti plně ovládaly schopnost bez problémů umět někomu zatelefonovat. Obstatat jednoduchý nákup a zůstat stát na semaforu zvládli v červnu dva respondenti. Zhlédnout divadelní představení dokázali bez obtíží všichni jedinci.

Nejvyšší úspěšnost v dané oblasti přisuzujeme neustálému kladení velkého důrazu ze strany pedagogů mateřské školy a dospělých osob na zvládnutí těchto položek.

Při rozhovoru nám bylo sděleno, že se pedagogové mateřské školy společně s rodiči dětí velmi snažili zařazovat hry a činnosti zaměřené na zpřesnění a kultivaci smyslového vnímání, zejména aktivity podporující zrakovou a sluchovou percepci. Stejně tak každodenní činností bylo prohlížení a čtení z knížek různého charakteru. Hry zaměřené k seznámení se s matematickými pojmy nebo rukodělné činnosti byly taktéž často na programu dne.

Námi zjištěná úspěšnost ve sledované oblasti rovněž svědčí o snaze učitelů i samotných rodičů u dětí rozvíjet myšlení slovně-logické a pojmové, dále pak dodržování norem společenského soužití a základních kulturně společenských návyků a dovedností.

Graf 21. Vyhodnocení úspěšnosti v období června

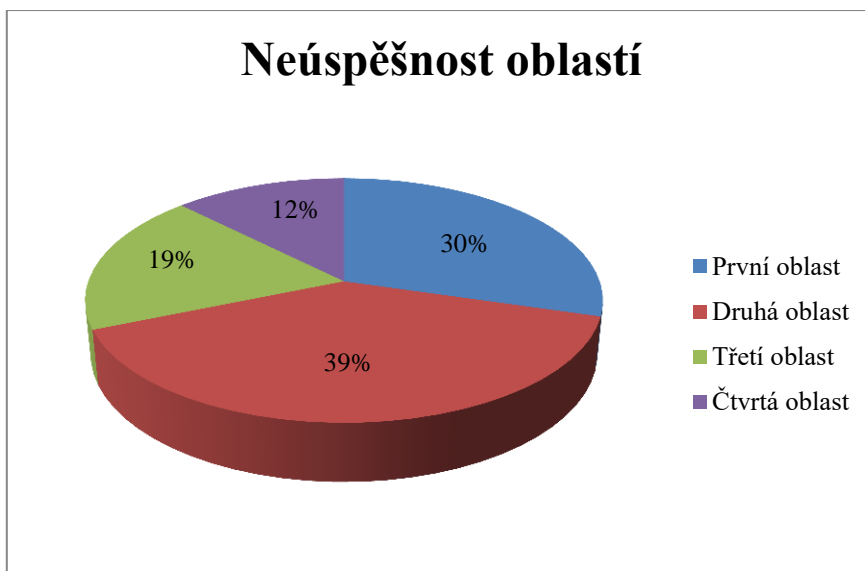
2. U kterých námi zkoumaných oblastí jsme zaznamenali v období června největší neúspěšnost?

Největší neúspěšnost jsme naměřili v druhé oblast s názvem Celým tělem, všemi smysly. Klářina neúspěšnost byla 3%, Tadeášova 10%, Josefova a Anežky 17% a nejvyšší neúspěšnost Alžbětina byla 21%.

Alžbětě činilo v červnu velké problémy udržení rovnováhy i stoj na jedné noze a skákání po ní. Toto dívčino počínání prokazovalo zhoršenou koordinaci a obratnost v oblasti hrubých pohybů. Tento fakt mohl svědčit o nedostatečném rozvoji pohybových dovedností.

Skok přes švihadlo se dokonce nezdařil nikomu ze zkoumaných. Z toho je patrné, že tento úkon je pro děti předškolního věku velmi obtížný, jedinci nejsou ještě schopni zkoordinovat pohyb švihadla s pohybem těla.

Josef během červnového šetření nebyl schopen nakreslit obrázek osoby. Vymodelování figurky z plastelíny dělalo velké potíže dvěma dětem. Špetkový úchop nebyl zafixován u dvou slečen. Josef a Alžběta nezvládli činnost, při které museli vyrobit figurku z předložených oblázků. Určit dvojice shodných zvuků neprovedla jedna z dívek. Oba chlapci nebyli schopni rozpoznat nabízené chutě. Zvládnutí položky s číselným označením 50 se nezdařilo Anežce a Tadeášovi. Tleskání do rytmu činilo problém pouze Alžbětě.

Graf 22. Vyhodnocení neúspěšnosti v období června

3. Byl při listopadovém přezkoumání zaznamenán stále přetrvávající neúspěch v nezvládnutých položkách zjištěných v červnovém výzkumu? Jak měla námi zjištěná neúspěšnost vliv na školní docházku?

V průběhu listopadu jsme u všech dětí v mnoha položkách zaznamenali značný posun vpřed. U některých položek jsme však vyzorovali stále přetrvávající neúspěch.

Během listopadu jsme u Anežky zjistili přetrvávající neschopnost v navazování vztahu s cizími lidmi, což se neblaze na počátku školní docházky promítlo v začlenění se do školního kolektivu a upevnění si postavení v něm. V průběhu listopadu dívka, stejně tak jako i ostatní děti, nebyla schopna přeskočení přes švihadlo. Přeskok přes švihadlo však nijak výrazněji neovlivnil dívčino naplňování očekávaných výstupů příslušného vzdělávacího oboru. Velký nedostatek jsme zjistili v přetrvávajícím nevyhovujícím úchopu psací potřeby s preferencí nízkého křečovitého držení. Důsledkem toho měla dívka neupravený písemný projev, který vyžadoval velké množství úsilí a času. Typický byl také přílišný tlak na psací náčiní s častým přerušováním linií.

U Tadeáše během podzimního šetření jsme zaznamenali především přetrvávající nízké sebevědomí a značnou ostýchavost v komunikaci s ostatními lidmi. Tato skutečnost se během vyučování projevovala ve zdrženlivosti ve smyslu projevení vlastního názoru či postoje, přestože vzdělávací obsah výukových předmětů byl již od začátku školního roku zaměřen na osvojení si kompetencí k řešení problémů a kompetencí komunikativních úměrně k jeho věku.

Taktéž jsme zjistili nadále trvající mezery v chuťovém i pachovém vnímání a přetrvávající obavy při hře „Slepá bába“. Tento projev při hře značil nedůvěru v ostatní členy kolektivu. Dělal mu problém přizpůsobit se novým změnám, které přinášela školní docházka. V listopadu jsme zjistili i potřebu cizí pomoci při mytí i utírání nádobí a při prostírání stolu. Tyto činnosti nijak neměly vliv na úspěšnost ve školní docházce.

Při listopadovém šetření jsme u Kláry zaznamenali zlepšení ve všech položkách, které dívka v červnu zvládala s dopomocí. Výjimku však jsme našli u jediné dovednosti, a to u přeskočení přes švihadlo. Tato činnost činila značné problémy i Kláře.

U Josefa byla v listopadu zaznamenána stále přetrvávající neschopnost v pojmenování obav a následném zacházení s nimi. Podobně i chlapec nebyl schopen brát ohled na ostatní spolužáky, tento aspekt vedl k nepřízni při spolupráci ze strany kolektivu dětí. Další stále trvající nedostatky jsme zaznamenali v kresebném i modelářském projevu. Nadále nebyly znázorněny detailní prvky. Tento faktor se negativně projevoval v kvalitě Josefova vizuálně obrazného vyjádření v rámci vzdělávací oblasti Umění a kultura.

Alžběta během listopadu se stále projevovala jako dívka s nízkou sebedůvěrou a s neschopností unést prohru. Tato skutečnost měla v rámci školní docházky vliv na nedostatečnou průbojnost v kolektivu dětí doprovázenou pocitem méněcennosti. Dále jsme u Alžběty zpozorovali stále přetrvávající deficit v představě trvání časových úseků, což mělo u dívky vliv na dezorientaci v částech dne.

4. Jak spolu korespondují výsledky zjištěné testováním dítěte s údaji vyplývajícími z anamnézy dítěte?

Údaje vyplývající z anamnézy dítěte prokazují značnou spojitost s výsledky zjištěnými testováním.

U nejstarší dívky Anežky jsme mohli vypožorovat jistou spojitost s údaji z anamnézy a námi zjištěnými výsledky. Podle rodičů a pedagogů mateřské školy dívka projevovala silnou citovou náklonnost k rodině. Měla obavy z nového prostředí, nových lidí a také se u ní projevoval zjevný strach ze psů. Tyto skutečnosti se nám prokázaly při ověřování hned u několika položek. Údaje z osobní anamnézy vypovídají o dívčině oblíbenosti různých pohybových her. Zájem jsme zaznamenali při pohybových aktivitách, přestože si dívka ne vždy počínala bezchybně.

Z osobní anamnézy Tadeáše jsme zjistili, že chlapec vyrůstal v úzké spojitosti se svojí starší sestřenicí, se kterou býval v mnoha případech srovnáván. Stejně tak nám bylo řečeno, že byly na chlapce vynakládány příliš vysoké nároky. Tyto skutečnosti se mohly stát pádným důvodem chlapcovy malé sebedůvěry a neprůbojnosti při začleňování se do kolektivu, při řešení problémů nebo při vyjadřování svých názorů a pocitů, jak jsme zjistili z šetření.

Klára se projevovala vyzrále, pouze s drobnými nedostatky, po všech sledovaných stránkách. Z údajů zjištěných pomocí anamnézy je patrné, že mělo na Kláru velký vliv především pedagogické vedení ze strany starší sestry. Stejně tak i vlivem trávení volného času u rodičů otce byla dívka schopna přizpůsobit se novému prostředí a navazování nových vztahů jí nedělalo žádné problémy. Velké pozitivum můžeme spatřit ve způsobu začleňování dívky již v předškolním věku do chodu domácnosti. Její výsledky ve sledovaných položkách založených na pomoci při domácích pracích byly dokonce vyhodnoceny v akceleraci vývoje.

U Josefa jsme z osobní anamnézy zjistili chlapcův předstih počátků motorických dovedností, než udává norma. Tento faktor se pozitivně odrazil při ověřování položek prokazujících stupeň hrubé motoriky. Chlapec se projevoval velmi úspěšně. Údaje z rodinné a školní anamnézy naznačovaly chlapcovu roztěkanost, neschopnost delší soustředěnosti a neústupnost při řešení konfliktů. Tyto projevy prokázaly neúspěšnost hned v několika položkách.

Údaje z osobní anamnézy u Alžběty hovoří o opožděném vývoji dítěte v oblasti hrubé motoriky a řeči. Tento opožděný vývoj v oblasti hrubé motoriky dívku provázel až do období předškolního věku. Při ověřování položek zaměřených na zjištění stavu hrubých pohybů si dívka počínala často nekoordinovaně. Podobně i informace vypovídající o dívčiných vlastnostech neprůbojnosti, ostýchavosti, zakřiknutosti korespondovaly s výsledky šetření.

ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce se zabírala problematikou školní zralosti a připravenosti. Školní zralost zde byla pojímána jako soubor ukazatelů predikující úspěšnost v průběhu školní docházky.

Primárními cíli v teoretické sféře bylo ujasnění si poznatků z oblasti vývojové psychologie vypovídajících o charakteristice předškolního věku, vymezení jednotlivých úzce spolu souvisejících oblastí školní zralosti, dále pak uvedení konkrétních, běžně užívaných, metod diagnostiky školní zralosti a poté i vymezení povinnosti nástupu do základní školy, případně vysvětlení udělení výjimek ve smyslu povinné školní docházky. V neposlední řadě bylo snahou čtenáře seznámit s nestandardní, orientačně pojatou, metodou zjišťující úroveň školní zralosti a připravenosti. Na jednotlivá témata bylo nahlíženo komplexně. Konkrétní pojmy vázající se na zvolenou problematiku byly v textu uvedeny a výstižně vysvětleny.

Výzkumná část si kladla za cíl postihnout úroveň vědomostí a dovedností u dětí předškolního věku ve vztahu k posuzování školní zralosti a připravenosti na základě využití konceptu Dr. Birgit Ebbert. Záměrem bylo také zjistit, zda a jaký mají námi zjištěné nedostatky dopad na počínání si v samotném vyučování na základní škole, případně jak učitel prokazuje intervenční snahy ve smyslu jejich odstranění. Výzkumná data byla zjištěna na základě absolvování mnoha aktivit a činností ověřujících zvolené vědomosti a dovednosti potřebné pro budoucí školní docházku.

Jedinci, kteří vykazovali v období předškolního věku v konkrétních vědomostech a dovednostech značnou úspěšnost, dosahovali v průběhu školní docházky kladných výsledků. K položkám, u kterých byl v červnu minulého roku zaznamenán menší či větší deficit, jsme se v průběhu listopadu navrátili a snažili se o přezkoumání dříve zjištěného neúspěchu. Při druhé fázi výzkumu jsme v mnoha případech zjistili, že se dětem díky kvalitní péči ze strany elementaristky a také vzájemné spolupráci mezi třídním učitelem a samotnými zákonnými zástupci podařilo během uplynulého půlroku na námi zkoumaných položkách výrazně zapracovat, a to v pozitivním slova smyslu.

U pár dětí jsme měli možnost zaznamenat přetrvávající neúspěch v několika zkoumaných položkách i přes veškerou snahu všech aktérů výchovně-vzdělávacího procesu. V mnoha případech neměl zjištěný deficit přímý negativní vliv na samotnou výuku. V několika situacích se však přetrvávající nežádoucí počín neblaze projevoval ve vyučování především během navazování nových vztahů, zapojování se do konverzace s ostatními dětmi, při řešení problémových situací, při kresebném či modelářském projevu, při pohybových aktivitách a v jednom případě i při výuce prvopočátečního psaní. U těchto dětí doporučujeme prostřednictvím dostatečné dávky podnětů a aktivit účelně zapracovat na odstranění zjištěné neúspěšnosti s cílem předejít prohlubujícím se obtížím.

Diplomová práce ověřila zvolenou koncepci v českém školním prostředí a na základě výzkumného šetření zjistila, že může tato metoda orientačně posloužit pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost při diagnostice školní zralosti a připravenosti, neboť její zaměření prokazuje jedincovu zralost po stránce fyzické, rozumové a citové i sociální.

Přínosem předkládané práce se stává možnost užití konkrétních činností pro rozvoj potřebných vědomostí a dovedností. Stejně tak je vhodné předkládané aktivity využít již pro samotnou diagnostiku jednotlivých položek a následně se je jeví jako přínosné úspěšnost či neúspěšnost zaznamenat do formuláře uvedeného v přílohách práce.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

ATKINSON, Rita L. et al. *Psychologie*. Praha: Victoria Publishing, 1995. 863 s. ISBN 80-85605-35-X.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. *Sluchové vnímání*. Brno: Pedagogicko-psychologická poradna. 2008. 40 s.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press, 2011. 80 s. ISBN 80-251-0977-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, 2011. 100 s. ISBN 978-80-251-2569-4.

BENÍŠKOVÁ, Tereza. *První třídou bez pláče*. Praha: Grada, 2007. 168 s. ISBN 978-80-247-1906-1.

BERČÍKOVÁ, Alena a kol. *Učitel - aktér edukačního procesu předškolního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 77 stran. ISBN 978-80-244-4033-0.

Diagnostika školní zralosti. Praha: Raabe, 2012. 132 s. ISBN 978-80-87553-52-7.

DITTRICH, Pavel. *Pedagogicko-psychologická diagnostika*. 2., upr. vyd. Jinočany: H & H, 1993. 121 s. ISBN 80-85467-06-2.

DVOŘÁKOVÁ, Miloslava. *Pedagogicko-psychologická diagnostika II*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1999. 169 s. ISBN 80-7040-282-2.

EBBERT, Birgit. *100 věcí, které by měl znát každý předškolák*. Brno: Computer Press, 2011. 138 s. ISBN 978-80-251-3545-7.

FASNEROVÁ, Martina. *Vybrané kapitoly z elementárního čtení a psaní*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 117 s. ISBN 978-80-244-3143-7.

GREGER, David ed., SIMONOVÁ, Jaroslava ed., STRAKOVÁ, Jana. ed. *Spravedlivý start?: nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2015. 177 stran. ISBN 978-80-7290-861-5.

- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, KROBOTOVÁ, Milena. *Diplomové a závěrečné práce*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 117 s. ISBN 80-244-1237-3.
- JEDLIČKA, Richard. *Dodatečný odklad* [online]. 2002 [cit. 15. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4144>
- JIRÁSEK, Jaroslav. *Psychologická hlediska předškolních prohlídek: (Metod. příručka pro lék. a sestry šk. zdrav. služby)*. Praha, 1968.
- JUCOVIČOVÁ, Drahomíra, ŽÁČKOVÁ, Hana. *Je naše dítě zralé na vstup do školy?*. Praha: Grada, 2014. 141 s. ISBN 978-80-247-4750-7.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Academia, 2007. 132 s. Europa; sv. 5. ISBN 978-80-200-1451-1.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0852-3.
- KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. *Diagnostika - učitel - žák*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7435-498-4.
- KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy: rozvoj obratnosti, smyslové vnímání, řeč, náměty na hry, kresba, školní zralost*. Praha: Grada, 2005. 165 s. ISBN 80-247-1040-4.
- LADA, Josef, ČERNÍK, Michal. *České Vánoce Josefa Lady*. Praha: BMSS-Start, 2012. 69 s. ISBN 978-80-86140-75-9.
- LANGMEIER, Josef, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- LISÁ, Lidka. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha, 1986.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 6. Praha: Portál, 2013. 144 s. ISBN 978-80-262-0519-7.

MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa: na co se často ptáte*. Praha: Scientia, 2004. 178 s. ISBN 80-7183-316-9.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. 220 stran. ISBN 978-80-247-5107-8.

OTEVŘELOVÁ, Hana. *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál, 2016. 142 stran. ISBN 978-80-262-1092-4.

PRŮCHA, Jan a kol. *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 254 stran. ISBN 978-80-7552-323-5.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

Předškolák: Co mám umět, než půjdu do školy!. Praha: Fragment ve společnosti Albatros Media a. s., 2016, roč. 1, číslo 6 – 7. ISSN 2336-3444.

Předškolák: Co mám umět, než půjdu do školy!. Praha: Fragment ve společnosti Albatros Media a. s., 2016, roč. 1, číslo 4 – 5. ISSN 2336-3444.

ŘÍČAN, Pavel, KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Dětská klinická psychologie*. 3., přeprac. a dopl. vyd, v Gradě 2. vyd. Praha: Grada, 1997. 450 s. ISBN 80-7169-512-2.

SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. 1. čes. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. 246 s. ISBN 80-244-0249-1.

SKORUNKOVÁ, Radka. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. 159 s. ISBN 978-80-7435-253-9.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina. *Východiska pro tvorbu vzdělávacího obsahu v přípravné třídě* [online]. 2007 [cit. 15. 1. 2017]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/S/1553/VYCHODISKA-PRO-TVORBU-VZDELAVACIHO-OBSAHU-V-PRIPRAVNE-TRIDE.html/>

SPÁČILOVÁ, Hana. *Pedagogická diagnostika v primární škole*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 119 s. ISBN 978-80-244-2264-0.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. 182 s. ISBN 978-80-262-0698-9.

ŠIMÍČKOVÁ, Helena. *Aspekty prvopočátečního čtení, psaní a rozvoje logického myšlení ve světě bezprostředního okolí dítěte předškolního a raného školního věku*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2008. 75 s. ISBN 978-80-7368-570-6.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka a kol. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 189 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

ŠMELOVÁ, Eva a kol. *Přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 312 s. ISBN 978-80-244-3345-5.

ŠMELOVÁ, Eva a kol. *Univerzitní mateřská škola a její specifika v oblasti předškolního vzdělávání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 167 s. ISBN 978-80-244-3877-1.

ŠULOVÁ, Lenka a kol. *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 248 s. ISBN 978-80-7478-542-9.

ŠULOVÁ, Lenka. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2005. 247 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze; 4. ISBN 80-246-0877-4."

TOMÁŠOVÁ, Alexandra. *Mateřskou školou ke školní připravenosti*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2012. 145 s. ISBN 978-80-7464-231-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.

VAŠUTOVÁ, Maria. *Pedagogické a psychologické problémy dětství a dospívání*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2005. 278 s. ISBN 80-7042-691-8.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2015/2016. Praha: Česká školní inspekce, 2016. 236 s.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017 [cit. 10. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-1-2017-do-31-8-2017>

ZELINKOVÁ, Olga. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: nástroje pro prevenci, nápravu a integraci*. Praha: Portál, 2001. 207 s. ISBN 80-7178-544-X.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1. Výčet a stručný popis námi řízených aktivit

Tabulka 2. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte A

Tabulka 3. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte A

Tabulka 4. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte A

Tabulka 5. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte A

Tabulka 6. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte B

Tabulka 7. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte B

Tabulka 8. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte B

Tabulka 9. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte B

Tabulka 10. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte C

Tabulka 11. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte C

Tabulka 12. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte C

Tabulka 13. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte C

Tabulka 14. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte D

Tabulka 15. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte D

Tabulka 16. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte D

Tabulka 17. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte D

Tabulka 18. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte E

Tabulka 19. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte E

Tabulka 20. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte E

Tabulka 21. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte E

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte A

Graf 2. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte A

Graf 3. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte A

Graf 4. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte A

Graf 5. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte B

Graf 6. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte B

Graf 7. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte B

Graf 8. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte B

Graf 9. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte C

Graf 10. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte C

Graf 11. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte C

Graf 12. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte C

Graf 13. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte D

Graf 14. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte D

Graf 15. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte D

Graf 16. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte D

Graf 17. Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já u dítěte E

Graf 18. Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly u dítěte E

Graf 19. Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět u dítěte E

Graf 20. Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých u dítěte E

Graf 21. Vyhodnocení úspěšnosti v období června

Graf 22. Vyhodnocení neúspěšnosti v období června

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí
- Příloha č. 2 Předloha – činnost č. 37
- Příloha č. 3 Předloha – činnost č. 40
- Příloha č. 4 Předloha – činnost č. 41
- Příloha č. 5 Obrázek Josefa Lady – činnost č. 57
- Příloha č. 6 Pracovní list – činnost č. 60 a činnost č. 79
- Příloha č. 7 Pracovní list – činnost č. 80
- Příloha č. 8 Pracovní list – činnost č. 84
- Příloha č. 9 Ukázka plněných úkolů dítěte A
- Příloha č. 10 Ukázka plněných úkolů dítěte B
- Příloha č. 11 Ukázka plněných úkolů dítěte C
- Příloha č. 12 Ukázka plněných úkolů dítěte D
- Příloha č. 13 Ukázka plněných úkolů dítěte E

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí

Vyhodnocení oblasti Moje rodina, moji přátelé a já

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
1	Zná své jméno a adresu			
2	Mluví o sobě „já“			
3	Pokládá se za skvělého			
4	Stráví více hodin bez rodičů			
5	Pojmenuje obavy a umí s nimi zacházet			
6	Umí se sám zabavit			
7	Slaví svoje narozeniny			
8	Umí říct „ne“			
9	Projeví zájem			
10	Mazlí se			
11	Dodržuje pravidla			
12	Rozlišuje potřeby a přání			
13	Vyjadřuje svá přání			
14	Umí prohrát ve hře			
15	Účastní se rozhovoru			
16	Hovoří o svých pocitech			
17	Přenocuje sám mimo domov			
18	Rozloučí se			
19	Dokáže se přiblížit druhým lidem			
20	Rozpozná pocity druhých			
21	Přistoupí na mínění druhých			
22	Bere ohled na ostatní			
23	Dokáže pomoci druhému			
24	Má svého nejlepšího kamaráda			
25	Umí řešit konflikty			

Vyhodnocení oblasti Celým tělem, všemi smysly

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
26	Pojmenuje části těla a ukáže na ně			
27	Balancuje			
28	Chodí pozpátku			
29	Stojí na jedné noze a skáče po ní			
30	Skáče jako natahovací panák			
31	Jezdí na koloběžce a na kole			
32	Skáče přes švihadlo			
33	Plazí se rourou			
34	Plave			
35	Namaluje obrázek osoby			
36	Hází a chytá míč			
37	Staví ze stavebnice			
38	Vymodeluje figurku			
39	Drží tužku špetkovým úchopem			
40	Obkreslí vzor			
41	Vystřihuje			
42	Staví hrad z písku			
43	Vyrobí figurku z oblázků			
44	Sfoukne svíčku			
45	Rozlišuje zvuky			
46	Rozpozná předmět podle jeho části			
47	Něco přesně pozoruje			
48	Rozlišuje chutě			
49	Popisuje oblíbené jídlo			
50	Rozpozná pachy			
51	Rozlišuje teplotu			
52	Pohladí králíka			
53	Tleská do rytmu			
54	Umí chodit se zavázanýma očima			

Vyhodnocení oblasti Samostatně objevovat svět

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
55	Říká věty správně			

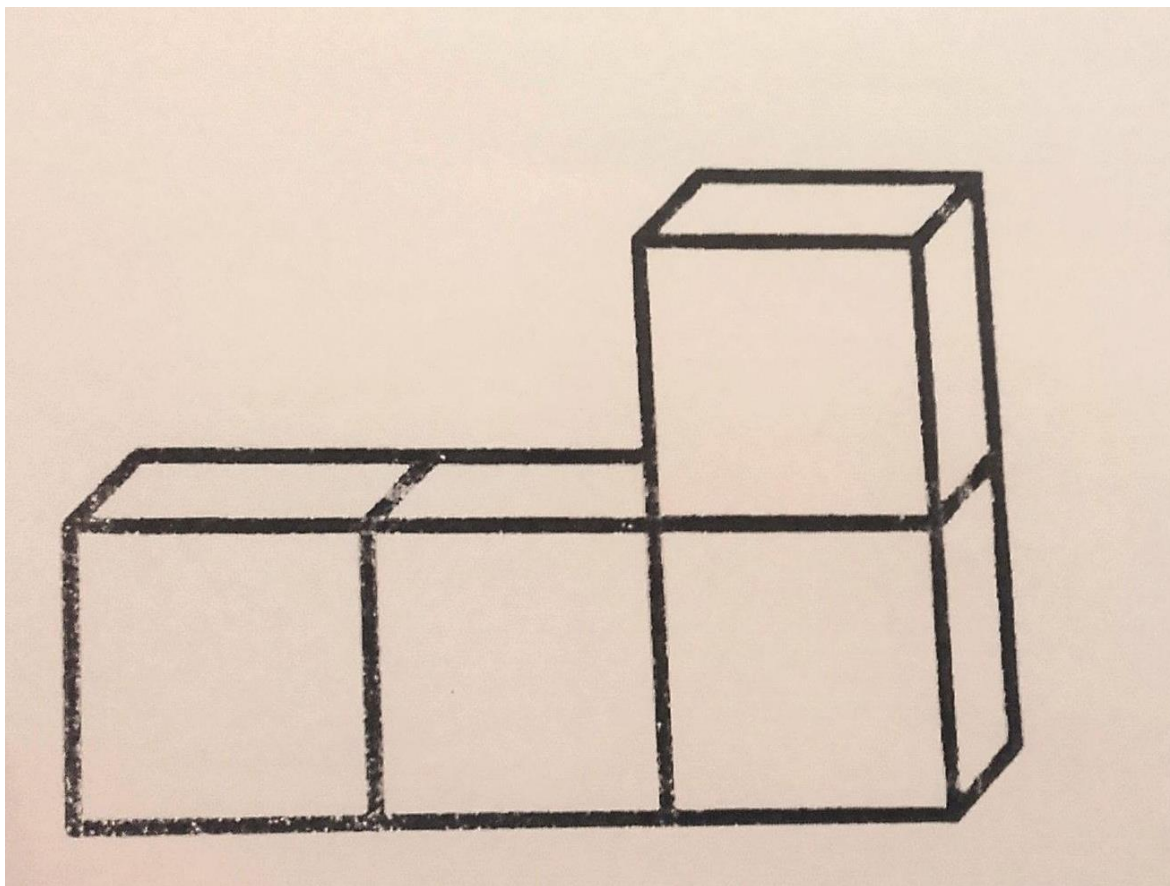
56	Vymyslí si příběh			
57	Popíše obrázek			
58	Vysloví jazykolam			
59	Klade otázky a formuluje odpovědi			
60	Zná pojmy z každodenního života			
61	Přemýšlí o něčem			
62	Popíše průběh dne			
63	Oblékne se a svlékne se			
64	Zaváže si boty			
65	Vyčistí si zuby			
66	Umyje si ruce			
67	Vyčistí si nos			
68	Jde sám na toaletu			
69	Jde do postele			
70	Samostatně snídá			
71	Zavírá dveře			
72	Vyzná se ve svém okolí			
73	Převezme odpovědnost za úkol			
74	Odhadne trvání činnosti			
75	Umyje a utře nádobí			
76	Prostře stůl			
77	Uklidí si pokoj			
78	Vyhledá si potřebné materiály			

Vyhodnocení oblasti Ve světě dospělých

Číslo	Název	Zvládá	Zvládá s dopomocí	Nezvládá
79	Rozpozná hlásky			
80	Tvoří rýmy			
81	Chodí v rytmu slabik			
82	Prohlédne si knížku			
83	Napíše své jméno			
84	Rozpozná symboly			
85	Rozliší množství			
86	Počítá do deseti-dopředu i pozpátku			
87	Složí papír			
88	Najde rozdíly a podobnosti			
89	Rozpozná a tvoří vzory			
90	Hraje si s kostkami			

91	Odměřuje a váží			
92	Rozlišuje všechna roční období			
93	Říká „prosím“, „děkuji“ a „dobrý den“			
94	Umí jíst nožem a vidličkou			
95	Umí jíst v restauraci			
96	Hází odpadky do koše			
97	Umí telefonovat			
98	Umí nakupovat			
99	Zůstane stát u semaforu			
100	Zhlédne divadelní představení			

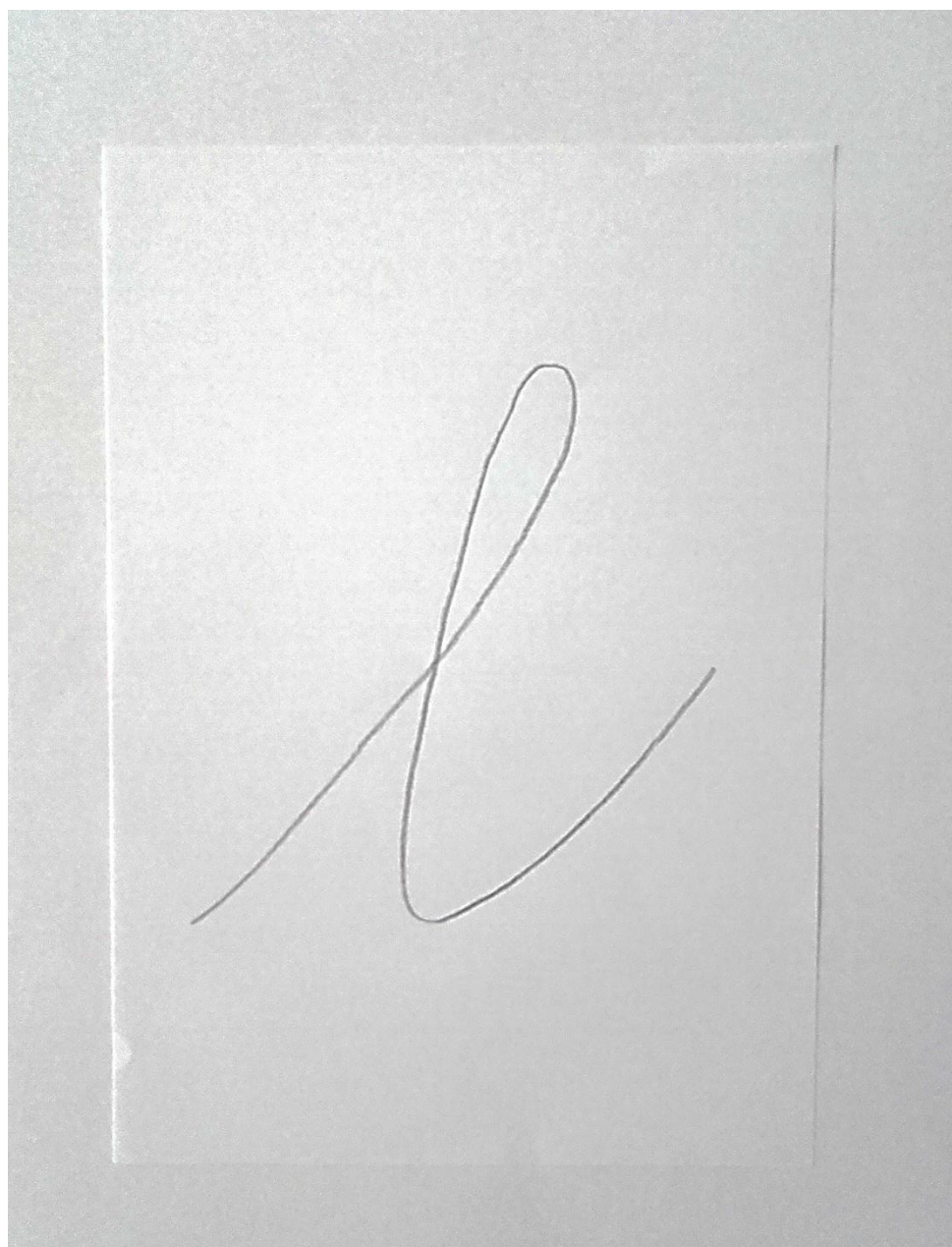
Zdroj: Ebbert, 2011

Zdroj: Ebbert, 2011, s. 57

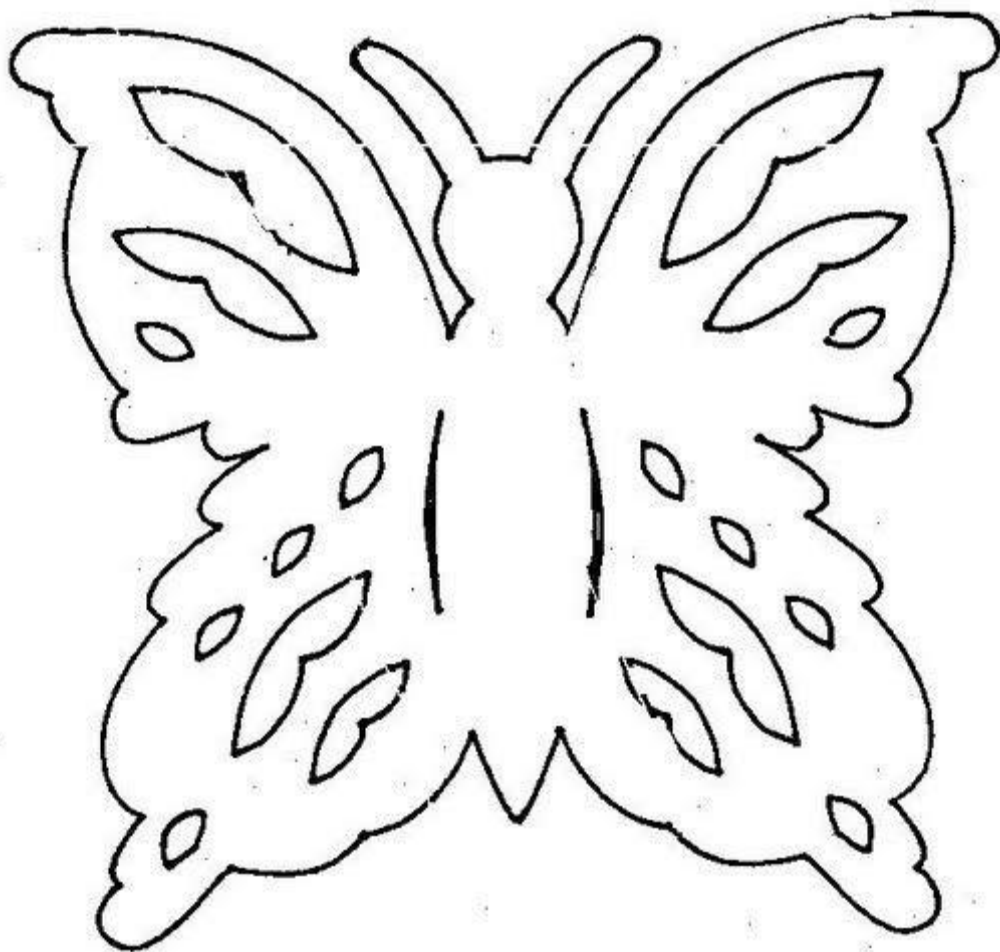
Příloha č. 3

Předloha – činnost č. 40

Zdroj: vlastní tvorba

Příloha č. 4 Předloha – činnost č. 41

Zdroj: vlastní tvorba

Pojmenuj jednotlivé obrázky, vybarvi je a u každého z nich řekni, jakou hláskou začíná.

16

ILUSTRACE: IVANA MARÁKOVÁ

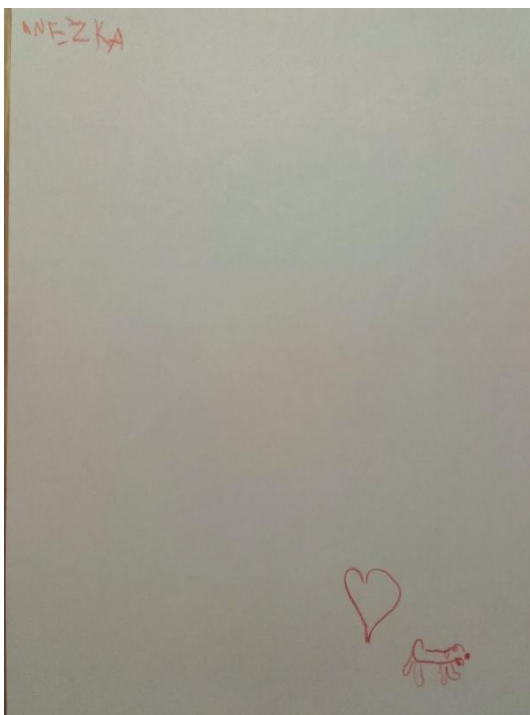
Obrázky rozstříhej a hledej dvojice slov, která se rýmuji.

<p>JABLKA</p> 	<p>DUHA</p> 	<p>NORA</p>
<p>BABKA</p> 	<p>STUHA</p> 	<p>HORA</p>
<p>KŮŽE</p> 	<p>KONVIČKA</p> 	<p>MYŠKA</p>
<p>RŮŽE</p> 	<p>KRABIČKA</p> 	<p>ŠÍŠKA</p>

Příloha č. 9 Ukázka plněných úkolů dítěte A

Ukázka plněných úkolů dítěte A – červen

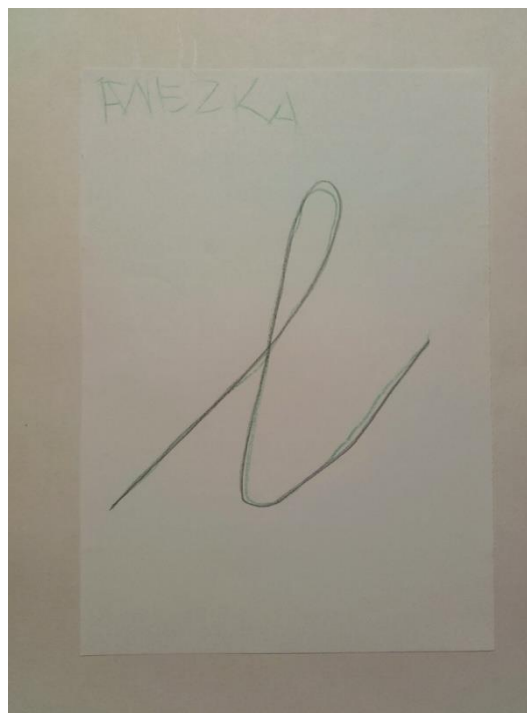
Kresba přání k příštím narozeninám

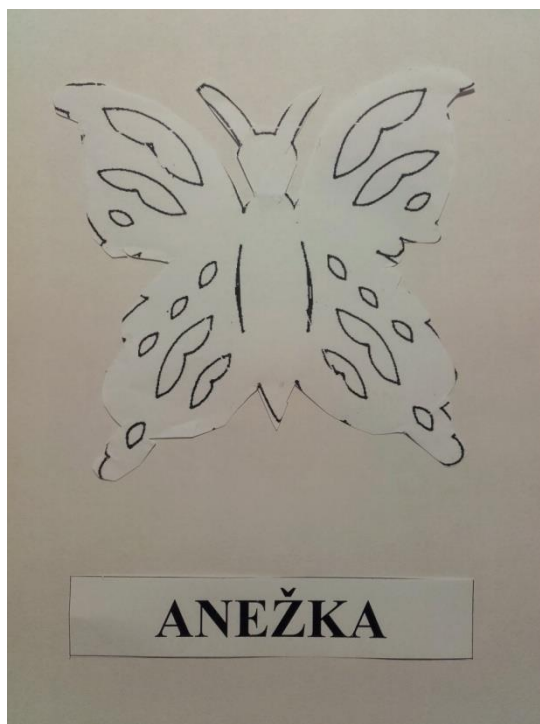
Kresba libovolné osoby

Vymodelování figurky z plastelíny

Obkreslení daného vzoru

Vystřížení zvoleného motivu

Tvorba postavy za využití oblázků

Rozpoznání shodných symbolů

Poskládání vlaštovky z papíru na základě krátké instruktaže

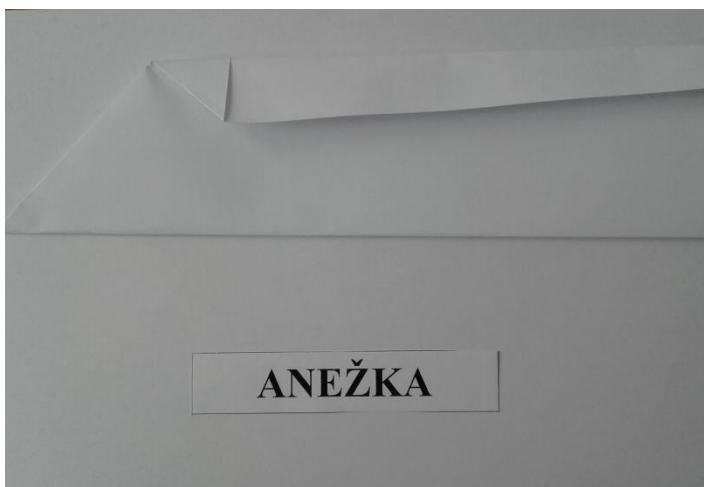
Ukázka plněných úkolů dítěte A – listopad

Vymodelování figurky z plastelíny

Rozpoznání shodných symbolů

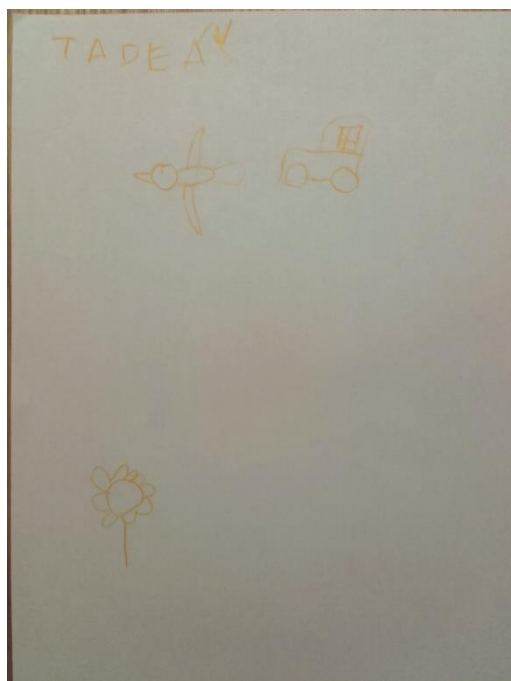

Poskládání vlaštoky z papíru na základě krátké instruktaže

Příloha č. 10

Ukázka plněných úkolů dítěte B

Ukázka plněných úkolů dítěte – červen

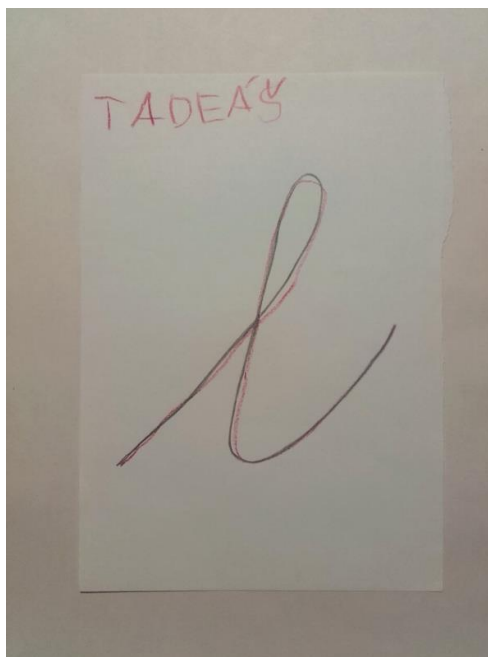
Kresba přání k příštím narozeninám

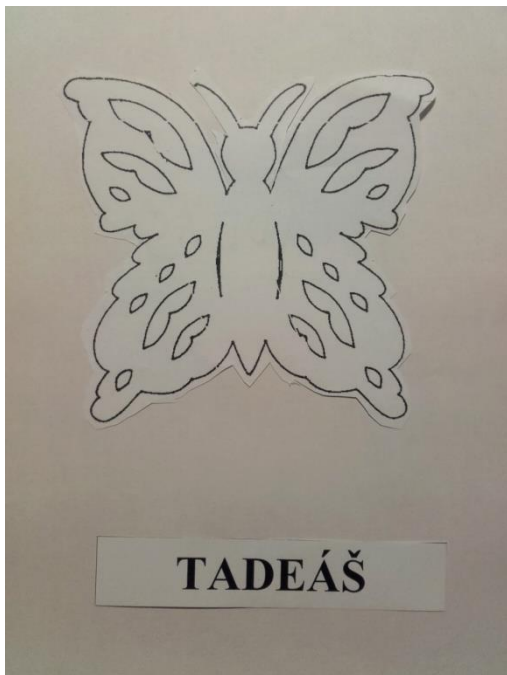
Kresba libovolné postavy

Vymodelování figurky z plastelíny

Obkreslení daného vzoru

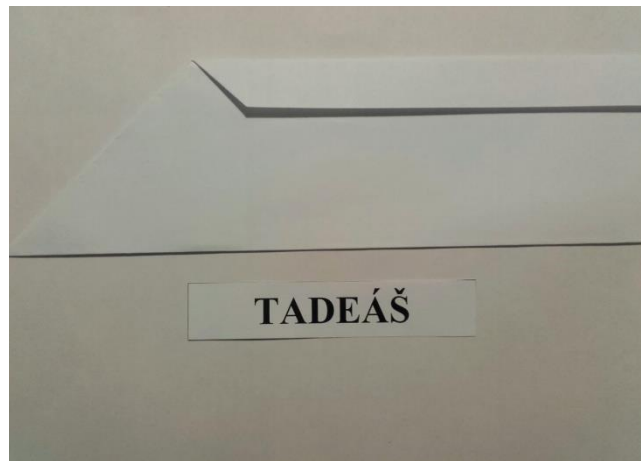
Vystřížení zvoleného motivu

Tvorba postavy za využití oblázků

Rozpoznání shodných symbolů

Poskládání vlaštovky z papíru na základě krátké instruktaže

Ukázka plněných úkolů dítěte B – listopad

Vymodelování figurky z plastelíny

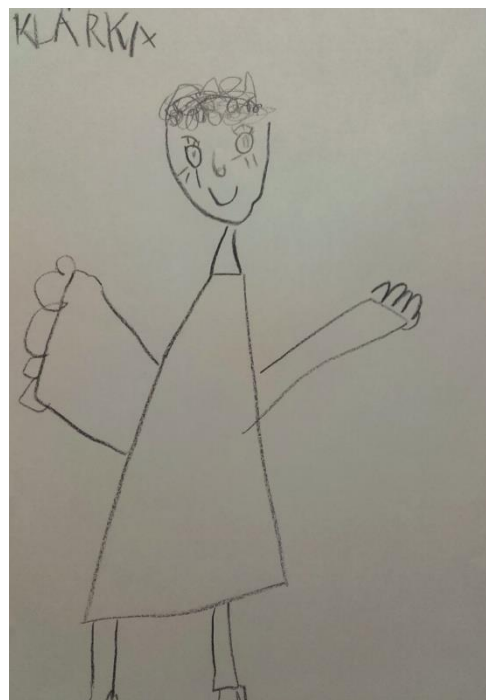
Příloha č. 11

Ukázka plněných úkolů dítěte C

Ukázka plněných úkolů dítěte C – červen

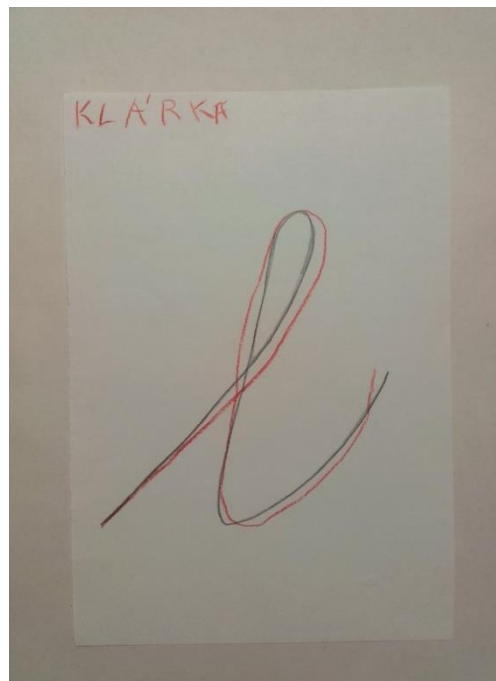
Kresba přání k příštím narozeninám

Kresba libovolné postavy

Vymodelování figurky z plastelíny

Obkreslení daného vzoru

Vystřížení zvoleného motivu

Tvorba postavy za využití oblázků

Rozpoznání shodných symbolů

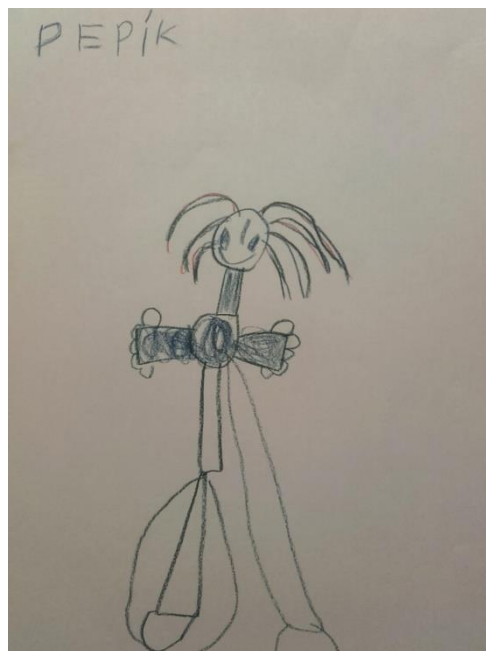
Poskládání vlaštovky z papíru na základě krátké instruktaže

Příloha č. 12 Ukázka plněných úkolů dítěte D

Ukázka plněných úkolů dítěte D – červen

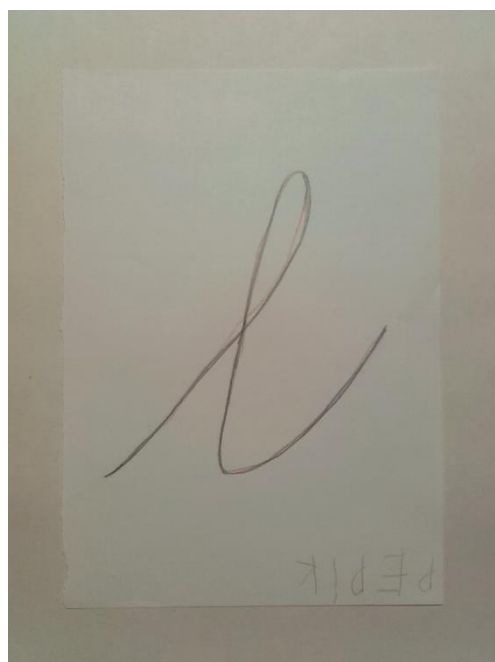
Kresba přání k příštím narozeninám

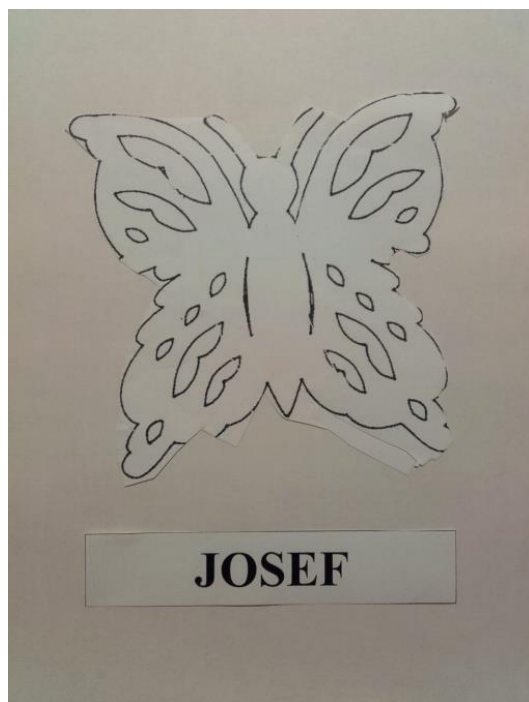
Kresba libovolné postavy

Vymodelování figurky z plastelíny

Obkreslení daného vzoru

Vystřížení zvoleného motivu

Tvorba postavy za využití oblázků

Rozpoznání shodných symbolů

Poskládání vlaštovky z papíru na základě krátké instruktaže

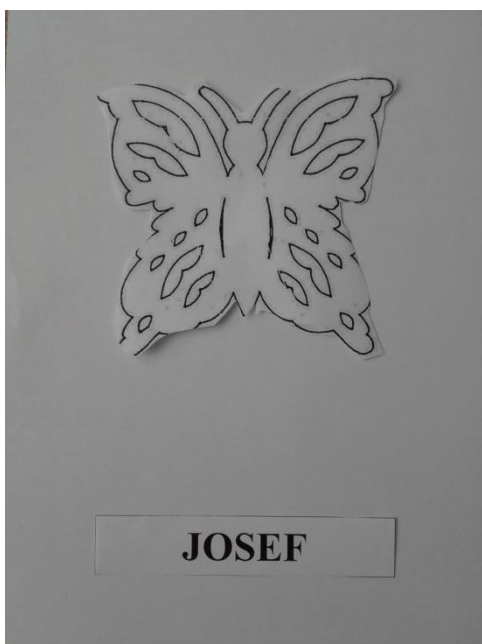
Ukázka plněných úkolů dítěte D – listopad

Kresba libovolné postavy

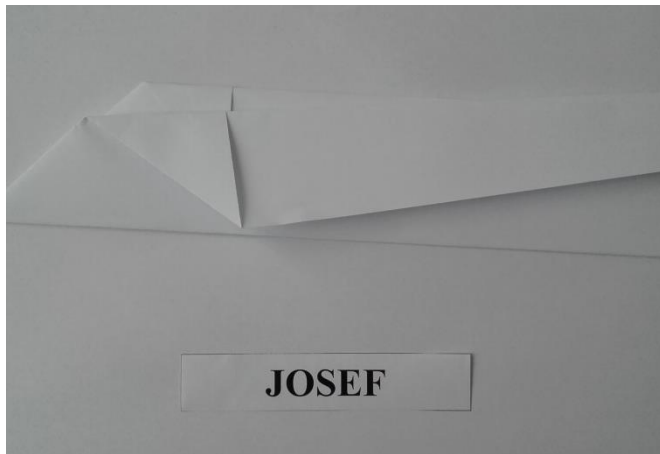
Vymodelování figurky z plastelíny

Vystřížení zvoleného motivu

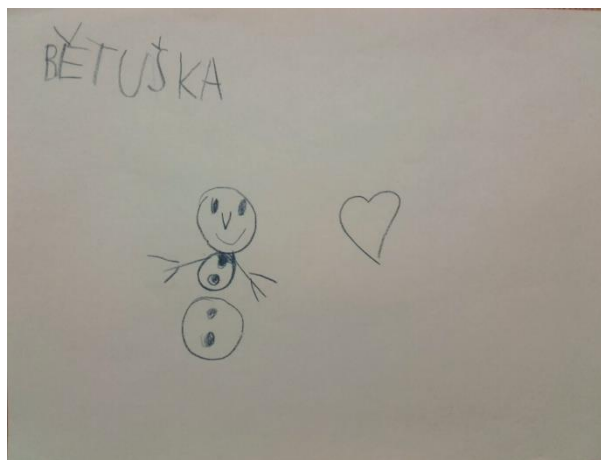
Tvorba postavy za využití oblázků

Poskládání vlašťovky z papíru na základě krátké instruktaže

Příloha č. 13 Ukázka plněných úkolů dítěte E

Ukázka plněných úkolů dítěte E – červen

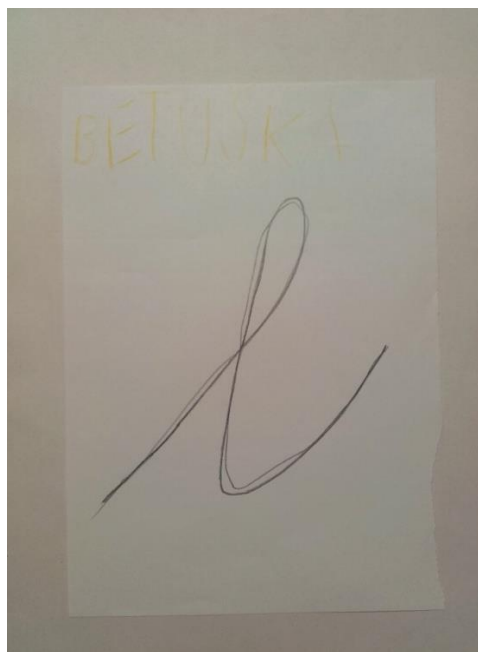
Kresba přání k příštím narozeninám

Kresba libovolné postavy

Vymodelování figurky z plastelíny

Obkreslení daného vzoru

Vystřížení zvoleného motivu

Tvorba postavy za využití oblázků

Rozpoznání shodných symbolů

Poskládání vlaštovky z papíru na základě krátké instruktaže

Ukázka plněných úkolů dítěte E – listopad

Tvorba postavy za využití oblázků

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Vladimíra Hrušková
Katedra:	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	PhDr. Jitka Petrová, Ph. D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Úroveň vědomostí a dovedností dítěte předškolního věku při zjišťování školní zralosti a připravenosti
Název v angličtině:	The level of knowledge and skills of pre-school children when determining their readiness for school attendance
Anotace práce:	<p>Diplomová práce řeší otázku školní zralosti a připravenosti. Teoretická část práce předkládá ve čtyřech kapitolách souborné informace vypovídající o období předškolního věku a s tím spojenou diagnostiku školní zralosti a připravenosti. Zároveň blíže hovoří o 100 věcech potřebných pro nástup do základní školy.</p> <p>Výzkumná část práce si klade za cíl diagnostikovat úroveň vědomostí a dovedností dítěte předškolního věku na základě koncepce Dr. Birgit Ebbert. Zjištěný stav vědomostí a dovedností se stává indikátorem školní zralosti a připravenosti a slouží pro zajištění požadavku individuálního přístupu.</p>
Klíčová slova:	dítě předškolního věku, školní zralost a připravenost, školní nezralost, diagnostika školní zralosti, povinná školní docházka, 100 věcí potřebných pro nástup do základní školy
Anotace v angličtině:	<p>This thesis deals with problematic of school maturity and readiness.</p> <p>The theoretical part introduces in four chapters complex information describing the preschool age and corresponding diagnostics of the school maturity and readiness. There are</p>

	<p>also mentioned 100 things which are necessary for the admission to the elementary school.</p> <p>The objective of the practical part is diagnosticate the level of knowledge and skills at preschool age children based on Dr. Birgit Ebbert conception. The obtained information about knowledge and skills becomes an indicator of school maturity and readiness and they are used for ensuring the request of the individual approach.</p>
Klíčová slova v angličtině:	preschool age child, school maturity and readiness, school immaturity, diagnostics of school maturity, obligatory school attendance, 100 things required for admission to elementary school
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 Výsledkové tabulky zkoumaných oblastí</p> <p>Příloha č. 2 Předloha – činnost č. 37</p> <p>Příloha č. 3 Předloha – činnost č. 40</p> <p>Příloha č. 4 Předloha – činnost č. 41</p> <p>Příloha č. 5 Obrázek Josefa Lady – činnost č. 57</p> <p>Příloha č. 6 Pracovní list – činnost č. 60 a činnost č. 79</p> <p>Příloha č. 7 Pracovní list – činnost č. 80</p> <p>Příloha č. 8 Pracovní list – činnost č. 84</p> <p>Příloha č. 9 Ukázka plněných úkolů dítěte A</p> <p>Příloha č. 10 Ukázka plněných úkolů dítěte B</p> <p>Příloha č. 11 Ukázka plněných úkolů dítěte C</p> <p>Příloha č. 12 Ukázka plněných úkolů dítěte D</p> <p>Příloha č. 13 Ukázka plněných úkolů dítěte E</p>
Rozsah práce:	126 stran
Jazyk práce:	Český jazyk